

1977
VASARIS
Nr. 2

KARYS

KARYS

1977

Nr. 2 (1529)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administradorius
LEONAS BILERIS

Redakatoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

S. KAUNELIENĖ
"TREMTIES TRIMITAS"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIŪNAS
"Karinės žinios"

Leidžia:
L. V. S. RAMOVĖ N. Y. SKYRIUS

TURINYS

Lietuvos Vytis	viršelis
Kun. Pr. Dauknyš — Tėvynės sargyboje	41
P. Būtėnas — Vilnius mūsų net ir etninis centras	44
Mjr. Černius — Dvylika metų Klaipėdoje	48
O Žadvydas — Mirtininkų gretose	52
O. Urbonas — Latviai ir bolševizmas	56
J. Gediminėnas — Kvailas, kvailas pasaulis	59
TREMTIES TRIMITAS	
J. Narūnė — 50 metų be dr. J. Basanavičiaus	61
A. M. — Bolševikų prievarta meno kūryboje	63
Šauliškoj Pastogėj	66
KARINĖS ŽINIOS	74
MŪSŲ SPAUDOJE PASIŽVALGIUS	74
KRONIKA	75

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKONAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ŽADVYDAS,
Australia — V. ŠALKŪNAS

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MA — S. J. Minkus
CHICAGO, IL — "Gifts International",
"Parama", Cicero Delicatessen
DETROIT, MI — V. Čižauskas (Šv.
Antano Parapijos Spaudos Kioskas),
V. Perminas
LAKELAND, FL — J. Kantanavičius
OMAHA, NB — J. Naikelis
WATERBURY, CT — "Spauda"
WOODHAVEN, NY — "Romuva"

PLATINTOJAI

KANADOJE

TORONTO, ONT. — V. A. Aušrotas, P.
Misevičius, Aug. Kuolas
MONTREAL, QUE. — Parish Library

ANGLIJOJE

"Dainora" — 14 Priory Road; Kew, Sur-
rey; TW9 3DF. Tel. 01-940 6377

V. VOKIETIJOJE

Jz. Venys, 6796 Schoenenberg-Kuebel-
berg 1, Duererstr. 13

AUSTRALIJOJE

S. Slavickas, 22 Slevin St., No. Geelong,
3215, Vic.
W. Paluk, 1 Brentnall Ave., Blair
Athol, 5084, SA.
S. Pačėsa, 82 John St., Lidcombe, 2141,
NSW.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$10.00, pusmečiui — \$5.00, atskiro nr. — \$1.00

Pinigus siūsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207, USA

KARYS, magazine for the veterans of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world

Published monthly except July and August by "KARYS" — 341 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207, USA

Subscription \$10.00 per year. Single copy \$1.00 — SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1529)

VASARIS — FEBRUARY

1977

TĖVYNĖS SARGYBOJE

Iš kun. Pr. Dauknio paskaitos, skaitytos Australijos LKVS Ramovės Suvažiavime, vykusiame Lietuvių Dienų metu, 1976.XII.31, Melbourn Lietuvių Namuose.

*Gimto krašto laukais jūs žygiavot kadais,
Šaunūs Laisvės Kovų kareivėliai.
Spinduliuojančio ryžto džiaugsmingais veidais
Kovon veržėtės, galvas iškėlę.*

*Kaip aušrinės žara, kaip ugnis, kaip audra,
Nemarios Lietuvos kareivėliai.
Taikliu ginklu, drąsa ir širdim atvira
Tėviskėlę iš miego prikėlėt.*

J. Mikštas

Atgimusios nepriklausomos Lietuvos kariuomenė, savanoriai-kūrėjai, šauliai, iškovojo Lietuvos laisvę, kuria džiaugėmės 22 metus. Visi lietuviai savą kariuomenę labai brangino. Tik prisiminkime mūsų pulkus, išeinančius ar grįžtančius iš karinių žaidimų — manevrų, miestų gatvėmis, su koku entuziazmu juos žmonės palydėdavo ir sutikdavo, ar — karo invalidų Vėliavos nuleidimo iškilmės Kauno Karo muziejaus sodelyje, kuriomis net svetimų valstybių atstovai būdavo sužavėti. Pagaliau ir privalomos karo tarnybos pašaukti jaunuoliai grįždavo namo apsišvietę, labiau pamilę tėvų žemę, išprusę, liekni, tvarkingi, išmokę ginklą valdyti. Prisimename 1939 m. spalio gale Lietuvos kariuomenės žygį į Vilnių. Pirmą ir paskutinį kartą Vilniuje — lapkričio 23 — buvo atšvęsta Lietuvos kariuomenės šventė, jau kabant ant visos Lietuvos Damoklo kardui, tuo metu dar nežinant Vokietijos nacių ir Rusijos bolševikų slapto susitarimo, o vėliau — ir sąjungininkų vadų su Maskva slaptų sutarčių.

Keičiasi laikai, keičiasi kovos taktika, bet viena yra aišku, kad be aukos ir kovos nebuvo laisvos Lietuvos, nebuvo amžiais ir nebus. Ir šiandieną tebegalioja Lietuvos ministerio pirminko M. Sleževičiaus atsišaukimas, paskelbtas 1918.XII.27: “*Drąsiai, be baimės, kaip mūsų tėvai ir sentėviai, užstokime priešams kelią, palkelkime žygį už mūsų motiną Tėvynę, už Lietuvos Valstybę!*”

Laisvės ir nepriklausomybės jokia tauta veltui negauna, kai ji yra svetimųjų pavergta ir okupuota. Ateityje norėsime ar nenorėsime, bet turėsime turėti savo kariuomenę. Naujieji mokslo išradimai, naujieji ginklai kas kartą vis labiau pakeis kiekvienos kariuomenės apsiginklavimą, kovų taktiką, bet šiuo metu mums aktualiausias klausimas, tai pasiruošimas Lietuvos išlaisvinimui.

Organizacija visuomet atspindi savo narius: kokie nariai, tokia ir organizacija. Tad būtina rūpintis organizaciniu lygiu, kai išėivijoje stovime prieš sunkius uždavinius. Kol tik mes iš tolo žinome, jog okupuotoje Lietuvoje vykdomas tautos rusinimas ir persekiojamas tikėjimas, tol tas žinojimas mūsų sąžinės lyg ir nepasiekia. Tik kai konkrečiai patiriame, ypač skaitydami Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikas ir kitus pogrindžio leidinius, patekusius į laisvąjį pasaulį, kai išgirstame Simą Kudirką, Aušrą ir Joną Jurašus, tėvą ir sūnų Brazinskus ir kitus išsilaisvinusius, tada iš tiesų esame sukręsti ligi sąžinės gelmių ir tikrai sunerimstame ir nebe galime likti abejingi mūsų kraujo ir tikėjimo

brolių pagalbos šauksmui. Tad konkretus mums uždavinys: *Perduoti pasauliui pavergtos tautos kančias*, kad jos savo ruožtu išbudintų ir laisvojo pasaulio sąžinę. Jaunajai kartai tai uždavinys, kuriam reikia įsipareigoti visu širdies jautrumu. Kita vertus, nežiūrint okupacinės priespaudos, Lietuvoje pasiekiami kūrybinių laimėjimų, kuriais lygiai galime džiaugtis ir mes. Tai džiaugsmas ne okupantais rusais, o mūsų tautos kūrybiniais laimėjimais, lietuvių tautos gyvybe!

Jei mes sakome, kad *Vasario 16 Aktas* — Lietuvos Nepriklausomybės atstatymas — būtų likęs tik archyvų dokumentu, jei atkurta Lietuvos kariuomenė nebūtų laisvės iškovojus, tad ir mūsų LKVS “Ramovės” ruošiami Lietuvos Kariuomenės Atkurimo minėjimai turi visuomet, kasmet iškelti Lietuvos kariuomenės laisvės kovas, kurį nors atskirą kovos epizodą, jos didvyriškus žygius, kad jaunoji karta pasijaustų savo tėvais išdidį, ryžtųsi aukotis ir dirbti dėl Lietuvos laisvės. “Ramovės” Valdyba, kviesdama prelegentą, turi nurodyti ko iš jo norėtų išgirsti, būtent patriotinių, Tėvynės meilę uždegančių žodžių, kurie žadintų sąžines, žadintų aukotis. O temų iš Lietuvos Kariuomenės gyvenimo yra labai daug, labai reikšmingų, labai įdomių!

Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėj leisti laikraščiai, žurnalai, knygos, bibliotekos, karių švietimas, analfabetų mokymas, jaunuolių drausminimas, patriotinis auklėjimas, fizinis lavinimas, sveikatos įstaigos, ligoninės, buvo didžiulės reikšmės. Lietuvos kariuomenės pravesta Lietuvos žemėlapių gamyba, trianguliacijos tinklo suorganizavimas visoje Lietuvoje, įvairių specialistų — medicinos ir veterinarijos felčerių, sanitarų, lakūnų, pilotų, šoferių, elektrotechnikų, telegrafistų, telefonistų, motoristų, kalvių, radijo technikų, ugniagesių ir kitų sričių specialistų parengimas Lietuvai, buvo milžiniškas visam kraštui veiksnys. Puskarininkių ir karininkių mokymas, įvairiuose kursuose ir mokyklose savo krašte ir užsieny, stipendijos medicinai, veterinarijai, inžinerijai, technikai, chemijai, teisei, ekonomijai studijuoti ir tobulintis Lietuvos ir užsienio aukštesniosiose mokyklose, buvo didžiulis visą Lietuvos pažangą keliantis veiksnys.

O kas parodė daugiausia pasiaukojimo už bendruosius visos tautos reikalus, ar ne kariai? Iš kur išėjo daugiausia kankinių už tautos laisvę, ar ne iš kariuomenės auklėtinių tarpo? Kas yra daugiau savanoriškai jų sudėjęs, jei ne tikrosios tarnybos ir atsargos kariai? O tai juk yra jokiais medžiaginiiais matais ir jokia valiuta nepamatuojama tautos brangenybė, tai yra geriau-

sia sėkla, iš kurios lietuvių tauta visada sėms jėgos kovoti už savo tikrąją laisvę ir savo valstybės tikrąją nepriklausomybę. Štai, tad, temos mūsų Lietuvos Kariuomenės Šventės minėjimams!

Buvę Lietuvos kariuomenės vadai, divizijos generolas Stasys Raštikis, “Kovose dėl Lietuvos Laisvės” 62 psl. rašo: “Po 1940 m. birželio mėnesio įvykių Lietuvos kariuomenė buvo likviduota, ir jos kariai išblaškyti. Po to per eilę metų jie buvo mėtomi ir blaškomi, kaip jokios kitos profesijos lietuviai. Tik atsiminkime lietuvius karius, išstremtus į įvairias rusų koncentracijos stovyklas, paimtus į raudonąją armiją, atsidūrusius rusų kalėjimuose, vokiečių Gestapo likviduotus, buvusius vokiečių kalėjimuose ir koncentracijos stovyklose ir vokiečių kariuomenėje, vargusius įvairių sąjungininkų belaisvių stovyklose ir dar daug kur kitur išblaškytus. Per šį karą lietuvių karių yra žuvę taip pat daugiau, negu bet kurios kitos kategorijos mūsų tautiečių. Tik atsiminkime 2,000 žuvusių pirmomis rusų-vokiečių karo dienomis Lietuvoje: jie visi juk yra žuvę kaip kariai. O vėlesni partizanai (žuvusių apie 50,000! p.d.), ar nebuvo tos pačios kariuomenės išauklėti ir daugiausia tie patys kariai? Šiandieną aš drįstu tvirtinti, kad visi Lietuvos kariai, net visi mūsų vyrai, kur jie bebūtų, Tėvynėje, Vakaruose ar Rytuose, yra tautiškai ir valstybiškai tiek sąmoningi ir subrendę, kad jie net nediskutuoja savo tautos gelbėjimo klausimo. Jis mums, kaip ir visai mūsų tautai, yra visiškai aiškus ir be jokių diskusijų. Tiek kovojusi, tiek aukų sudėjusi, tiek darbų atlikusi, tokią didelę kultūros vagą išvariusi, tiek karių ir būsimų partizanų išauklėjusi ir tiek daug pėdsakų palikusi visoje tautoje, *Lietuvos Kariuomenė buvo reikalinga, buvo naudinga!*”

Lietuvos kariuomenės kariai ir šiandieną įvairiose sąlygose, įvairiose aplinkybėse tebestovi Tėvynės Sargyboje. Visų rūpestis, kad jaunimas, jau gimęs svetur, degtų idealizmu ir meile Lietuvai. “Ramovės” skyriai savo parama jaunimui daugeliui yra pavyzdys. Paminėsiu tik keletą faktų. Užpernai, Adelaidėje, organizacijų atstovų susirinkime, statant kandidatus į PLJ Kongresą, Adelaidės “Ramovės” pirmininkas su valdyba iš karto pažadėjo \$500 paramą vykstantiems. Šiomet, Melbourne “Ramovės” Gintaro tautinių šokių grupei dovanavo “tape-recorderį”, reikalingą mokinantis tautinius šokius. Ir visur kitur, finansinė ir moralinė parama eina iš “Ramovės” skyrių sporto klubams, skautams, savaitgalio mokykloms, vienur daugiau, kitur mažiau, pagal išgales, sugebėjimus, pagal reikalą.

Vasario 16-toji Vilniuje.

V. Augustino nuotr.

Lietuvos Laisvės kovai vadovauja VLIKas ir tą veiklą finansuoja Tautos Fondas. Tai mūsų išeivių gyvybinės reikšmės institucija, kurią LKVS "Ramovė" turėtų visomis išgalėmis remti. Tautos Fondo pirmininkas, vienas žymiausiųjų Amerikos lietuvių veikėjų, prelatas Jonas Balkūnas, neseniai šaukėsi visų lietuvių pagalbos savo aukomis padėti Tautos Fondui finansuoti VLIKo veiklą. Jis sako, kad doleriai yra mūsų šoviniai kovoje su Lietuvos okupantu. Šiandieną mes neturime karių ir ginklų, bet turim knygą ir lyrą, kurios mus veda Lietuvos keliu. Teisybė ir teisingumas yra mūsų skydas nuo priešų. Kiekvienas lietuvis yra kovos fronto karys, juo labiau LKVS "Ramovės" nariai.

Siekti *šviesumo!* Negaliu pasivaduoti specialistais, kur, kaip žmogus, kaip lietuvis, kaip karys, pats sau pačiam turiu pasisakyti kokį gyvenimo kelią renkuosi. Niekam nesiangažuojant, galima tik pramogauti. Norėtume kaž ko naujo ir šviežio, lyg būtume pavargę nuo idealizmo, lyg idealizmas būtų pasenęs. Tačiau, niekada negalima nuo idealizmo pavargti, kaip moko prof.

dr. J. Girnius, ir niekada idealizmas negali pasenti. Be idealizmo nėra gyvos dvasios. *Idealizmas yra žmogaus nusiteikimas ir nusistatymas vadovautis savo gyvenime idealais.* Idealai iškyla tik žmogui, nes tik žmogus gali sau statyti tikslus ir jų siekti. Žemiškoj kelionėj idealai yra žvaigždės, nušviečiančios kelią ir horizontus, žadiną vis pirmyn ir tolyn, o mūsų viltį gaivina *Dievo Apvaizda ir Lietuvos Meilė.*

Šias mintis baigiame mūsų gabaus Australijos poeto Juozo Mikšto posmu:

*Kareivėli Lietuvos,
Tu dar nebaigėi kovos!
Tebesi tu dar senoj
Vis tarnyboj būtinėj.*

*Ir tokiu liksi nors minty,
Jausdamasis parengty.
Ėjęs per visus karus,
Būk vis gyvas ir budrus.*

*Žengiant vis kovų keliais,
Jus į atsargą paleis
Tik Tėvynė Lietuva,
Nepriklausoma, Laisva!*

VILNIUS MŪSŲ NET IR ETNINIS CENTRAS

PETRAS BŪTĖNAS

Kai apie Lietuvos sostinę Vilnių ir *visą* Vilniaus kraštą iš svetimųjų kas rašo ir rašys politiniais ir religiniais sumetimais bei atžvilgiais savanaudiškai, kai kokias kas irgi iš svetimųjų tarpo tarsi etnines linijas ir dar mėgins šališkai pertemptai pravarinėti baltų ir lietuvių tautos plote aborigenų-autochtonų lietuvių vis ne-naudai, kai net ir, nuostabu, susirandamas religines linijas įkinkinės į tą visą reikalą, — tai vistiek tebėra ir bus tik tamkartiniai sumetimai “pagal politinės dienos užsakymą” tebetveriančiame tebeagresyvaus panslavizmo (carų, imperatorių, rusofilinio sovietinio ir liublinščinos politinių režimų) laikotarpyje, kada šitaip vis dar tebedrįsta aušti ir niáuکتis grubiōs ir beatodairės ginklų jėgos dienos. Bet prieš tą įsigalėjusią negerovę einantis, o šiaipjau iš esmės pirmaujantis nenutrūkstamas istorinis-etnografinis procesas buvo ir išliko svarbiausio ir tikro veido etnologiniu-etnografiniu kriteriju, visiškai atmetančiu visokią šovinistinę nacionalistinę, taigi “tautų virškinimo” svetimųjų kumščio politiką ir tokios politikos dirbtinius rezultatus.

Todėl šio rašinio temos net pradžiai iš karto žinotina, kur stovima nuo mūsų Vilniaus kokių arčiausių ryškiausių gyvenviečių ir etninių ribinių gairių, šitaip geografiškai-istoriškai-etnografiškai parodant Vilnių kaip mūsų net ir etninį centrą, o Vilniaus kraštą kaip lietuvių šalį, — taigi *nuo Vilniaus*.

Į pietvakarius už 385 km stovi paskutinė Lenkijos valstybės sostinė *Varšuva* baltų teritorijos pačiame pakraštyje, stačiai jos pakluonėje, o čia ta sostinė įkurta 1596 metais, Vilniui jau šimtmečius išbuvus Lietuvos valstybės sostine, o po trijų metų po tos datos, t.y. 1599 metais Vilniuje išėjus D. Lietuvoje pirmajai lietuviškajai knygai — kanauninko Mikalojaus Daukšos *Postilei*;

Į pietryčius už 175 km yra Gudijos sostinė *Minskas* Minsko augštumose, kurio pirmoji gyvenvietė ten baltuose yra baltų lietuvių įkurta, pačios Gudijos centrui esant Dniepro 1500 km ilgio augštupio baseine;

Į pietus už 175 km *Slanymas* su jo apskrities *Zietelos* parapija ir valsčiumi;

Į pietvakarius už 230 km *Balstogė* prie Baltos upės — gerų ūkininkų lietuvių rajonas;

Į pietus už 120 km *Baltvyžio girios* šiaurinė-narinė juosta ligi buginės Naros augštupio, Balstogės apskrities tiesioginėje kaimynystėje;

Į pietvakarius už 150 km *Gaŕdinas* prie nemuninės *Gardōs* (ne rus. Gorodiankos-Gardinėlės) žiočių su ten pirmąja lietuvių pilimi, įėjusia į sen. Lietuvos valstybės susikūrimo branduolį;

Į pietryčius už 130 km visokios svarbės *Naugardukas* ir lietuvių širvintinė Naugarduko augštuma, o pirmoji gyvenvietė-pilis bus buvusi lietuvių įkurta, turėdama ir lietuvišką vardą;

Į pietryčius už 220 km rytinių slavų kniazivardis kolonizacinis *Borisov* aps. miestas prie dn. Berezinos ištinai baltiškojo augštupio, *Nemunų*, *Nevėžių*, *Narų*, *Nerių*, *Nočių* ir kitokių baltiškųjų vietovardžių žemėje;

Į žienryčius už 165 km *Daugpilis*, kur už Dauguvos ten pat buvo Lietuvos valstybės dar viena prieš 1274 metus *Naujinio* pilis ir kiti lietuvių punktai; žr. 1385 metų Algirdo ir Kęstučio Lietuvos valstybės sienų sutarties tekstą;

Į žiemryčius, rytus, pietryčius ir pietus už 150-130-120 km Lituhanijos Proprijos rytinė ir pietrytinė riba;

taip pat į žiemryčius, rytus, pietryčius ir pietus už 100-120 km 1920.VII.12 metų maskvinės sutarties valstybinė siena tarp Lietuvos valstybės respublikos ir Sov. Rusijos — SSSR;

Į rytus už 165 km nemuninės *Neries* versmės, ir archeologiškai, ne tik etniškai bei istoriškai, įeinančios į lietuvių tautos plotą tirštų baltiškųjų vietovardžių juostoje;

Į pietryčius už 200 km *Nemuno* versmės *Varlakių* bālose, šitaip ir *Naugarduko* širvintinę padangę įtraukiant į lietuvių tautos plotą.

Kiti mūsų etnikos akiračiai pamažu šičia toliau atsiskleis. O tie anie akiračiai, patirsime, atsidūrę yra dar toliau nuo Vilniaus ir Vilniaus krašto, betgi vis baltų teritorijoje. Tad Vilniaus ir viso Vilniaus krašto lietuviškumas šio rašinio yra ginamas iš artimiausių ir tolimiausių jo periferijų, betgi niekaip neišeinant iš baltų teritorijos ir niekur niekaip neužgaunant lietuvių tautos ploto ir būtinai niekaip neužmirstant, kad

rytiniai ir vakariniai slavai į šį nesavąjį plotą buvo ir tebėra tik atmigravėliai, senovėje ir šiais laikais jiems susiklosčius politinėms prieš baltus ir lietuvius palankioms, bet agresyvioms sąlygoms bei aplinkybėms, o dabartyje nieko gero nežadančioms net ir pačiai motinėlei Europai bei civilizuotajam pasauliui.

LINIJA IŠ LINIJŲ

Turiu omenėje tuos visus dabartinius mūsiškius, kurie, neaprėpę ir nors bent kiek tolydžiau nepatyrinėję baltų teritorijos visų praeitinių istorijos, etnologijos-etnografijos ir kalbotyros (ypač hidronimijos ir savaime toponimijos) reikalų, tad dėl to neturėdami jokios tikslesnės dalykų ir reikalų *perspektyvos*, bent bendrojo vaizdo, — bet kaip nučiupdami, arba net savaip stačiai prasimanydami, kalba rašo apie baltų gentį-kiltį-giminę-padermę ir, galop, nemitę puola aiškinti Lietuvos plotą, arba lietuvių tautos ploto etnines ribas, net kitas kartu sujaukdamas “etnines ribas” su “valstybinėmis sienomis”; šitaip padaroma net ir kaikurių mūsų įstaigų, ar ir jų įgaliotųjų autoritetų.

Pvz. yra visokiausių “etninių ribų”, svetimųjų privarinėtų lietuvių tautos žemėje, ir šitaip tai aiškintų, iš savo geopolitinių interesų-intencijų išeinant. Vadinasi, tarsi privelegijuotai darbuojamasi “svetimoje kišenėje”. O iš mūsiškių tada tuoj ir *tas* griebia tas linijas aiškinti pasižavėdamas, ir *tas* anam neužsileidžia, kaip nors “stilistiškai” kitaip paringuodamas. Gi be būtinųjų tyrinėjimų tokios captlapinės darbuotės rezultatas, — patys aiškintojai peraiškintojai lietuvių sudirba lietuvių tautos ploto ribas, vieni jų nenujausdami, o kiti to tokio jieškomojo darbo tarsi nė nesuprasdami.

Pvz. prieš ar dvejus metus šitaip atsitiko ir su išspausdintuoju Jerzy Ochmański, *Pogranicze litewsko-krywickie w epoce plemiennej*, — *Przegląd Historyczny*. LXI t. 2 sąs. Warszawa. 1970. 185-191 p., su žemėlapiuku, — grynoje Lietuvoje (nuo Vilniaus toli į žiemryčius, rytus, pietryčius, pietus ir pietvakarius) *krivičių* bei *rusakų* linijų aiškinamuoju straipsniu bei ten žemėlapiuku, ten turinčiu net kelių “linijų” žemėlapiuką, betgi išvengusį, taigi neturintį pačių tyrinėtojų lietuvių kada nors spausdintinai paskelbtų kitokio, taigi kaip tik reikiamo pobūdžio linijų. Ta linija, žinoma, labiausia *krivičinė*, buvo kaikurių mūsiškių išgirta ir užgirta, o tuo pačiu ji jų net paversta lietuvių tautos ploto žiemrytine (Autoriui supasavus, ten ji jo nė nenurodyta toliau į šiaurę Dauguvos link, o en-

tuziazmo pagautas lietuvis pasišovėlis tyrinėtojas nė nesiteikė tai pastebėti, — stačiai galima pridurti — neišmanė), rytine, pietrytine, pietine riba, patiems tos krivičinės linijos užgyrėjams neapsidairius, todėl ir nepastebėjus, kad lenkas J. Ochmanskis yra lietuviškesnis už lietuvius užgyrėjus, tiems užgyrėjams lietuviams vietomis etninius tarpus išaiškinus kaip tik ne lietuvių tautos ploto reikiamai naudai. Galop, matyt, susigriebta (Greičiausia kas nors išmaningas bus juos privačiai išpėjęs pertyrinėti, persvarstyti ir todėl nebeklaidžioti ir kitų neklaidinti.), o viešai ir lig šiol vistiek neatitaisoma ir šitaip nepasitaisoma: tik majestotiškai tylima, suglaudus ausis, ir kas be ko, bus nutylėta, viešai nepripažinus suklydus. Tokiems žmonėms šitaip atsitinka tada, kada jie patys iš anksčiau neturi apsirėpę ir įsisąmoninę visos praeitinės geopolitikos, istorinių, etnografinių ir kalbotyrinių duomenų bent susiradę jau esamuose geruose raštuose ir žemėlapiuose. Tyli, o Lietuvos reikalai ir lietuvių žemėlapiai tebekenčia.

Jei ana J. Ochmanskio krivičinė linija būtų buvusi mūsiškių kaip reikiant, taigi istoriškai-etnografiškai pavyzdžiais iširta ir nušviesta, tai ir šitoks išprakaituotas mūsiškių darbas būtų kaip reikiant apgynęs Lietuvai ir lietuvių tautai Vilniaus kraštą su pačiu Vilniumi, visą ten Lithuaniją Propriją ir būtinai visą Nemuno augštupį nuo Gardino ligi įjmant nemunines versmes — Varl-ak-ių, rus Vor-o-l-oč-i iš baltų kamieno Varl-ak, balas, — net Nemuno augšupio abiem pusėmis, taigi neaplenkiant nė užnemuninės širvintinės Naugarduko augštumos, senosios Slān-ym-o apskrities su jos integralia Zietelos parapija ir valsčiumi ir t.t.

Lietuvos sostinė Vilnius prie Neries *vidurupio* visdėlto yra ne lietuvių tautos ploto kokioje rytinėje tik periferijoje (Ne kokie “Gudagojai”, ar ir dar kokie maskvinio mokslo “išmisločiai” nustatinėja Vilniaus apylinkių “lietuviškąją ir gudiškąją” etniką.), bet visais ir visokiausiais atžvilgiais lietuvių tautos ploto centre. Manau, kad jau amžinai bus dingusi ir pradingusi ta nesena “gadynė kaip puodynė”, kada čia užatlantėje net rimto veikėjo buvo imta ir net cirkuliariškai autoritetiškai išspausdinta, esą, žemaitinė Šiluva-Šidlava esanti lietuvių tautos ploto centre ir centras.

Ir iš tolimesnių šičia žodžių ši Vilniaus ir Vilnijos lietuviškumo tiesa ryškės ir ryškės. Tam kitokių, priešingų, duomenų nėra ir niekas jų nesuras, o protingas ir ypač dar ir tyrinėjantysis jų nė nejieškos, taigi jų ir neišsigalvojinės.

Ne mes lietuviai veržiamės į kokias svetimas (slavų, germanų) žemes, bet kaip tik anie veržiąs tebesiveržia baltų teritorijoje į baltų lietuvių bei latgalių-latvių žemes.

NEIŠAIŠKINTA MŪSIŠKIŲ LINIJA

Vis tai pačiai Vilniaus krašto lietuviybės gyvenbai Lietuvos valstybės respublikos ir lietuvių tautos ploto padangėje, žinoma, kartu išskylant ir eilei kitokių istorinių-etnografinių atvejų vis ir vis mūsų žemėje. Taigi, čia toliau ir dar viena jau vien mūsiškių pravarytoji linija, apie kurią taip pat tuo tarpu nors trumpai būtina užsiminti, kad bent atsitiestų jos suklaidintieji skaitytojai. O skaitytojas jau pats stebės ir orientuos, kurioje geografinėje - istorinėje - etnografinėje situacijoje yra Vilniaus kraštas, pats Vilnius ir ten kiti mūsų miestai.

Prieš kokius dvejus metus pačiame įvairių straipsnininkų "Lietuvos sienų suradimo" išibėgėjime buvo užatlantyje išspausdintas, tiesa, istorijos specialisto straipsnis apie lietuvių tautos ploto ribas tarsi iš baltų su slavais pirmųjų susidūrimų laikų žiloje senovėje, o iš straipsnio turinyje užsiminimų atrodė tą straipsnį besant archeologinio-istorinio sumetimo, nors kalbotyra (ypač jos žiniš hidronimija ir toponimija) šio kiai atvejais yra pirmaujanti, o be jos pvz. archeologija kaip nebylus mokslas (nors ir labai svarbus bei naudingas) visai bejėgė, rašytinei istorijai (nors ir byliam mokslui) tesiekiant palyginti nepertolimą praeitį, senovę.

Šitaip rimto straipsnio rimtas autorius užkliudė ir pietrytinę, pietinę bei pietvakarinę pusę, — tokį kone veik stačiakampį ribinį puslankį, skelbdamas tą puslankį anokia etnine linija: *Naugardukas — Gardinas — Vyštyčio ežeras*. O apie straipsnio šaltinius tokiam straipsniui atsirasti įsakmiai nekalbėta neaiškinta, išskyrus rytinę pusę nuo dauguminės *Dysnės* žiočių (ir tai labai neaiškiai, svyruokliška ir geografiškai-etniškai palaidai) į pietus ligi Naugarduko (apie kurio etniką ten irgi perdaug "moksliška diplomatiškai"). Apie šį specialisto rašytąjį straipsnį niekas ir lig šiol niekaip dar neatsiliepė, matyt, arba pritardami, arba nedrįsdami iš esmės ir būtinai istoriškai-etnografiškai prabilti. Bet tas straipsnis, po daugybės išsirašymų taip pat straipsniais, buvo ženklas kitiems straipsnininkams rašius nutilti, ir jų nutilta, — ir lig šiol jiems tebetylint, matyt, anuo senu autoritetu pasikliaujant be jokių sąlygų, svyravimų ir nedrįstant jau savais tyrinėjimais (jei tai ir būtų turėję)

ana skelbiamąja etnine linija suabejoti bei savaisiais straipsniais kitaip, tiksliau bei pilniau, įrodinėti, kaip iš tikrųjų pridera. Šitokiais pataikūniškais keliais net ir mokslas susinamas, ne tik niekas nepriveiks lietuvių tautos ploto ribų nustatyti. Tai ne salonų ir nuosmūkiniu manifestų darbas. Ligi šiol gi jau visa suvargusi situacija paaiškėjo ant lietuvių bendruomenės galvos.

Taip ir pasiliko, pvz.: širvintinė (Visur baltų teritorijoje visokios *Širvintos* skelbia lietuvių tautos plotą!) Naugarduko augštuma su jos pašonių slėniais, anoje linijoje lietuviškoji Zietelos parapija ir valsčius, pats Gardinas su Nemuno abiejų pusių savo apylinkėmis, miškingumu perdaug išpopuliarintas Gardino — Vištyčio ežero tarpas, — visi pasiliko nežinioje — istorinėje-etnografinėje, taigi ir vietovardinėje. Etninėje nežinioje (bet ir iš istorijos ten nieko tikro nebuvo išaiškinta ir pasakyta) juo labiau pasiliko plėčiosios žemės, nuo anos kampuotosios linijos einančios į pietryčius, pietus, pietvakarius ir net į vakarus, tartum, suprask, jos pačiam autoriui ir kitiems straipsnininkams būtų buvusios pasigaautos vienos jiems lyg kaip rytinių slavų *gudų* (Sov. Rusijos "Bielorussijos TSR"), o kitos lyg kaip vakarinių slavų *mozarų* (dabartinės konglomeratinės Lenkijos valstybės). Šitaip ėmęs ir pasiliko anų minėtųjų pusių nuostabiai spragotas miglotas vaizdas lietuvių tautos plote ir, įsidėmėtina, neabejotinai nuo amžių baltų teritorijoje, kuri priklausė sen. Lietuvos valstybei tik kaip sava baltiškoji.

Nors ir nepasakyta, bet anas specialisto straipsnis savaime išduoda (iš periodikos visiems žinant, kada kas kur kaip buvo rašęs, ar net ir paskaitojavęs apie Lietuvos Tyrimo Instituto darbuotę ir kokių žemėlapių ruošimą bei jų aprobavimą), kad ir tas specialistas, ir dar jų ne vienas, veikę pvz. Lietuvos Tyrimo Instituto kioje žemėlapinėje komisijoje, yra žiūrėjęs į lietuvių tautos plotą tik ligi anos čia minėtosios linijos ir mūsų plotui net nepripažinęs, — pvz. dauguminės *Dysnės* irgi lietuviškojo žemupio baseino, širvintinės Naugarduko srities ir t.t. Kaip dabar jų galvojama, — kas gi žino. Gal jau persigalvota į gera. Vistiek turės pripažinti. Šitokioje beletristiškai išradingoje situacijoje buvo užatlantyje projektuojami žemėlapių žemėlapiai arba ištinai, arba net, keista, ribinėmis dalimis (kaip kitados keliai "učiaškomis" būdavo įsakyti žvyruoti), ir vis tai šiuo, tai tuo tarp savęs besiskiria ir šiam reikalui net neturėję rimtų parėmimų bei paaiškinimų, betgi ir visuo-

tinai — niekad prieš savęs jie nebuvo turėję, ir neturį, tyrinėjamųjų paremiamųjų aprašų, kaip tie patys specialistai profesionalai autoritetai ir šiaip jau straipsnininkai būtinai net paakcentuodami sakydavo ir tebesako, — studijų, arba net “tezių studijų”. O ir dabar gi niekas jiems nedraudė ir nedraus tų studijų rašyti. Tik susimildami jas, nors, saloniškai besišnekučiuodami, ir keliolika metų pavėlavę, rašykite, — kad būtų tikrai studijos, o ne tik vien išdidūs pagromuliojimai. Jau keliolika metų tą “studijos studijos!” žodį vis skaitinėjame periodikos kronikose, o studijų — jokių.

Pagal aną specialisto straipsnį atsiranda neišvengiamų klausimų, kas su lietuvių tautos plotu yra nutikę: rytuose (M. Vasmerio tai gana plačiai ir naudingai yra išaiškinta.), pietryčiuose, pietuose ten tada ir apie tą pačią Zietelą, ar senųjų ribų Slanymo apskrityje, su Suvalkų trikampiu ir jo Vižainio koridoriuku bei jo pagardiniu — pavisločiu, su buginės Naros bent ilgu augštupiu kartu su Baltvyžio girios nors šiaurine dalimi ir ten su Balstogės regionu (Apie baltiškuosius pietus M. Vasmeris nerašo.), pietvakariuose su Sūduva-Jotva, Prūsų-Dainuvos ežerynu, Prūsa ir būtinai su *visa* (!) Mažąja Lietuva, — taigi, tarp Kuršmarių bei Nemuno žemupio ir Vyslos bent 200 km ilgio žemupio.

Panašūs atvejai ir etniniai tarpai dar ir šian die visiems jau žinomiems straipsnininkams nė iš vietos. O prisirašinėta, prisireceptinėta ir prisierzinta, besiverčiant tik, deja, gražbylinėmis apmorašomis ir, daugiausia, neskiriant “etninių ribų” nuo “valstybinių sienų”. Kiek iš šykščiausios periodikos žmogui atrodo, tai toks koks būsiąs ir P.L. Bendruomenės susiprojektuotas (gal kartu su Lietuvos Tyrimo Institutu ir dar gal kuo) J. Andriaus ruošiamas, ar jau paruoštas, kažkurio titulo žemėlapis iš baltų teritorijos lietuviškosios sferos. Ar tos tokios sferos visos, — nežinau ir nenujaučiu, kas iš skaitytojų galėtų žinoti. Ligi šiol dar painu susivaikyti ruošėjų, leidėjų ir aprobuotojų labirintuose. O kaip ryt poryt bus, — pamatysime. Įdomu, kiek tam Lietuvos (tikrai ne Vokietijos!) žemėlapiui galės, ar galėtų būti atsiliepęs jų veikliųjų rengėjų kreipimasis į Reicho valdžią dėl Lietuvos ar etninių ribų, ar valstybinių sienų vokiškojo nurodymo ir aprobavimo. Aišku, iš to žemėlapio galgi aprašomosios studijos turėtumėm ir tai patirti, — jei jau studija, ir dar neslaptas žodis.

Tada jau ir iš esmės kad tik netektų ne vienam lietuviui atsakančiai prabilti. Oi, anot poetų, “mūsuose šiltai” niekaip nemažtama įvairiarūšių liublininkų! Kad net ir dėl lietuvių tautos ploto etnikos patiems lietuviams (jei tai būta be jokio slapto kurstymo iš šalies) šautų į galvą kreiptis į kitų valstybių valdžias patarimo ir nurodymų, — laikau dideliu mūsiškiuose nesusi-pratimu, neapdairumu, lietuvių bendruomenės įžeidimu bei nepaįslymu ir nedovanotinu politiniu pramovimu. Lietuvių tautos ploto etnika šitokiais keliais ir būdais niekaip nesileidžia nustatoma. O kas yra “etninės ribos” ir “valstybinės sienos”, tai lauktina, kad savo veikėjams bendruomenininkams išaiškintų “Pasaulio Lietuvis”.

Šitaip, žiūrėk, ims ir atsiras sumačių gudrininkų, kad ir dėl Vilniaus ir Vilniaus krašto ims drįsti svetimųjų atsiklausinėti liublinskiškai. Ir t.t. O Sov. Rusijos dekreto “Lietuvos TSR” prieš istorines bei etnines žinias ir prieš lietuvių tautos valią sudaryta, irgi kur kas neapima lietuvių tautos ploto. Kai šitaip, tai ryt poryt, žiūrėk dar gražiau klaikiau prasidės būti. Viskas rodo, kad mūsų tyrinėtojų ir geopolitikams tinkamiausia, tiksliausia ir racionaliausia laikytis tik istorinio-etnografinio metodo visokiose sąlygose ir visomis dienomis ateityje.

Aš čia neužmiršau Vilnius arkivyskupijos (Lietuvos rytuose, pietryčiuose ir pietuose. Šios arkivyskupijos Balstogės Lenkijos dabar pasiversta “Vilniuku” kada nors lenkams vėl arcavoti į Vilnių naujam Lenkijos koridoriui sudaryti) ir Varmės, lot. Varmijos, vyskupijos (Lietuvos žiemvakariuose ir vakaruose) lietuvių tautos plote. Neužmiršau, bet sąmoningai neįrašiau. Mat, šiam reikalui geriau tinka palaukti, kol ką galėtų mūsų visuomenei pasakyti mūsų politikai, bažnyčios istorikai ir garsieji žurnalistai. Veik lig šiol tylėta, kad nė amt. Betgi neperseniai periodikoje jau buvo šiek tiek prasitarta. Bet ir vėl susičiaupta. O reikia ir šiais reikalais net per daug susidomėti nors dabar. Nevisados yra naudinga “tyla — gera byla”. Prakišimų ir taip jau per daug.

Vis ir vis patiriame, kaip niekaip negalime išvengti Vilniaus sostinės bei Vilniaus krašto, kai kalbama apie integralų lietuvių tautos plotą. O tuoj įkandin štai staiga save primena ir Lietuvos valstybės respublikos kita pusė — pajūris, Mažoji Lietuva.

(Bus daugiau)

DVYLIKA METŲ KLAIPĖDOJE

(Pabaiga)

MAJORAS ČERNIUS

Seimelis, direktorija, burmistras, kėlė ginčus ir nesantaiką savo tarpe. Daug kartų mūsų šarvuočiams teko prie šių įstaigų demonstruoti. To nepaisant, galėjom laisviau ir lengviau atsikvėpti. Buvo sustiprintas mokymas, šaudymai, o ypačingai — lauko manevrų pratimai.

Kariuomenės sporto rungtyne buvo laimėta keletas pirmų vietų, su gražiom ir vertingom dovanom. Anglams beviešint, buvo organizuoti šaudymai-rungtinės. Pirmą vietą laimėjo mūsų kareivis. Jo nuotrauka pateko į "Karį" ir kitus laikraščius. Tai buvo tikrai gražus laimėjimas. Labai įdomus buvo rusų laivų atsilankymas 1929 metais. Viso buvo du laivai, "Voikov" ir "Kalinin". Junginio vadas buvo viceadmirolas Makarovas. Ryšio karininkais, prie šių laivų buvo: plk. Čepauskas, vėliau generolas (nuėjęs su raudonaisiais) jau miręs, ltn. Sutkus, prie Makarovo, ant "Voikov", prie laivo kapitono, buvau aš, prie "Kalinino" laivo kapitono — ltn. Biknaitis. Gaila, bet kapitonų pavardžių nebeprisimenu. Atrodo, kad "Voikov" kapitonas buvo Levčenko.

Abu laivai buvo jau gerokai pasenę, dar carų laikais statyti. Gerokai apšepę — nedažyti. Darė blogą įspūdį. Laivo kapitonas man pasipasakojo, kad jis yra buvęs eilinis jūrininkas, bet kaip revoliucijos aršus dalyvis, dabar jau laivo kapitonas. Laivo įgula buvo labai atsargi, gal net baili. Vengė susitikti ir kalbėti. Jei ko paklausi, atsakydavo, kad nežino: "Aš pasakyti nieko negaliu". "Neznaju". Ypačingai jie slėpė laikraščius. Paklausiau, ar negalėčiau pamatyti — paskaityti. Atsakė, kad laikraščių jie neturi, nors tuo pat metu mačiau jų gerokai storą pluoštą.

Laivai stovėjo Dangės upėje ir iš laivo buvo galima išeiti tiesiog į miestą. Jūrininkų iš laivo į miestą pavieniai neišleisdavo. Jų apranga buvo pusėtinai gera, gal kiek nepritaikyta. Karininkai prašė parodyti jiems miestą ir ypačingai domėjosi kaip gyventojai, "buržuazija", gyvena. Norėjo daug ką pamatyti ir būtinai į kareivines veržėsi, kurios buvo leista jie parodyti. Paklausiau kaip pas juos kareiviai gyvena, kaip patalpinti. Atsakymo negavau. Jūrininkai mėgo pirktis, o ypačingai valgymo ir gėrimo reikmenis. Dėl to net ir nemalonus buvo. Pirko ką tik galėjo!

Laivai svečiavosi 9 dienas. Mūsų karininkai su keleta karininkų-jūrininkų susidraugavo. Juos pasikviesdavo į karininkų Ramovę ir ten pabaliavodavo. Rusai labai daug valgė ir dar daugiau gėrė. Laivo kapitono adjutantas buvo labai geros išvaizdos, išauklėtas, inteligentiškas vyras. Jis pasakojo, kad jo tėvas buvęs gvardijos pulkininkas, žinoma, likviduotas. Jis išsitarė, kad jam labai pas mus patinka ir jis mieliai pas mus pasiliktų. Atrodo, kad apie tai sužinojo laivo vadovybė. Vėliau mes jo jau nebematėm. Laivo kapitonas sakė, kad jis serga. Sužinojau, kad jis buvo areštuotas.

Rusų "torgpredas" — prekybos atstovas, su ruošė priėmimą Viktorijos viešbutyje. Viktorijos savininkas labai puikiai, skoningai viską paruošė. Prikviesta buvo apie 120 asmenų, jų tarpe Klaipėdos gubernatorius, seimelio pirmininkas, burmistras ir kiti ponai ir ponios. Šeimininkai buvo "torgpredas" ir laivų vadovybė.

Laivo kapitonas man paaiškino, kad baliuje dalyvaus ir jūrininkai, eiliniai. Jis aiškino, kad pas juos yra "rovnopravija" ir jokio skirtumo tarp vyresnių ir jaunesnių laipsnių nėra.

Vaišės prasidėjo labai darniai ir gražiai. Prie vieno stalo susėdo viršila ir apie 8 jūrininkai. Jie valgė dideliu apetitu ir gerokai gėrė. Gėrė iš stiklinių. Prasidėjo kalbos. Staiga, viršila atsisotojo, griebė už krašto stalą ir apvertė, tada ir jūrininkai pašoko ir pradėjo viską versti ir daužyti. Kilo triukšmas, galima sakyti, net panika. Prie manęs pribėgo "torgpredas" ir prašė "spasaitė položenija" — gelbėkit padėtį. Aš atsakiau, kad jis čia šeimininkas ir jo pareiga yra viską tvarkyti. Juk rusai tą triukšmą kelia!

Pagaliau pavyko iššaukti iš laivų komandą, kuri atvykusi triukšmadarius sutvarkė ir išsivedė. Buvo labai ir labai nemalonus. "Torgpredas" Rabinovič atsiprašinėjo ir aiškinosi, bet taip ir pasiliko. Panašus įvykis buvo ir gubernatūroje.

Rusų jūrininkai susitikdavo ir su mūsų kareiviais. Jie labai mažai kalbėdavo, o ko nors paklausus, tą patį kartodavo: "U nas vsio jest". Vėliau jau to jie nesakydavo, nes mūsiškiai pa juokdavo.

Mūsų laikraščiai po kurio laiko rašė, kad "Voikov", Baltijos jūroje nuskendo. Jo gelbėjimo

ratai buvo išmesti į krantą. Viceadmirolas Markarovas buvo likviduotas, mat jis buvo nepatinkamas!

Laivam iš Klaipėdos išvykstant, keletas jūrininkų pasiliko.

1927 metais Tauragėje įvyko sukilimas. Jį likviduoti buvo pasiūsta iš Mazikų pora kuopų ir iš Klaipėdos mokomoji kuopa su kuopos vadu kpt. Baltrūnu ir vienas šarvuotis, kurio vado pavardės neatsimenu. Rinktinei vadovavo mjr. Vanagas. Po poros dienų rinktinė grįžo. Jokių nuostolių.

1931-34 metais, rudenį, policija atvežė į kareivines didoką skaičių medžioklinių šautuvų, revolverių ir net rankinių granatų. Vokietininkų ruošiamas sukilimas buvo likviduotas. Saugumas jį sutrukdė. Kilo ir brendo Neumano ir Saso byla.

Pulke raginama mokytis vokiečių kalbos. Kas ją mokėjo, ar bent susikalbėt galėjo, gavo prie algos priedą. Pulke karininkams buvo įvestas vokiečių kalbos mokymas. Atvyko mjr. Austas, du atstovai iš gubernatūros ir tikrino. Beveik visi karininkai tikrinimus išlaikė. Taigi ir prieš gavo!

Po kurio laiko krašte buvo padarytas valymas, sukilimo ruošėjų suėmimas. Juos uždarė į miesto kalėjimą Malkų galvėje. Apsaugai buvo nusiųstas stiprus kareivių būrys ir vienas šarvuotis. Po trumpo laiko ši apsauga buvo nuimta. Vėl ramybė.

Rudenį įvykdėme didesnio masto manevrus. Pulkas keleta dienų menavravo. Pabaigę, su orkestru per miestą grįžome. Mus sutiko daug žmonių, o "Memelerdampfboot" parašė: "Mūsų pulkas grįžo iš manevrų!" Tai buvo mums naujiena ir didelė staigmena.

Prasidėjo ramios taikos laikotarpis. Klaipėda labai sulietuvėjo. Vasarvietės maudyklos, kaip Giruliai, Smeltis, Nida, Juodkrantė, būdavo pilnutėlės. Jūra visus traukė ir mes ją pamilom.

Pulko orkestras, gabaus ir energingo kapelmeisterio Vlodo Visockio vadovaujamas, ruošdavo koncertus, kuriuos gyventojai skaitlingai lankydavo. Klaipėdiečiai labai mėgo koncertus.

Dabar jau retai kas ir vokiškai kalbėdavo. Reikia pastebėti, tačiau, kad buvo nemaža fanatikų ir užsispyrėlių. Pasitaikydavo, kad krautuvių savininkas-kė, pageidavo, kad už prekes markėmis mokėtume. Mielai. Markė čia buvo jau beveik bevėrtė. Litas čia viešpatavo!

Vyriausybė į Klaipėdą kreipė labai didelį dėmesį. Pradėta buvo ir laivyno klausimas judinti ir greitu laiku įsigyta prekiniai laivai ir vienas iš pirmųjų, karinis laivas "Smetona". Jo va-

das buvo Kaškelis, stambus, su didele barzda, vyras. Jį praminė Lietuvos Tirpizu. Buvo įsigyta ir keletas policijos laivelių. Jie kovojo su kontrabandininkais.

SPORTAS

Jau nuo seniai Klaipėdoje buvo kreipiamas labai didelis dėmesys į sportą. Buvo įvairių sporto šakų, bet svarbiausia iš jų buvo futbolas. Jau pirmomis atvykimo dienomis, pulkas įsijungė į sportą. Čia buvo labai geros, palankios sąlygos ir galimybės. Kareivinių kieme buvo didelė futbolo aikštė, prie jos, prie pat kareivinių buvo didelė, ptali užsiėmimų aikštė, kurioje buvo galima atlikinėti įvairius sporto pratimus ir t.t.

Vokiečiai turėjo keleta "špielvereinų". Ypatin-gai išsivystęs ir skaitlingas buvo Spielverein. Tai buvo turtingųjų sąjunga. Šalia buvo ir Freya. Tai buvo daugiausia darbininkų komanda. Spielvereino komanda turėjo labai gerų žaidėjų. Kas nepažino gynėjo Nopenso. Tai buvo uola. Pui-kus žaidėjas. Buvo du Gvildžiai, Seidleris, Kriegas, Naujokas, Bukšaitis ir Žardininkas. Šis pastarasis buvo sužeistas, ilgai gulėjo ligoninėje ir liko invalidu. Vėliau Nopensas iš Spielvereino išstojo, persikėlė į Kauną ir žaidė mūsų komandoje.

Ir mes sukrutom. Pulkas organizavo futbolo komandą. Iniciatorius buvo ltn. Saunoris (miręs). Visų žaidėjų pavardžių neatsimenu. Buvo: ltn. Saunoris, Igovinas, Kudrickas, Skardys, broliai Stepas, Antanas ir Stasys Viliumavičiai, K. Brazauskas, Stasiukonis, Puskepalaitis, Gecievičius. Ypatin-gai geri žaidėjai buvo Viliumavičiai. Antanas buvo nuolatinis valstybinės komandos žaidėjas. Puikus ir nepamainomas vartininkas buvo Igovinas. Net 4-6 žaidėjai, su pertraukomis, žaidė valstybinėje komandoje.

Pulke sportas darė didelę pažangą. Buvo paruoštos aikštelės, įsigyta sporto įrankiai. Atsirado reikalas ir lietuvišką jaunimą įtraukti į sportą. Kilo mintis organizuoti sporto sąjungą. Buvo sušauktas susirinkimas. Jis buvo gana skaitlingas. Po aiškinimų, net ginčų, pagaliau buvo nuspręsta įkurti sporto sąjungą, sutrumpintai pavadintą K.S.S. Buvo išrinkta valdyba, pirmininkas plk. Vidugiris. Kitų pavardžių neatmenu. Bendrai pažymėtini veikėjai buvo Vilius ir Andrius Bajorai, Sauka, Apyrubis, aš, ir dar keletas. Teko keleta kartų valdyboje būti ir dirbti. Ypatin-gą paramą teikė plk. Genys ir Vidugiris. Dauguma pulko karininkų buvo sąjungos nariais. Sąjungą įkūrus sportas augo — bujojo. Sąjungos narių skaičius

išaugo net į keletą šimtų. Šalia vyrų, buvo ir moterų sekcijos. Buvo suformuota ir futbolo komanda. Ji išsivystė į labai stiprų vienetą. Jau dabar ir Špielvereino žvaigždė pradėjo smukti. Net keleta kartų mums pavyko ją nugalėti, bet vis dar ji buvo kietas riešutas.

Mūsų futbolo komandą sudarė: ltn. Saunoris, Igovinas, Trumpjonas, Gunga, Kudrickas, Lekšas, Purvinas, Trumpa, K. Brazauskas, broliai Stepas, Antanas ir Stasys Viliumavičiai, Skardys, Stasiukonis, Chomičius. Kitų jau ir neatsimenu. Ši komanda buvo net 4 metus Lietuvos meisteriu. Apie šešetas jos žaidėjų lošdavo net valstybinėje: Antanas ir Stepas Viliumavičiai, Igovinas, Trumpjonas ir dar keli (pakaitom).

Sportas sportu, bet čia buvo tuo pačiu tautinės ir politinės rungtynės.

Turiu visgi pastebėti, kad tarp sportininkų, sąjungos ir "vereinų", buvo tikrai draugiški ir šilti santykiai. Aš pats, būdamas aktyvus sportininkas, rungtynių dalyvis, niekad nepastebėjau, kad kas nors užgautų ir primestų: esi lietuvis ar vokiečiai, esi sportininkas ir daugiau nieko! Sportas pasidarė labai populiarus ir įdomus. Sutraukdavo keleta šimtų, gal ir tūkstantį žiūrovų. O tais laikais tai buvo labai daug. Ypatingai būdavo įdomu, kai K.S.S. žaisdavo su Špielvereinu.

Kiekvienais metais Sąjunga suruošdavo eiseną per miestą: su vėliavom, šūkais, dainom ir muzika ir sutraukdavo labai daug publikos. Po tokio pasirodymo narių skaičius žymiai padidėdavo. Net ir iš vokiškų "vereinų" pas mus ateidavo. Tai buvo laimėjimai! Sportui sąlygos

Klaipėdoje buvo labai geros. Vėliau jos dar pagerėjo, kai miestas pastatė stadioną, kuris buvo labai gražioje vietoje ir lengvai pasiekiamas. Mes labai džiaugėmės ir sportavom.

Kaip jau minėjau, Sąjungą labai ir visapusiškai rėmė plk. Genys ir gubernatorius Merkys. Jie visuomet būdavo žiūrovų tarpe. Buvo suruošta žaidimų ir su užsienių komandom. Žaista su anglų laivynu ir išlošta 4:2. Su rusų laivyno komanda išlošta 9:0. Labai įdomi ir neįprasta komanda buvo "Chaco". Prieš ją buvo išlošta net 11:0. Įdomu tas, kad jie buvo labai draugiški ir linksmi.

Mūsų kariuomenė kiekvienais metais ruošdavo sporto rungtynes. Dalyvaudavo visos kariuomenės dalys. Keleta kartų mūsų pulkas laimėjo pirmąsias vietas ir gavo gražias, vertingas dovanas. Užbaigimui vykdavo futbolo rungtynės. Buvo dvi stipriausios komandos: mūsų ir Vilkaviškio artilerijos grupės. Anoji buvo labai išdidi ir nedraugiška. Jai vadovavo labai pasipūtęs leitenantas, pavardės neatsimenu. Šiaip ar taip, bet jie buvo mums rimti konkurentai.

Kartą į žaidimus atsilankė labai daug žiūrovų ir kariuomenės vadovybė. Pirmasis puslaikis baigėsi 2:1 mūsų naudai. Antrą puslaikį mūsų kariai perėmė iniciatyvą ir prispaudė vilkaviškičius. Staiga, jų vadovas išbėgo į aikštę, žaidimą nutraukė ir komandą išvedė iš aikštės. Susidarė labai neaiški ir nemaloni padėtis. Tai buvo neleistinas, nesportiškas pasielgimas ir drausmės stoka. Tas įvykis turėjo labai nemalonių pasėkų.

Turėjome ir gerų šaulių. Kariuomenės spor-

Mažosios Lietuvos
Patriarchas Martynas
Jankus Klaipėdoje
1928 m., karių globoje.

M. Jankus iš traukinio perkeltas į automobilį, pasiruošęs vizitui Klaipėdoje. (Už nuotrauką esame dėkingi P. Kirkilioniui, Vokietijoje. Red.)

to rungtyne mūsų ekipa laimėjo pirmą vietą. Jos dalyviai: ltn. Bulika, viršila Ermošenko ir aš. Man pasisekė iššauti ir pavienį laimėjimą.

Tai tiek apie sportą, laimėjimus ir pralaimėjimus.

Prasidėjo taikus, ramus gyvenimas: mokymas, pratimai — manevrai. Tačiau ir budėjimo ir atsargumo nevengota. Įvairiuose pratimuose, vykdomuose toliau nuo kareivinių, paskui sekė ir šaudmenų vežimai. Pulke buvo įvestos ir bendro lavinimosi pamokos. Buvo kviečiami agronomai, ūkio žinovai, daromos ekskursijos — iškylos į ūkius, daržininkystės ir kt. Dažnai buvo lankomasi Bitėnuose, pas Martyną Jankų. Jis dažnai mums kartodavo: "Nė lenkas, rusas, vokiečys, mūsų žemių niekad nevaldys!" Būdavo aplankomas Rambynų kalnas. Ten būdavo organizuojami vaidinimai — pasirodymai, kurie pritraukdavo daug žiūrovų.

Klaipėdos kraštą labai gerai pažinome. Nuo Pagėgių, Šilutės, Klaipėdos iki Kretingos. Jį mes taip gerai pažinome, kad per pratimus ir manevrus net ir žemėlapiu nereikėdavo. Mes žinojome kaimus, vienkiemius, nelygumus, kalnelius, kelius ir upelius. Ir Klaipėdos miestas, gatvės ir namai mums buvo labai gerai žinomi.

Kareivinės stovėjo labai gražioje vietoje, prie pat miško, per kurį buvo nutiesti takai pėstiems, dviratininkams, raitiems ir važiuotiems. Per trumpą laiką galėjome pasiekti pajūrį. Pakraštyje, miške, buvo įrengta puiki poilsio aikštelė, su žuvusių karių paminklais. Ji buvo labai švariai ir ge-

rai prižiūrima. Tai buvo puiki poilsio vieta. Netoli plentas į Palangą, o už keletos šimtų metrų geležinkelio stotis. Susisiekimai į visas puses — vietas buvo labai geras.

Paskutiniuoju metu ir Šaulių Sąjungos būriai labai išaugo ir sustiprėjo. Jie vykdavo pratimus ir šaudymus. Buvo gerai organizuoti ir vadovaujami ir turėjo gražią aprangą — uniformą. 1930 metai buvo Vytauto Didžiojo metai. Tais metais Vytauto paveikslas buvo nešiojamas ir keliavo po visą Lietuvą. Pagaliau, jis atvyko ir į Klaipėdą, kur jį sutiko labai daug žmonių. Po trumpų kalbų ir aiškinimų, daugybės žmonių lydimas paveikslas buvo atneštas į kareivines. Jį patalpino būste, prie pulko vėliavos. Jis čia visą naktį pasilikė, o kitą rytą jį vėl toliau išnešė.

Atrodė, kad viskas ramu, viskas gerai. Tačiau, vokiečiai tai vienoje, tai kitoje vietoje pasireiškėdavo. Jau ir nacių, hitlerininkų judėjimas pamažu jautėsi. Jautėme, kad Vokietijoje kas tai darosi.

Kažkodėl, Klaipėdos kraštą vadino Mažąja Lietuva. Reiškia, turime dvi Lietuvos. Dažnai būdavome klausiami, Kodėl?

Kariuomenės vadovybė nusprendė atkurti suformuoti 6 p. pulką. Iš 7 p. pulko vieną batalioną paliko Klaipėdoje ir jį pavadino 6 p. pulku. Vadas — plk. Lanskoronskis. Taip 7 p. pulkas buvo perkeltas į Tauragę ir su Klaipėda atsisveikinta. Mums buvo labai gaila palikti Klaipėdą. Tai buvo didelis įvykis ir gal išgyvenimas! Klaipėda — tai ne Tauragė, ir priešingai.

MIRTININKŲ GRETOSE

O. ŽADVYDAS

(Pradžia 1976 m. balandžio KARYJE)

ATGAIVA PRIE UPĖS

Nuo Minsko priemiesčio nužygiavus trisdešimt kilometrų, priėjom upę Neries dydžio. Vorą nuvarė į dešinę pusę autostrados, ties mediniu tiltu. Leido atsigerti, nusiprausti ir pailsėti. Nors troškulį nuraminom, bet buvom alkani kaip vilkai — maisto vis negavom.

Vienas vyras, nedažęs upės, sugriuvo pievoj, prašė vandens. Turėjau pagelbėti. Bet kaip? Indo neturėjau, abu buvom bekepuriai, o su sauja vandens neatneši. Skrybėlę pasiskolinau iš av. mjr. J. Špokevičiaus. Ištroskusį atgaivinau. Pasisakė esąs Tatarincevas, atsargos vyresnysis leitenantas, tarnavęs Lietuvos kariuomenėj, Šarvuotų traukinių pulke. Čekistai tardę jį žiauriomis priemonėmis ir palaužę sveikatą. Skundėsi, kad prie dabartinių sąlygų neištvers tęsti žygį. Jei žūtų, prašė pranešti jo giminėms, kurie gyvena Kaune, Žaliakalny. Tatarincevą čekistai sušaudė ties Červenė. Išlikęs gyvas ir grįžęs, atlikau jo pageidavimą, namiškiams pranešiau liūdną žinią.

SMOLENSKO LINK

Mums poilsį nutraukė du šūviai ir komanda: stot, rikiuotis po keturis ant autostrados. Netrukus vėl nuaidėjo šūviai, retėjo kalinių gretos. Mirtis neišvengiama, tad keturi vienminčiai nutarėm pabėgti pasitaikius geram momentui — priėjus tankų mišką ir mūsų vorą pralenkiant raudonarmiečių sunkvežimiams. Pasitarimą nugirdo Šarauškas. Jis pareiškė, kad irgi rizikuos ir kartu bėgs ir nuo mūsų nebenutolo. Tačiau, pavakary jis pavargo ir pradėjo kliedėti. Nuo sumanymo atsisakėm, nes tokiam žygiui jis buvo persilpnas.

Vakare buvom nužygiavę 45 kilometrus, kai vora nakvynei sustojo kairėj pusėj autostrados, dideliame pušyne. Šią vietą čekistai iš anksto pramatė, nes netoliese stovėjo tankai, šarvuočiai ir sunkvežimiai. Čekistai mus apsupo ratu. Liepė išsirikiuoti eilėmis po trisdešimt žmonių. Sėsti arti vienas kito, nekalbėti ir nekrutėti. Priešaky manęs atsisėdo Šarauškas ir nugarą atrėmė į mano kelius. Jis pamatė ant kelio čekistus, kurie gėrė vandenį iš statinės. Prašė, kad eičiau atnešti vandens. Aiškinau, jog neįmanoma, nes uždraudė net krustelėti. Šarauškas atsakė, kad nelaimėj neliko nė vieno draugo. Bandė atsikel-

ti, bet šalia sėdintieji jį sulaukė už rankų. Sunku buvo nuraminti, nes nusilpęs psichiniai, jau kalbėjo nesąmones.

Du čekistai atslinko nuo autostrados ir pavarde iššaukė vieną lietuvį. Jis turėjo užsidėjęs studentišką kepuraitę. Nusivedę, kažką jį klausinėjo, pagaliau, įsodino į sunkvežimį ir nuvažiavo rytų kryptimi. Netrukus nuaidėjo du šūviai ir budeliai grįžo vieni.

Sėdėjom kaip išbalzamuotos mumijos. Kas bandė kilstelėti, patogiaus atsisėsti, čekistai tuoj iš automatų paleisdavo seriją šūvių virš mūsų galvų. Nei vakarienės, nei vandens negavom. Kai visiškai sutemo, įsakė gulti tose pačiose vietose, kur sėdėjom.

Naktį praleidau zuikio miegu. Miške, netoli nuo mūsų, be paliovos vyko šaudymas. Ką jie šaudė, sunku atspėti. Gal būt mažino kalinių skaičių. Juk kolonos skirstymas grupėms po 30 žmonių, turėjo tam tikrą tikslą. Patekau į voros priekį, tad kas nakčia vyko jos gale, nežinojau.

Švintant mus prikėlė ir liepė rikiuotos grupėmis po dvidešimt. Judrusis, visais nesirūpinąs pulkininkas Šarauškas gulėjo sustingęs, nesikėlė. Masažavom jį ir šiaip taip atgaivinom. Kiekvienai grupei išdavė po kepaluką (2 kg.) duonos. Neturėdami peilio, duoną laužė gabalais, taip besidalinant, kitiems visai neteko. Sausos duonos mažą gabaliuką suvalgęs, Šarauškas sustiprėjo ir buvo vėl normalus. Dabar nebesiskyrėm, žingsniavau jį prilaikydamas.

ANTROJI ŽYGIO DIENA

Pradėjom sunkią mums nežinomą kelionę. Vėl, kaip ir vakar, budelių rinksmas: "Skorej!" "Netostavai!"... O voros gale aidi šūviai be pertraukos, retėja vergų skaičius.

Po geros valandos žygio, miškas pasibaigė, prasidėjo raistas, karklų krūmokšniais apaugęs. Priėjom nedidelį, drumzliną, klampiais kraštais upokšnij, tekantį skersai autostrados. Peržengus seną apgriuvusį tiltą, vorą nuvedė, per klampią durpėtą balą, prie nešvaraus upokšnio. Leido gerti, gaivintis. Ištroskę žmonės gėrė nešvarų skystimą. Nuo durpių ir įvairių gyvių vanduo buvo rusvos spalvos. Šarauškas patarė negerti, tik lūpas pavilgyti, nusiprausti, nes nuo bacilų galima susirgti. Manėm, kad prieisim didesnę ir švaresnę upę.

Nejauku kai mūsų vorą iš akių neišleidžia sunkvežimiu važiuoją čekistų vyresnieji. Jų tarpe yra ir iš Kauno, kai kuriuos mūsų šiek tiek atpažįsta. Šie "ponai" vorą pralenkia, sustoja ir

atidžiai stebi kalinius. Nužiūri aukas ir išvedė iš voros, perduoda budeliams "sutvarkyti". Žmogžudžiai žino ką reiškia komanda: "Nado privesti v poriadok". Nuveda į pamiškę, du šūviai į pakaušį ir grįžta prie voros.

Neišvengė egzekucijos ir lietuviai. Tuo pačiu metu išvedė dvi aukas. Bronius Bikinas, Kauno miesto savivaldybės tarnautojas, vedė prilaikydamas nusilpusį Lašą. Čekistas griebė už rankos Bikiną ir ištempė iš voros. Antras čekistas čiupo Juozą Zavistanavičių, buvusį Alytaus saugumo valdininką. Juos abu nuvedė į pamiškę, trumpai apklausinėjo ir visų akivaizdoj nušovė.

Čekistai sumanė "palengvinti" žygi moterims. Įsakė nėsčioms išeiti iš voros. Kai kurios išėjo, o kitos suprato klastą ir nėjo. Netrukus, voros užnugary išgirdom automatinį šautuvų porą serijų. Taip "gudriai" atsipalaidavo čekistai nuo nėsčių moterų.

Pagaliau, išslinkom iš miško masyvo, prieš akis atsivėrė plati lyguma. Priešaky kelias skyrėsi į dvi šakas: kairioji vedė į Borisovą, dešinioji — į Červenę. Kuriuo keliu mus ves? Vorą nukreipė į dešinę. Už penkių kilometrų — Červenė. Mirties vora lyg laidotuvių procesija įžengė į miestą, pusantros dienos žygyje netekusi 500-600 žmonių.

Pasiekus priemiestį, čekistai budriau saugojo, išstatė tankesnę sargybą, nenustodami skalino: "Nerazgliadyvat!" Tačiau masė buvo nesuvaldoma ir dairėsi.

Gyventojai mus užjautė. Iš patirties žinojo komunistinį, nuogą, be kaukės gyvenimą. Mačiau kaip žiūrėdamos pro langą verkė moterys. Vyrai, susimąstę, liūdnei stebėjo iškankintus, nepanašius į žmones kalinius.

Vyras, stovėjęs ties krautuve, metė popirosą kaliniui. Už tai susilaukė reakcijos. Žydas plūdo, keikė tą žmogų, kuris metė popirosą. Skundė mus lydintiems čekistams. Grupė žydų dar aršiau reikė savo nuomonę, tyčiojosi iš mūsų ir šūkavo, kam dar varinėja kontrrevoliucionierių gaują, reikėjo juos visus vietoj sušaudyti. Tačiau, čekistai turėjo savo žudymo metodą ir juo vadovavosi.

Miestą praėjus, dešinėje pusėje gatvės stūksojo trijų aukštų, mūrinis, gelsvos spalvos pastatas. Kai ties juo sustabdė, sužinojom ir jo paskirtį. Tai buvo didelis kalėjimas. Atidarė sunkius, girgždančius vartus ir mus suvarė į didžiulį kiemą.

ČERVENĖS KALĖJIME

Pastatai nuo karo veiksmų buvo nenukenęję. Miestas dar nebuvo "ugnies krikšto" pa-

liestas. Tačiau čekistai pasirengė netikėtumui. Kieme, kairėje pusėje, prie tvoros degino bylas ir popieriaus krūvas.

Tuo atskyrė vyrus nuo moterų. Jos liko, o mus nuvarė į antrą kiemo dalį. Kiemas buvo aptvertas aukšta, stačių lentų tvora, viršus apraizgyta spygliuotomis vielomis. Erdvu. Aplinka ir tvarka — sovietinė. Patvory mėšlų krūvos. O kur smarvė, ten milijonai mūsų zirzia. Kiemo kampe buvo primityviai įrengta išvietė, dvokianti iš tolo, įėjus, kojos klimpo į srutas iki riešų.

Ant dirvono sukritom pailsėti. Akys nušvito pamačius mums atvažant dvi dideles statines vandens. Eilėmis ėjom prie statinių, gėrėm kiek norėjom. Tačiau, pakartoti čekistai neleido eiti stadiom. Liepė šliaužti, atsiklaupus, bei keturpėsčia artėti prie statinės. Tai čekistų praktikuojamas sadizmas — kankinti žmones.

Su Šarausku aptikom prie namo įkastą statinę, lietaus vandeniui surinkti. Apsidžiaugėm, kad joje buvo vandens. Rieškučiomis pyliau vandenį jam ant galvos ir nugaros. Pasijuto sustiprėjęs, sakė vėl galėsiąs žygiuoti. Įdaviau jam apsilvilti paltą, kurį buvau gavęs iš nežinomo geradarijo. Sėdėdamas pradėjo skūstis, kad juodas paltas galys jį išduoti. Įrodinėjo, jog nosinę buvo įdėjęs į dešinę kišenę, bet kažkas ištraukė ir įdėjo į kairę. Arti sėdėję draugai ramino, kad nieko blogo negali įvykti. Neįtikino, bijojo to nelemto palto ir grąžino man. Pasikartojo klaidėjimas, jam vaidenosi liguistos fantazijos. Tačiau, vakare vėl atgavo pilną sąmonę.

Atsigėrus visiems vandens, čekistai įsakė sėsti grupėmis. Išdavė duonos, kurios kiekvienam teko po 100 gramų ir tai buvo visos dienos maisto davinys. Šitoks kiekis žmogui per didelė, kad mirtum, per mažas, kad gyventum. Supratom, jog ilgai neištversim žygiuoti ir esame pasmerkti mirčiai.

Po "sotaus" užkandžio, įsakė sėdėti, nesikilnoti iš vietos, nekrutėti. Kas sukrutėdavo, čekistai prišokę taikė naganą į kaktą. Toks momentas buvo baisus. Pasigirdo ir šūviai, bet kulkos prazvimbė virš galvų. Šiuo sportu ypatingai pasižymėjo vienas čekistas. Stambus, pilvotas, rauplėto veido, išsišiepęs kaip bezdžionė. Šis pabaisa pakeldavo naganą ties dešine akim, gauruotą galvą palenkdavo ir ilgai taikė į žmogų, rodos, akimirka ir šaus. Pradžioje jo bijojom, bet su ta jo vaidyba apsirpatom ir nebekreipėm dėmesio.

Pavakary čekistas paskelbė, kad jaunesnio amžiaus kaliniai gali stoti savanoriais į raudonąją armiją. Politinių kalinių neėmė. Labai daug užsirašė kriminalistų ir buvusių raudonarmiečių,

kurie buvo nubausti bei tardomi už įvairius nusikaltimus ir dar tebevilkėjo karišką uniformą. Juos išrikiavo ir išvedė iš kalėjimo kiemo. Kalinių skaičius sumažėjo.

Sutemus atskrido vokiečių lėktuvai. Bombardavo miestą ir gynybą. Vyko aršios kautynės. Mums įsakė gulti ir nekalbėti. Kalėjimas buvo nuošaliau nuo miesto, todėl išliko nepaliestas.

PASKUTINIS SPRENDIMAS

Lėktuvams nuskridus, vorai įsakė rikiuotis po keturis. Priešakyje stovėjo vyresnieji čekistai. Prie jų pradėjo vesti kalinius. Kažką klausinėjo ir skirstė į tris grupes. Atėjo ir mano eilė.

— Tavo vardas, tėvo vardas, pavardė? — pusbalsiai paklausė vyresnysis čekistas.

Į klausimą atsakiau.

— Kuriuo straipsniu kaltinamas?

— Nežinau. Man nepaskelbė. Nebuvau tardomas, o suėmė už negražinimą valdiško turto.

— Kokio?

— Porą senų batų, kuriuos man kažin kas pavogė.

— Stupai po etoj dorozke.

Dūmiau į patvorį prie trečios grupės. Iš 85-tos kameros čia patekom: Adomas Jonaitis, lenkas Janusz'as Markowski's ir aš. Nežinia kodėl iš rikiuojamos grupės čekistas atvedė prof. Igną Končių. Paklaustas, atsakė, kad ir jam neaišku grupės pakeitimas.

Mūsų grupei leido atsigulti ant žemės. Markowskis ir aš pasirinkom sekimui vietą priešaky ir stebėjom voros skirstymą. Čekistas mus saugojo vaikščiodamas išilgai kiemo. Už tvoros irgi buvo išstatyta sargyba. Baigus apklausinėjimą, vieną grupę išvedė pro vartus, o netrukus — ir antrą. Kalėjimo kieme įsiviešpatavo klaiki tylą. Nežinojom priežasties, kodėl mus atskyrė nuo voros. Nepraėjo nė pusvalandis, kai išgirdom dažnus šūvius. Neabejojom, kad čekistai skerdžia išvestus kalinius.

PABĖGIMAS

Mirtis grėsė ir mums. Mudu su lenku nutarėm bėgti. Mudviejų planas buvo, sargybiniui praėjus, šliaužti vartų link. Tamsu. Prailgo belaukiant sargybinio, kuris vis nepraeina pro grupę. Už tvoros nutilo sargybinių kalbos. Ilgai delsti pavojinga, gali sugrįžti čekistai. Pradėjom slinkti prie vartų. Priartėję pamatėm pravirus vartus. Tylu, jokio garso. Gal gatvėj parengė mums spąstus — išstatė kulkosvaidžius. Nejaugi čekistai visai išsikraustė. Sujudo visa grupė, priartėjo prie vartų. Nutarėm staigiu šuoliu mes-

ties į gatvę ir išsisklaidyti. Akimirka ir mes gatvėje. Jokio šūvio. Dairomės ir netikim, kad mes laisvi.

Susirinkom už kalėjimo, šoninėj gatvėj. Dabar kilo kitas rūpestis. Kur dingti iš šios pavojingos vietos. Sunku apsispręsti, nes besislapsant ar keliaujant gali įvykti nenumatytų kliūčių. Pradėjom skirstytis. Mūsų 85-tos kameros trejetuko buvo skirtingos nuomonės: Adomas Jonaitis, kaip nemokantis rusų kalbos, pasiryžo eiti į miško tankumyną ir laukti vokiečių. Markowskis prisijungė prie savo tautiečių, aš pasirinkau čia pat esančius senkapius, apaugusius erškėčių krūmais, kur nutariau tūnoti kol vokiečių kariuomenė užims šią apylinkę. Burtis į didesnes grupes buvo pavojinga, nes čekistai bei jų agentai galėjo lengviau susekti, o taip pat ir maistu apsirūpinti būtų žymiai sunkiau.

Mūsų grupelė buvo maža, viso keturi: lt. A. Žebrauskas, G., A. Chmieliauskas ir aš. Kiti lietuviai, pasiskirstę į grupes, ar pavieniui, skubiai dingo iš kalėjimo rajono.

Čia priminsiu trejetuko likimą. Grįžus į Lietuvą, prof. I. Končius papasakojo apie Adomą Jonaitį. Iš kitų sužinojęs, kad Červenės miesto milicija suėmė Jonaitį, Končius nuėjo jį išvaduoti. Milicijoj paaiškino, jog čekistai Jonaitį paleido iš kalėjimo, tad kuo jis yra nusikaltęs, kad milicija areštavo. Milicijos pareigūnas nurodė, kad šis žmogus vengė viešumos, jį milicija užtiko pasislėpusį miške. Esą įtariamą kaip diversantą. Nieko nelaimėjęs, Končius išėjo iš milicijos. Kadangi Jonaitis nesugrįžo Lietuvon, jo likimas yra aiškus ir be komentarų. Markowskis laimingai grįžo, tik ne į savo tėvynę Lenkiją, bet į Lietuvos sostinę Vilnių. Su juo susitikau 1942 m. Vilniuje. Jis aiškino, kad saugumo sumetimais Lietuvoj esą saugiau, todėl apsigyvenęs pas pažįstamus Vievio miestelyje. 85-tos kameros K. Subatis, V. Danielius ir J. Žičkus pateko į grupes, kurios miške buvo šaudomos. Tačiau jie visi išliko gyvi ir grįžo tėvynėn. Voldemaras Danielius buvo sunkiai sužeistas: peršautas rankos kaulas ir sužalotas galvos kiaušas. Jis buvo gydomas vokiečių kariuomenės ligoninėje.

GYVENIMAS SENKAPIUOSE

Bruzgyne susieškojom saugią vietą. Tikras piligono gyvenimas, tik neturim palapinės ir maisto. Laisvi mirusių mieste — kapinėse, bet ar ilgam? Praėjusią naktį praleidom nemigę, bet pilsis nerūpėjo. Džiaugėmės gyvi išlikę.

Buvo gražus, saulėtas birželio 27 d. rytas.

Mums ramybę nutraukė sukeltas triukšmas kalėjimo rajone. Su Anatolium skynėmės pro erškėtiną žvalgybon. Gal ten šeiminkauja praeitos nakties vampyrai ir pradės mūsų grupės ieškoti, medžioti. Pamatė. Nustebom. Ogi — bobų “jemarkas”. Tempia iš kalėjimo kas pateko po ranka. Neša pilnus maišus ant nugaros, velka baldus, lentgalius. Iš šalies stebint, tikros stachanovietės, viena kitą lenkia, galvotrūkčiais sprunka pro kalėjimo vartus.

Mudviem parūpo maistas. Movėm į kalėjimo kiemą. Ten sutikom likimo draugus “medžiojant”. Apžiūrėjom maisto sandėlį, viskas sudorota. Bevartydami šiaudus, suradom keleta apipuvusių bulvių. Įsibrovėm į virtuvę. Dideli katilai, visi tušti. Ant krosnies padėta keptuvė su bulviniais blynais, į anglį pavirtusiais. Prarijom kaip šuo muilą, o alkiu taip ir nenumaldėm. Šniukštinėjant po trobesius, Anatolius užtiko pusiau perplėštą karišką antklodę, aš — surūdijusį durtuvą. Pasiėmėm, juk reikalingi daiktai.

Nukiūtinom į baraką, kuriame buvo įrengta salė su scena. Viename kampe — “raudonasis kampelis”. Ant sienos prikabinėti “šventųjų” paveikslai: Lenino, Stalino, Markso, Engelso ir kitų. Žemiau jų — prikalinėta vinimis didelė raudona medžiaga, kurios fone riogsojo Lenino ir Stalino gipsiniai biustai. Puošnu, kitaip ir negali būti. Juk virš dvidešimt metų komunistai vertė liaudį garbinti tuos stabus. Tai šventnamio altorius.

Dabar, kai pasišalino pabaisos — čekistai, matome kaip liaudis reaguoja. Ant grindų suversta krūvon bolševikų propagandinė literatūra. Moteris kemša į maišus šią “evangeliją” už dyką. Anatolijus juokais paklausė, kiek ilgai jos užtruks, kol visa perskaitys. Arti buvusi moterėlė, pikta pažvelgusi, pilna gerkle rėkė:

— Ką? Tą šlamštą skaityti! Ar manai, kad mes proto netekom? Užteko mus vergais laikyti, melagingą propagandą skleisti. Mums popieris reikalingas, ne peklos knygos.

Dvi gudės griebė plėsti nuo sienos raudoną medžiagą. Susikibo ne juokais. Besitampant — perplėšė ir pasidalino. Vargu ar pakaks sjonui medžiagos. Trečioji apsvylusi, kad praleido gerą progą, čiupo numestus ant grindų svarstyklių svarsčius, smogė į Lenino ir Stalino biustus, kurie sudužo į smulkius gabaliukus. Tai epi-

zodas, kurį matėm, kaip žmonės neapkentė komunistinės santvarkos.

Nedaug laimėję parslinkom į savo landynę. Bulves virti nusinešiau pas artimiausius kaimynus. Mažoj lūšnoj gyveną senukai mielai išvirė, priedui dar gavau pusę sėtinio. Jie iš mano išvaizdos suprato kas per svečias atėjo. Nusiskundė, jog ir jie neturi pakankamai maisto. Senutė pažadėjo vakare išvirti žolių (ladygos) sriubą. Patarė ateiti sutemus, nes gali pikta akis pamatyti, o agentų dar tebeknibžda.

Kai sekančią dieną nunešiau dubenį, sutikau mūsiškį, pasisakė esąs Simonavičius iš Šančių. Pirmą kartą sutikęs, nežinojau kas per asmuo. Jis primygtinai prašė, kad vesčiau į mūsų stovyklą. Aiškinau, kad ir mūsų taip didelė grupė, nes sunku gauti maisto, o be to, didesnis pavojus, nes čekistų agentai ypatingai seka pabėgusius kalinius. Tačiau Simonavičius ėjo įkandin. Dabar buvome penki. Iš mūsų grupės niekas jo nepažino ir jis atrodė įtartinas.

Birželio 29 d. rytą kažkas įsibrovė į mūsų senkapius. Pro erškėtinus pamatėm grupę vyrų, kurie pradėjo kasti duobes. Apie vidudienį pradėjo vežti lavonus. Iš vežimų tempė už rankų ir kojų ir metė į galias duobes. Tai buvo mūsų voros sušaudyti kaliniai. Lindėdami krūmuose stebėjom šias liūdnas laidotuves. Ten ilsisi ir mūsų tautos sūnūs, kurių kapo niekas neprižiūri ir laiko slinkytyje jis dings be pėdsako.

Birželio 30 d. dangus apsiniaukė, pradėjo lyti. Nakčia gulėdami ant antkapių permirkom, reikėjo ieškoti pastogės. Dienos metu mačiau senkapiuose keleta išmūrytų rūsių, kuriuose buvo palaidoti numirėliai, o angos išmuštos, tur būt, brangenybių ieškotojų. Visi nuslinkom ir sulindom į rūšį. Viduj ankšta, pelėsiais dvokia. Bet vis ne ant lauko. Iš ryto pragiedrėjo, grįžom ir džiovinom savo permirkusius drabužius.

Frontas neartėjo, negirdėti buvo nei tolimo šaudymo, nei bombardavimo. Ilgai laukti toj pačioj vietoj nusibodo. Nutarėm sekančią dieną pradėti žygį į namus. Vakare nuėjau padėkoti ir atsisveikinti su geradariais. Senukas Šmitas man nurodė kelią, kuriuo saugiausiai eiti ir pro kuriuos kolchozus. Gaila, kad patys būdami išmaldų prašytojais, negalėjom senukams atsilyginti.

I-mos dalies pabaiga

Latviai ir bolševizmas

O. URBONAS

(Pradžia KARIO Nr. 1)

Prasidėjo Pirmas Pasaulinis karas. Rusų kariuomenės nepasisekimai, jos atsitraukimas ir didelių savosios teritorijos plotų perleidimas priešui privedė prie to, kad latviai 1915 metais išgavo rusų vyriausybės ir kariuomenės aukščiausios vadovybės leidimą formuoti tautinius batalionus, kurie turėjo prisidėti prie bendros kovos.

Nėra reikalo latvių dalinių formavimą smulkiai aptarti: kodėl, bendrai, kilo klausimas apie jų formavimą, kai ir su kuo buvo vedamos derybos ir t.t. Visi šitie klausimai šiandieną nebesudaro jokios paslapties. Faktas yra tas, kad dar 1915 metais latviai suformavo du batalionus, prie kurių greitu laiku prisidėjo dar III ir IV batalionai. 1915 metų pabaigoje jiems buvo leista suformuoti dar keturis batalionus.

1915 metų pradžioje tie aštuoni batalionai buvo performuoti į pulkus, kurie, savo eile, buvo suvesti į dvi brigadas. Pulko sudėtis buvo: 2 batalionai po 4 kuopas, plius 8 komandos (kulkosvaidžių, ryšių, žvalgų ir t.t.). Viso pulke: 50 karininkų, 7 valdininkai (įskaitant gydytojus) ir 2,497 puskarininkiai ir eiliniai.

Suformuoti latvių šaulių pulkai gavo tokius pavadinimus: 1-as Daugavgrīvis, 2-as Rygos, 3-čias Kuršo, 4-tas Vidžemės, 5-tas Žiemgalos, 6-tas Tukumo, 7-tas Bauskės ir 8-tas Valmieros. Pirmieji keturi pulkai sudarė I brigadą, kiti — II brigadą. Laikui bėgant, pulko sudėtis dar šiek tiek padidėjo, nes kareivių skaičius kuopoje buvo padidintas.

Be šių pulkų, buvo suformuotas dar atsargos batalionas, kurio sudėtis svyravo tarp 15,000 ir 18,000 vyrų.

Pradžioje į pulkus būdavo priimami vien tik savanoriai, bet laikui bėgant, kai pulkai kautynių metu neišvengiamai patirdavo nuostolius, savanorių nebeužtekdavo ir kareiviai būdavo šaukiami.

Kaip matome, gan imponantiški skaičiai. Bet, negana to, U. Germanis savo veikalė „Plk. Vacietis“, 81 psl., rašo: „1915 metų liepos mėn. prasidėjo Rygos fabrikų ir darbininkų evakuacija. Jie buvo transportuojami į įvairius Rusijos miestus (apie 350 fabrikų ir įvairių įrengimų ir apie 85,000 darbininkų). Evakuoti latvių pramonės darbininkai vėliau dalyvavo gan aktyviai 1917 metų revoliucijoje ir jų ginkluoti daliniai prisidėjo ir prie Rusijos pilietinio karo“. (mano pabraukta, O.U.).

Nežiūrint to, kad latviai rusų 1905 metų revoliucijoje savo veiklumu, žiaurumu ir ištverme pasižymėjo labiau negu kokia nors kita Rusijos tauta, Pirmame Pasauliniame kare jie pasirodė kaip ištikimi kariai. To jų lojalumo pagrindą sudarė sena jų neapykanta Latvijos vokiečiams — dvarininkams. Karo metu ta jų neapykanta lengva buvo perkelti į Vokietijos vokiečius, kaip baronų sąjungininkus. Karui pra-

sidėjus, kai kurie latvių laikraščiai atspaudė griežtus ir gan perdėtus straipsnius apie Latvijos vokiečius, to pasėkoje daug latvių pasidavė priešvokiškai propagandai ir karo romantikai. Tačiau, be šių emocijų priežasčių buvo ir kitų argumentų, kurie pateisino tokią latvių laikyseną.

Latvių buržuaziniuose sluoksniuose vyravo pažiūra, kad po karo galima bus gauti tam tikrų lengvatų Latvijos savivaldoje ir jos kultūriniame gyvenime, jei tik latviai pavojaus valandoje laikysis visiškai lojaliai rusų valdžios atžvilgiu. Ta pažiūra įgavo savo išraišką kalboje, kurią 1914 m. rugpiučio 8 dieną, latvių ir estų vardu, pasakė dūmoje latvių atstovas Janis Golgmanas (Ul. Germanis, „Vacietis...“, 63 psl.): „Tarp latvių ir estų neatsiras nei vieno žmogaus, kuris nepripažintų, kad viskas, ką jie turto atžvilgiu yra pasiekę, galėjo pasiekti tik rusiškojo erelio globoje... Kraujo pirty, kurioje Berlyne sėdintis tironas panorėjo Europą išmaudyti, latviai ir estai paaukos ir paskutinį kraujo lašą... kad tas žmogus toje pirtyje ne tik išsimaudytų, bet ir prigertų... Ponai atstovai, mes, latviai ir estai, šitame šventajame ir teisėtame kare eisime drauge su rusų tauta iki galo“.

Tačiau, visai kitos pažiūros buvo latvių socialdemokratai, kurie, kaip mes žinom, jau nuo 1914 m. sausio mėn. nuėjo aiškiai bolševikų keliais. 1914 m. rugsėjo mėnesį Leninas rašė (L. Veikalai, 5-as leidimas, 26-as tomas, 6 psl.): „Rusijos visų tautų darbo klasės ir dirbančiųjų masės nuomone mažiausias vargas būtų jei monarchija ir jos kariuomenė būtų sunaikintos“. Dėl to, latvių soc. demokratų partija ir jos organizacijos tuojau, karui prasidėjus, pradėjo vesti propagandą prie karą. Jos išplatino labai daug proklamacijų ir atsišaukimų ne tik latvių, bet ir rusų, kalba. Tas darbas buvo varomas be pertraukos, nežiūrint to, kad tam tikras skaičius socialdemokratų buvo mobilizuotas, arba priverstas slėptis, arba emigruoti. Tokiai būklei esant, suprantama, kad šaulių pulkai sudarė soc. demokratų partijai (kuri, kaip žinoma, faktinai buvo bolševikų partija) labai pageidaujamą objektą ir tik pulkus suformavus, dėjo visas pastangas ten „įsitvirtinti“. Pirmiausia, jiems pasisekė išibrauti į atsargos batalioną, kuris stovėjo Tartu rajone, kur grupė liaudies mokytojų, tame batalione tarnavusių, sudarė bolševikų kuopelę. Greit jiems pasisekė sudaryti tokią pat kuopelę 4-me Vidžemės pulke. Ji palaikė artimus ryšius su bendraminčiais pulkuose. 1916 m. vasarą, jei visuose pulkuose ir nebuvo suorganizuotos bolševikų kuopelės, tai visgi visuose pulkuose ir net brigadų štabuose buvo socialdemokratų atstovai, kurie atsargiai, bet sistėmingai, verbavo naujus narius ir varė bolševikišką propagandą, ir ne tik latvių šaulių tarpe, bet ir plačiojoje visuomenėje.

Kaip sėkmingai ta propaganda vystėsi, matom iš gen. Radko Dmitrejevo rašto, rašyto 1916 m. gruodžio mėn.: „Ryga — tai šiaurės fronto nelaimė. Šis miestas, kaip ir Daugpilis, yra tikrai apimtas

propagandos tinklo". (Rad. Dmitrejevas, 12-os armijos vadas, armijos, stovėjusios fronto dešiniajame sparne, arčiausiai sostinės).

Ir štai, įvyko vasario mėnesio revoliucija ir jos eigoje visuose kariuomenės padaliniuose atsirado rinkti komitetai, kurie turėjo "kariuomenę demokratiizuoti". Socialdemokratų (bolševikų) įtaka tuo metu latvių šaulių pulkuose jau buvo tiek stipri, kad pulkų delegatai, antrame savo kongrese, kuris įvyko gegužės 12 dieną Rygoje, priėmė rezoliuciją su sekančiais reikalavimais: 1) laikinajai rusų vyriausybei pareikšti nepasitikėjimą, 2) perduoti visą valdžią darbininkų ir kareivių tarybai, 3) atsisakyti nuo bet kokio aktyvaus gynimosi (reiškia, nuo bet kokio puolimo), 4) visomis priemonėmis remti broliavimasi su priešu, 5) sudaryti taiką be aneksijų ir kontribucijų. Tos revoliucijos dar vienas punktas pabrėžė, kad "tik revoliucijos keliu, per visų kraštų proletariato kovą prieš visų kraštų kapitalistus, karas gali būti užbaigtas".

Kaip matom, viskas ėjo dideliais žingsniais prie bolševizmo. Bet negana to. Ul. Germanis, savo veikalė "Vacietis", 189 psl., rašo: "Reikalinga pabrėžti, kad latvių soc. demokratai, po vasario mėnesio revoliucijos, pradėjo vesti propagandą ir tarp 12-tos armijos rusų kareivių. Vadovauti ir koordinuoti tą darbą buvo sudaryta kariška latvių soc. demokratų organizacija, kuri nuo balandžio 30 dienos pradėjo leisti rusų kalba laikraštį "Apkasų Tiesa". Po kelių savaičių Rygos soc. demokratų komitetas perėmė šį laikraštį ir perorganizavo jį į savo oficialų partijos organą, t.y., į latvių bolševikų laikraštį rusų kalba. Reiškia, ne rusų, bet latvių bolševikai organizavo ir vadovavo revoliucinei propagandai 12-tos armijos ribose, ir dar iki rudens galėjo pasiekti tam tikrų laimėjimų ir 5-je armijoje, kuri irgi priklausė šiaurės frontui". (5-ta armija stovėjo į pietus nuo 12-tos, kaimynė iš kairės).

Rimtesnis konfliktas Rygos fronte įvyko jau gegužės pradžioje (pagal senąjį stilių — balandžio pabaigoje), kai latvių šaulių II brigada atsisakė užimti poziciją fronte. Atsisakymą brigada aiškino tuo, kad laikinoji rusų vyriausybė nepaskelbė visų slapty susitarimų ir iki šiol nepaskelbė taikos sąlygų. Be to, buvo reikalaujama perrinkti Iskosol 12 (t.y., 12 arm. kareivių vykd. komitetą), nes jo sąstatas nebetiko dienos reikalavimams. Ypatingai užsispyręs pasirodė 7-as Bausko pulkas, kuris po revoliucijos sudarė Rygos įgulą ir dabar griežtai atsisakė palikti Rygą.

Reikalinga pastebėti, kad toks latvių šaulių pulkų nedrausmingumas pasireiškė tuo metu, kai, daugumoje, drausmės prasižengimai fronto dalyse buvo dar gan reti atsitikimai. Tas ir dar kartą įrodo, kad jau 1917 metų pavasarį latvių šaulių pulkai buvo bolševikams visiškai paklusnūs ir vykdė visus jų nurodymus ir įsakymus.

Taigi, visos 12-tos armijos ribose ėjo plati bolševikiška propaganda, ir vis didesnis ir didesnis

dalių skaičius tai propagandai pasidavė, o latvių soc. demokratų partija visur ir visuomet vadovavo. Ir štai, rugsėjo 1 dieną (rugpjūčio 19) vokiečiai, netikėtai, be artilerijos paruošimo, pradėjo Rygos fronte puolimą. Kas įvyko fronte lengva sau įsivaizduoti, perskaičius vieno tų kautynių dalyvių aprašymą: "Beveik visi rusų pulkai ir dalis latvių šaulių pulkų tiek neteko savo drąsos ir garbės, kad savo pagrindiniu uždaviniu laikė palikti artileriją ir turtingus karo reikmenų sandėlius ir kaip bepročiai bėgti. Jie plėšė vietos gyventojus visur, kur tik galėjo. 12-ji armija tiek apsiskandalijo, kad net gėda apie tai ir kalbėti".

Nustatytą rugsėjo pirmą dieną operacijos tikslą vokiečiai pasiekė žymiai anksčiau negu tas buvo numatyta. Kadangi rusų kariuomenė (ir su ja kartu ir latvių šaulių pulkai) netvarkingai traukėsi, vokiečių armijos vadas (von Hutier) įsakė tęsti puolimą toliau, ir rugsėjo 3 dieną, po piet, vokiečiai įžengė į Rygą.

Vokiečių puolimas sudavė didelį smūgį bolševikiškoms pagrindinėms propagandos tezėms ir latvių soc. demokratų partijos pranašavimams. Suprantama, kad partija iki paskutinio momento tylėjo ir vengė pasakyti kas iš tikrųjų įvyko. Tačiau, kas nors turėjo būti pasakyta, dėl to laikraštis "Cina" (latvių soc. demokratų pagrindinis organas) paskutiniame savo numeryje, rugsėjo 2 dieną, paskelbė atsišaukimą, kuriame ragino visus latvius pasilikti vietoje: "Visos revoliucinės ir partinės įstaigos turi pasilikti vietoje. Kaip ir gyventojai". Taip skambėjo soc. demokratų partijos nutarimas.

Netvarkingas Rygos fronte pasitraukimas liko latvių šaulių pulkuose ne be pasėkų. Šimtai šaulių pasimetė, kai kurie liko Rygoje, kai kurie pateko į nelaisvę, daug jų klajojo po kaimus, kur jie buvo sunkiai surandami. Labai didelius nuostolius turėjo latvių soc. demokratų partija pulkuose. Prieš vokiečių ofensyvą soc. demokratų partijos narių pulkuose buvo virš 3,000, po to jų liko tik 1,430. Bet, nežiūrint visų nepasisekimų, partija nenustojo visos savo įtakos šaulių tarpe, ir greit virto sprendžiamąja politine jėga neokupuotos Latvijos dalyje. Tas įvyko tam tikrų aplinkybių ir įvykių dėka.

Rugsėjo antroje pusėje įvyko neužtektinai parengtas ir nevykusiai pravestas gen. Komilovo "pučas". Dalys, kurias generolas pasiuntė sostinės link, pasirodė politiniai svyruojančios ir pasidavę revoliucinei propagandai. Todėl jos atsisakė kovoti. Kerenskis laimėjo ir pasiskelbė vyriausiu kariuomenės vadu.

Bet, tikrasis jo nugalėtojas buvo ne Kerenskis. Tikri nugalėtojai, pasirodė, buvo bolševikai, kuriems Kerenskis, baimės apimtas (o gal jis taip planavo? Red.), leido apginkluoti raudonosios gvardijos dalinius, sudarytus išimtinai iš bolševikų šalininkų. Politinė bolševikų reputacija (po nepasisekusio pučo liepos mėn.) greit pagerėjo, ir jie, iš sau palankios politinės padėties, galėjo ramiai ruošti galu-

tiniam sprendžiamajam smūgiui, turėjusiam tikslą silpną ir svyruojančią rusų vyriausybę pašalinti.

“Kornilovo pučas” padėjo ir latvių bolševikams išgyventi tą trumpą, bet labai svarbų, netvarkos laikotarpį. Jie galėjo suaktyvinti revoliucinę propagandą, šaukdami visus, o ypač šaulių pulkus, stovėti revoliucijos sargyboje ir būti pasirengusiems stoti į kovą su kontr-revoliucija, kuri rengėsi panaikinti visus revoliucijos laimėjimus. Jie pasijuto tiek stiprūs, kad rugsėjo 16 d. latvių šaulių pulkų vykdomasis komitetas telegrama kreipėsi į Petrapilio VCIK'ą, ragindamas jį paimti į savo rankas visą valdžią ir žadėdamas jam “latvių šaulių pulkų visišką pagalbą”. 10 dienų vėliau Leninas kreipėsi į bolševikų CK reikalaujamas pasirengti ginkluotam perversmui.

Latvijoje latvių bolševikai įėjo į valdžią visai legaliu keliu, kai 1917 m. rugsėjo mėn. buvo praveisti apygardų ir apskričių tarybų rinkimai. Apygardų rinkimuose bolševikai laimėjo virš 60% visų mandatų, apskričių tarybų rinkimuose jie laimėjo dar daugiau ir gavo virš 70% visų mandatų. Jei rusų bolševikai būtų Rusijoje pasiekę tokių pat rezultatų, tai ginkluotas perversmas būtų buvęs visiškai nereikalingas. Bet taip nebuvo. Latvių bolševikai gerai suprato savo išimtiną padėtį ir turimą revoliucijos avangardo vaidmenį, todėl vis daugiau ir daugiau jie užakcentuodavo tą savo vadovavimą revoliucijos visoje Rusijoje išplatinime.

1917 m. spalio 22 d. (spalio 9 d.) Petrapilio sovietų tarybos VK, kur bolševikai turėjo daugumą. Trockiui vadovaujant, nutarė sudaryti revoliucinį karo komitetą. Šis komitetas, kuris oficialiai turėjo būti panaudotas sostinė nuo vokiečių ginti, tikrumoje virto operatyviniu bolševikų štabu, kad parengtų ir ginklu pravestų perversmą. Sekančią dieną, t.y., spalio 23, rusų bolševikų partijos CK 10 balsų dauguma prieš 2 priėmė Lenino pasiūlymą — ginklu nuversti laikinąją rusų vyriausybę ir perimti visą valdžią į savo rankas. Tą pat dieną įvyko Šiaurinės Srities delegatų kongresas, kur dalyvavo delegatai iš Petrapilio, Suomijos, Estijos, Latvijos ir Petrapilio apylinkių didesnių miestų. Kongresas priėmė bolševikų pasiūlytą rezoliuciją ir buvo latvių šaulių atstovų pasveikintas sekančiais žodžiais: “Nuo pirmos revoliucijos dienos latviai iškėlė šūkį: ‘Visa valdžia sovietams!’ Ir dabar, kai revoliucinis Petrapilis yra užsimojęs tą obalsį paversti tikrenybe, latvių šauliai, kurių rankose yra 40,000 durtuvų, yra pilnai pasirengę tai visomis priemonėmis paremti” (U. Germanis, “Vaciėtis”, 254 psl.).

Spalio 29 dieną Valke susirinko nepaprastas latvių soc. demokratų (bolševikų) kongresas, tikslu aptarti “esamąjį momentą”, t.y., aktualią politinę būklę. Kongresas buvo saugomas latvių šaulių.

Šiaurės fronto kariuomenės dalių nusistatymas (ypatingai didžiosios 12 armijos, kuri buvo arčiausia sostinės) buvo labai svarbus bolševikų numatytam sukilimui. Lenino specialus atstovas Antonov-

Ovseenko dalyvavo tame kongrese, kad suderintų Petrapilio sukilimą su atitinkamais veiksmais šiaurės fronte. Latvių bolševikai turėjo latvių šaulių pulkų pagalba užimti svarbiausius geležinkelių mazgus, kad nepraleistų vyriausybei ištikimų kariuomenės dalių į Petrapilį. Po to, latviai turėjo išsiųsti Petrapilin keleta šaulių pulkų, bolševikų pagalbai. Pačioje Latvijoje latvių bolševikams neteko kovoti dėl valdžios, nes valdžią, kaip tas anksčiau jau buvo paminėta, jie paėmė rinkimų keliu. Tuo būdu jie visą savo energiją galėjo nukreipti į revoliucinius uždavinius šiaurės fronto ribose.

Kongresas nutarė: 1-mą ir 3-čią latvių šaulių pulkus nukreipti į Vendeną, 6-tą ir 7-tą į Valką. Be to, atsargos batalionas turėjo užimti Tartu.

Kaip tik kongreso rezoliucija pasidarė žinoma, visuose latvių šaulių pulkuose pradėjo organizuotis revoliuciniai komitetai. Spalio mėnesio pabaigoje buvo suorganizuotas ir 12 armijos revoliucinis komitetas, kuris bolševikų sukilimo metu pavirto šiaurės fronto vykdomuoju organu. To komiteto pirmininku buvo latvių leitenantas J. Čarinš, jo pavaduotojas latvių bolševikas P. Markusa, komiteto nariai latviai J. Kruminš, K. Gailis ir kiti.

Karolis Gailis, latvių bolševikų CK ir revoliucinio 12 armijos komiteto narys, taip aprašo tuometinę būklę: “Revoliucijos pradžioje tik latvių šaulių pulkai ir nežymus skaičius mažesnių rusų dalių atsistojo revoliucijos platformoje... Šiuo momentu vienintelė 12 armijos revoliucinio komiteto organizuotą ginkluotą jėgą tesudarė latvių šaulių pulkai fronte. Aktyvi revoliucinio 12 armijos komiteto dalis buvo sudaryta išimtinai iš latvių šaulių ir svarbiausios operacijos buvo praveistos latvių šaulių...”

Lapkričio 7 dieną revoliucinis 12 armijos komitetas perėmė viso šiaurės fronto vadovybę. Tuo būdu latvių bolševikai, kurie sudarė to komiteto narių daugumą, pasidarė viso šiaurės fronto šeimininkais.

Kaip jau anksčiau buvo minėta, 1-as ir 3-čias latvių šaulių pulkai turėjo užimti Vendeną, o 6-as ir 7-as — Valmierą ir Valką.

Lapkričio 9 dieną 1-as ir 3-čias latvių šaulių pulkai užėmė Vendeną, nesutikdami ten jokio pasipriešinimo. Tik vienai kavalerijos divizijai (Kaukazo) pasisekė paskutiniu momentu pasitraukti, visi kiti daliniai pasidavė latviams. Lapkričio 12-13 dienomis 6-tas ir 7-tas latvių šaulių pulkai užėmė Valmierą, kur nuginklavo keletą kazokų traukinių. Tik vienas rusų “mirties batalionas” nesutiko pasiduoti ir, po trumpo susišaudymo, pasitraukė Valko link. Tuo pat metu latvių šaulių atsargos batalionas užėmė Tartu geležinkelio stotį.

Tuo metu Valkas buvo antibolševikų rankose. Plk. Vaciėtis, kuriam buvo pavesta praveisti operaciją prieš Valką, pirmon eilėn pasiuntė į Valką rusų pėstininkų pulką (Novoladogos pulką), kuriame,

KVAILAS, KVAILAS PASAULIS

Jurgis Gediminėnas

Šiais metais žiema Kanadon atėjo vienu mėnesiu anksčiau ir apie gruodžio vidurį jau turėjom daugiau sniego, negu kitais metais sausio pabaigoje.

Štai, turiu dvi laisvas dienas, bet nei žuvauti nei medžioti išvykti negaliu, nes lauke pūga ir, atrodo, kad dangus su žeme maišosi.

Nusibodo skaityti senus ir anglų kalboje laikraščius, tai numečiau, sumurmėjęs, kad kvailas, ir net labai kvailas pasaulis... o patys kvailiausi tai yra jankiai, kurie mūsų intelektualų-disidentų nuomone tuojau prieis liepto galą... gal net už 5-6 metų, o neilgiau kaip už 10 metų!

Kur tik spaudoje nepasižiūri, tai beveik visur blogų naujienų yra daugiau, negu gerų. Laikraščių vedamieji ir kai kurių straipsnių pavadinimai tikrai varo į pesimizmą. Rašoma, kad maistas pabrangs, alyva, benzinas pabrangs ir infliacija padidės. Naujai išrinktas JAV prezidentas "peanut farmer" Carteris prižadėjo sumažinti bedarbius ir pagyvinti ekonomiką, o tai reiškia padidėjusią infliaciją, nes dar neatsirado pasaulyje vyriausybė, kuri tuo pačiu laiku sugebėtų kontroliuoti infliaciją ir sumažinti bedarbius.

Malonu matyti lietuviškoje spaudoje nuotraukose Carterį pusryčiaujant su p. Aušra Mačiulaityte-Zerr ir kitais JAV LB vyriausiais pareigūnais, bet sunku patikėti, kad šiems tautiečiai greitai vėl su JAV prezidentu susitiks, o jeigu pamatysime jų pakvietimą į Baltuosius Rūmus pietums, tai žinosime, kad Džimy jau ruošiasi griebti Leonidą už sprando... Aišku, kad JAV prezidentas negali įsakyti rusams išsi-

nešdinti iš Rytų Europos okupuotų kraštų, bet gali pasistengti sumažinti plėšikiškus muitus dovanoms, siunčiamoms į Sovietiją, padėti prailginti ten besisvečiuojantiems nustatytą 5 dienų laikotarpį ir, trumpai kalbant, užtikrinti to nelemtojo Helsinkio susitarimo įgyvendinimą, kurį rusai vykdo į atvirkščią pusę...

"Vakarai yra pavojuje", sako Vakarų Vokietijos kancleris Helmut Schmidt, toliau dėstydamas apie galimą ekonominį žlugimą ir grėsmę iš Rytų, nes NATO gynyboje vis didėja spragos, o sovietų karo mašina rieda dideliu greičiu pirmyn.

"Kanadoje vėl atgyja komunistai", rašo "Draugo" bendradarbis J. Vaičeliūnas, kuris gražiai išryškina visai Kanadoje nepavykusią Kanados Darbo Kongreso (CLC) suplanuotą protesto dieną (1976.X.14), kuria buvo norima pilnai sustabdyti darbą visoje Kanadoje, o tik į gatves išvesti nemažiau 1,000,000 darbininkų protestuotojų. Gi iš to išėjo tiktai pššš... (flop!), nes protestavo tik apie trečdalis milijono, o tokia didmiestyje kaip Toronte, toji protesto diena buvo visai nepastebima. Vis dėlto, jau porai mėnesių praėjus, Toronto didžiojo dienraščio "Globe & Mail" rašeiva, klastodamas oficialius statistinius duomenis, protestuotojų skaičių jau pakėlė iki 1,000,000 (iš 10,000,000 dirbančiųjų) ir jau rezgia pasakėlę apie klasių susikirtimą ir artėjančią tarp jų kovą, kas yra Kanados raudonųjų išperų svajonė. Žinoma, neuzginčijama tiesa, kad didžiausios Kanados unijos yra komunistų ar bent NOP (raudonųjų demokratų partijos) rankose, kurios kursto anarchinius

streikus — kuriais Kanada užima antrąją vietą (po Italijos) visame pasaulyje!

Daug turime Kanadoje ir kitokių jaudinančių naujienų, ypač Kvebeko provincijoje separatistams laimėjus rinkimus ir Kanados doleriui kritus žemiau amerikoniškojo, bet čia reikia paprastai atsakyti "no worry" nes Kvebeko provincija balsavo ne už atsiskyrimą nuo Kanados, bet prieš liberalo Bourassos nesugebėjimą, o Kanados doleris buvo per daug aukštai iškeltas.

Nusibostą skaityti apie to "išminčiaus" H. Kissingerio taikos "apaštalavimus" ir "genialias" misijas ir tos idiotiškos, tik rusams naudingos "detente" šlovinimą... Malonu girdėti, kad Kissingeris jau savo karjerą baigė ir nebevedžios daugiau už nosies galingiausios pasaulyje valstybės prezidentą... Tik, kad dabar neaišku, kuri ta galingiausia pasaulio valstybė, nes rusai jau yra pralenkę amerikiečius savo laivynu, tarpkontinentinėmis raketomis, jau nekalbant apie esamą rusų ginkluotų jėgų pranašumą skaičiumi.

Nuolatinis kartojimas spaudoje — žodžio taika — vos neverčia mane "važiuoti Rygon" ir norėtusi pasakyti, kad šie "pysnikai" gali būti, neužilgo susilauks taikos, bet tai bus sovietinė taika su viena pasaulio vyriausybe, kuri nebus vadovaujama amerikiečių, nors to tikslu siekiančią organizaciją, vadinamą "Bilderberger", sudaro patys įtakingiausi pasaulio asmenys ir milijonieriai. Ji įkurta David Rockefellerio, Chase Manhattan banko prezidento, o narių tarpe yra buv. prezidentas Fordas, Kissingeris, visa eilė žymių amerikiečių, aišku, įskaitant viceprezidentą Nelson Rockefeller ir net žinomą JAV užsienio politikos eks-

jis žinojo, bolševikai turėjo daug šalininkų, po to, pasiuntė Valkan apie 2 kuopas latvių šaulių, kurių pavieniai šauliai įsikverbė į miestą ir ten užėmė keleta senosios rusų vyriausybės įstaigų. Generalas Juozefovičius, kuris vadovavo Valke, pamatęs beviltišką būklę, atitraukė savo jėgas iš Valko ir 6-tas latvių šaulių pulkas be pasipriešinimo įžengė į Valką.

Valko okupacija reiškė naujosios revoliucinės val-

džios pilną įsigalėjimą 12 armijos ribose. Suprantama, nugalėtojai dabar užėmė visas aukščiausias vietas. Vacietis buvo paskirtas 12-tos armijos vadu, latvių šaulių divizijos komisaras Nachimson (žydas — ne latvis) pasidarė 12 armijos karinio revoliucinio komiteto pirmininku ir Stučka, latvių bolševikų vadas, pasidarė liaudies teisingumo komisaru pirmajame Lenino liaudies komisarų kabinete.

(Bus daugiau)

pertą demokratą Zbignev Brzezinski . . .

Šiai Bilderberger organizacijai priklausio Olandijos karalienės vyras, kyšiais apsiskandalinę princas Bernhard, buvęs Švedijos ministeris p-kas O. Palme, Anglijos min. p-kas Wilson (buvęs), Kanados generalinis gubernatorius Mitchener, Prancūzijos baronas Edmund De Rothschild (valdąs tarptautinius bankus), Giovanni Agnelli — Italijos FIAT prezidentas ir t.t. Norintiems plačiau apie vienos pasaulio valdžios planus sužinoti, reiktų paskaityti V. Bražėno knygelę "Šamokslas prieš žmoniją".

Net pikta skaityti, kad dar net dabar daugelis Š. Amerikos rašėjų pradeda savo straipsnius: "Tai kaip dabar po Vietnamo", arba po Watergate. Dar vis negali užmiršti JAV apsijuokinimo!

Jeigu Kanados olimpinėje ar Ontario provincijos loterijoje išloščiau 1,000,000 dol. (kad ir 100,000!), tai nupirkčiau kad ir tokiam plačiam skaitomame "New York Times" keletą puslapių ir išaiškinčiau "neprotiniams jankiams" ir visokiems radikalams, kraštutiniams liberalams, visokiems demonstruotojams bei protestuotojams (kur jie buvo, kada komunistai užpuolė Pietų Vietnamą, sulaužydami Paryžiaus taikos sutartį?!), kad Vietnamo karas buvo praloštas todėl, kad JAV žinių perdavimo tarnyba (news media) ir visa eilė kairiojo sparno aukštų vyriausybės pareigūnų trukdė ir neleido JAV karinei vadovybei vesti tą karą ligi laimėjimo. Gi Watergate, tai buvo muilo burbulas, žinių perdavimo tarnybos ir Nixono priešų išpūstas į pavojingą bombą, kuri sprogdama išspyrė JAV prezidentą iš Baltųjų Rūmų. Daug didesnių apsiskandalinimų įvyko vakarų pasaulyje (V. Vokietijos kanclerio padėjėjas buvo komunistų agentas, Etiopijos imperatorius vogęs milijonus iš badu mirštančių ir t.t.), bet tokia kaip Watergate komedija galėjo įvykti tik JAV.

Išaiškinčiau jankiams ir apie garšų JAV senatorių, pasižymėjusių komunistų medžiotoją Joseph Mc Carthy, kuris buvo suniekintas, o gal ir komunistų nužudytas tik dėl

to, kad jis pradėjo komunistų ieškoti aukščiausiuose JAV vyriausybės sluoksniuose. Anot tos senos patarlės apie pernai suvalgytą žąsį, kuri šiais metais dar girksi, tai nustebau net keliuose angliškuose laikraščiuose atradęs aprašytą pasikalbėjimą su iš Detroito kilusiu amerikiečiu, Korejos karo dezertyru, kuris po karo pabaigos atsisakė grįžti namo ir net 23 metus pasiliko gyventi komunistinėje Knijoje. Net su pasigardžiovimu aprašoma šio negarbingo kareivio nuomonė, kad JAV ir komunistinės Kinijos santykiai būtų buvę daug geresni, jeigu ne buvusio senatoriaus J. McCarthy pradėtoji antikomunistinė veikla prieš Kiniją . . .

Štai, skaitau, kad Kanadoje Windsor universiteto studentai išėmė iš Toronto Dominion banko apie 40,000 dol. indėlių tik todėl, kad šis bankas paskolino pinigų Čilės vyriausybei, o 125 milijonų paskolą Čilei davė ir Nova Scotia bankas, už tai pasmerktas anglikonų, katalikų ir kitų religijų bažnyčių tarybos, kuri aiškiai yra komunistų infiltruota ir vis šūkauja bei verkšlena apie terorą bei kankinimus Čilėje, Irane ir kituose kraštuose, kurie be jokių ceremonijų griebia komunistus, o nieko neužsimena apie patį didžiausią žmogaus teisių laužytoją ir tautų kalėjimą — Sovietų Sąjungą!

Kodėl tie avingalviai Windsor studentai neišėmė savo indėlių iš tų bankų, kurie duoda labai žemomis palūkanomis paskolas Sov. Sąjungai, kodėl neprotuoja prieš tuos, kurie stato rusams fabrikus, tuo stiprindami raudonųjų karo mašiną, kuri rengiasi "išlaisvinti" visą pasaulį?!

Neįmanoma patiekti visą medžiagą, bet marksistai katalikų ir kitokių religijų kunigai (kai kurie save vadina socialistais) jau sėkmingai veikia daugelio kraštų bažnyčiose, o ypač Lotynų Amerikoje. Kalbant apie anglikonų bažnyčias, tai visai neseniai Kanadoje buvo išventintos kunigėmis net 6 moterys, kas sukėlė didelį žmonių nusistebėjimą, bet laukiama tuo pavyzdžiu pasekiant ir kitas bažnyčias. Įsivaizduokime, kas atsitiks, jeigu bažnyčias

su moterimis infiltruos vis labiau pasireiškiančios "išlaisvintos moterys — libbies"? Turbūt, neužilgo po to turėtume bažnyčių patalpose ne tik bingo, bet būtų rodomi pornografiški filmai, ar net ruošiami šokiai . . . Smagius gyvenimo laikus greitai susilauktume ir gal susilauksime. Niekas nesikirps plaukų ir nesisuks barzdų, o visi vaikščiosime su mėlynomis kelnėmis ir būtinai — su lopu ant klyno . . . Vis daugiau protestuos ir demonstruos negu dirbs, o po to tuojau žygiuosime rikiuotėse, iškėlę sugniaužtus kumščius. Lots of fun! Oh, boy!

Užteks juokauti ašarojant ir eisme prie pačių svarbiausių dalykų. Kadangi be jokių įrodinėjimų aišku, kad komunistai yra infiltravę žinių perdavimo tarnybą (radiją, TV ir spaudą), mokyklas ir net bažnyčias, tai reiktų kam nors ir koku būdu reaguoti, bet prieš tai duosiu mažą pavyzdėlį apie mūsų 80,000 gyv. miestelio dienraštelį, turintį apie 30,000 tiražą.

1976 m. kovo mėn. pabaigoje čia įvyko gimnazijų mokytojų suvažiavimas, kuriame dalyvavo apie 2,000 šiaurės Ontario mokytojų. Viena iš svarbiausių suvažiavimo programos dalių buvo ruso-politruko (vadinamo sovietų kultūros attache) kelių valandų paskaita, kuri buvo tikras smegenų plovimas mūsų jaunuomenės auklėtojams, kurie, atrodo, neskyrė pelų nuo grūdų — pasigyrimų ir propagandos apie sovietų auklėjimo sistemą ir mokytojus. Niekas iš mokytojų jokių klausimų neklusė ir nebuvo jokių laiškų vietiniame dienraštyje, išskyrus pirmame puslapyje didžiulį straipsnį, tik pakartojantį patiektą ruskelio propagandą. Turbūt, niekas iš mokytojų ir dienraščio rašėjų neskaitė beveik tuo pačiu laiku išėjusį "Time" žurnalą, kuriame buvo tikrai objektyvus ir ilgas straipsnis apie gyvenimą Sovietų Sąjungoje, o taip pat apie sovietų mokytojus ir jų auklėjimo sistemą, bet tai labai skyrėsi nuo politruko paduotos medžiagos. Dar kas įdomiau, kad tos pačios dienos mūsų dienraštyje buvo patalpintas ir žinomo rusų disidento ir Nobelio premijos laimėtojo Aleksandro

(nukelta į virš. 3 psl.)

TREM TIES TRIMITAS

Redaguoja —
S. Kaunellenė
531 W. Grand Blvd.
Detroit, Mich. 48216

*O skambink per amžius
Vaikams Lietuvos,
Kad laisvės nevertas,
Kas negina jos.*

*Tvirti dvasia, vieningi ir susiklausę švėskime
1977 metų Vasario Sešioliktąją. Kaupkime savo
dvasinius lobius, ruoškimės ir ruoškime savo jaunimą,
kad suskambėjus Laisvės Varpui, būtume pasiruošę dirbti laisvos Tėvynės ir jos vaikų labui.*

50 METŲ BE DR. J. BASANAVIČIAUS

J. NARŪNĖ

Visuomenės didžiai gerbiamas Lietuvos Patriarchas, medicinos daktaras Jonas Basanavičius buvo neišsemiamo idealizmo socialdemokratas. Demokratiškų pažiūrų jis buvo ne tik savo jaunystėj svetur gyvendamas, bet toks paliko iki amžiaus galo.

Gabus iniciatorius ir rusų caristinės valdžios laikais drąsus organizatorius, ryžtingai ėjo per visas kliūtis, rusų žiauriai persekiojamas, jis įsteigė, įkūrė ir paliko didžiai vertingus kultūrinius paminklus savo tautai. Jis pirmas išdrįso išleisti spaudos draudimo metu pirmąjį lietuvišką laikraštį "Aušrą". Jis pats buvo ir leidėjas ir redaktorius. Vėliau redaktoriaus pareigas perdavė Amerikos lietuviui dr. Jonui Šliūpai, pats ir toliau į "Aušrą" rašydamas straipsnius.

Jis pats vėl kūrė, projektavo, galvojo... pilnas iniciatyvos ir sumanymų. Jis įsteigė Vilniuje Lietuvių Mokslo Draugiją ir jai paaukojo savo turtingą biblioteką. Jis parašė tos draugijos įstatus, rinko aukas ir eksponatus, tuo būdu L. Mokslo d-ją vis plėsdamas ir ją turtindamas.

Bene svarbiausias dr. J. Basanavičiaus nuopelnas Lietuvai — Nepriklausomybės Aktas, kurį jis su Antanu Smetona suredagavo, drauge su kitais Tarybos nariais pasirašė ir viešai Vilniuje 1918 m. vasario 16 d. paskelbė.

Įvairiais talentais Dievo apdovanotas dr. J. Basanavičius daug rašė periodinėj spaudoj ir atskirus leidinius — knygas, brošiūras, vaikams pasakas yra išleidęs. Rašė ne vien medicinos

klausimais, bet apie archeologiją ir t.t. Gyvendamas Bulgarijoj, spausdino mažlietuvių laikraštyje atsišaukimus — "Vai pabuskie!", "O, Lietuva!" ir kt., kuriuos ir dabar būtų pravartu pakartoti mūsų išeiviams.

Šiomet sukanka penkiasdešimt metų nuo mūsų tautos Patriarcho dr. Jono Basanavičiaus mirties, nes jis mirė 1927 metų vasario 16 dieną Vilniuje, kai visa tauta ruošėsi iškilmingai švęsti nepriklausomybės šventę.

Man teko su dr. J. Basanavičium susipažinti Vilniuje 1918 m., sugrįžus iš Rusijos. Jį sutikau gausiame lietuvių susirinkime. Žavėjauisi jo konkrečiai išreikštomis mintimis, trumpa, bet turininga kalba.

Tai buvo vokiečių okupacijos metu, kada lietuviams, to krašto šeimininkams, nedaug kas buvo leidžiama. Dr. J. Basanavičius gerai kalbėjo vokiškai, turėjo ryšių su tos valdžios atstovais. Jo vardas buvo populiarus net okupantų eilėse. Vokiečių kariuomenėje buvo mobilizuoti gabūs dailininkai-portretistai, kurie piešė dr. J. Basanavičiaus portretą, turėjusį tilpti žurnale. Lyg stebuklas — vokiečiai leido lietuviams išleisti spalvotą, gražų, naują žurnalą. Ponios Sofijos Smetonienės rekomendacija tie patys dailininkai nutapė dailų, spalvotą, mano — kaip tipingos lietuvaiteš, pasipuošusios tautiniais rūbais, paveikslą. Deja, tas užplanuotas žurnalas nebeišėjo, nes vokiečių armija turėjo skubiai trauktis iš mūsų

krašto.

Tolimesnių atsiminimų žodį pradėsiu nuo a.a. mano motinos. Visai nelauktai Agronomijos ir Teisių Teikimo d-ja pasiūlė jos organizuotame bendrabutyje mano mamai vedėjos vietą. Tuo sunkiuoju laiku, kada visoje Vilniuje siautė badas, minėta d-ja daug padėdavo lietuviams, ypač jaunimui.

Šlamančių pušų pavėsyje, dviejų aukštų mediniame, dailiame name, Žvėryne, apsigyveno motina su mergaitėmis pirmame aukšte, o berniukai antrame. Vaikai patys tvarkydavo savo kambarius. Prie stalo valgydavo visi drauge su savo nauja vedėja, maitindamiesi vienodai. Vieną vakarą vedėja pasiūlė pakviesti vienišą dr. J. Basanavičių Kūčių vakarienei. Projektas vaikams labai patiko. Tačiau jie susirūpino...

— Mamyte, (taip jie vadino vedėją) kuom vaišinsime tokį garbingą svetį, kai mes patys nieko neturime? — klausė penktos klasės gimnazistė.

— Gal sutaupysime miltų sližikams... Aguočių ir daržovių savo darže turime, — mįslingai šypsojosi vedėja.

— Ponia, kaip mes taupysime miltus? Tada vakarienei negalėsime nė zacirkos išsivirti! — atsiliepė nepatenkinta sena virėja.

Manai atėjo į galvą puiki mintis:

— Mes eisime su vaikais į nukastą bulvių lauką parankioti mažų bulvyčių, — pasiūlė motina.

— Oi, turėsime skanią bulvių vakarienę, — džiaugėsi vaikai.

Ir va, moksleiviai kasdieną drauge su mano tėveliu, sugrįžusiu iš Rusijos, išeidavo į tyrą lauką orą ir parsinešdavo po maišiuką bulvių kiekvienas. Parėję namo, skubėdavo ruošti pamokas. Vakarienės pasidarė sočios, įvairios. Pasirodydavo ant stalo ne tik kukuliai, bet retkarčiais ir bulviniai blynai. Vaikai pradėjo taisyti, nuo pasivaikščiojimų atgavo sveiką veido spalvą. Miltų susitaupė ne tik sližikams, bet ir skaniam Kalėdų pyragui...

Labai lauktą Kūčių vakarą į valgomąjį kambarį įėjo aukštas, tiesus, senyvas svečias, ilga, vešlia, žilstančia barzda. Pasisveikinę su motina, jis stabtelėjo maloniai nustebintas:

— Matau pas jus kaip dideliame dvare — baltai užtiestas stalas, pilnas visokių gėrybių!.. Ir jokio bado čia nesimato... Kaip gi čia dabar?!..

Mergaitės pasakojo bulvių istoriją ir kitas "paslaptis". Daktaras šypsojosi, stebėjosi, džiau-

Lietuvos Patriarchas dr. Jonas Basanavičius

gėsi. Svečių pasodino iš galo stalo. Po sukalbėtos maldelės dr. J. Basanavičius pasakė, jog jo gyvenime yra šitos vienintelės Kūčios tokios brangios, kur jis mato prieglaudos vaikus, drauge su savo globėjais, kaip vieną šeimą su tėvais...

Kai vaikai laužė plotkelę su motina, ją širdingai apkabinę ir Mama pavadinę — per Daktaro veidus riedėjo susijaudinimo ašaros... Jaunimas užgiedojo "Sveikas Jėzau mieliausias", ir pakvietė visus ragauti dvylikos paruoštų patiekalų. Po vakarienės mergaitės Daktarui dainavo liaudies dainas, grojo pianinu, mažieji deklamavo. Pilnas šilumos ir meilės, idealistas, didelis demokratas dr. J. Basanavičius nušvitęs dėkojo. Vyresniųjų gimnazistų lydimas, jis ramiai, pėsčias laimingai sugrįžo į namus.

Lietuvos Garbės konsului, Šaulių Žvaigždės kavalieriui, "Juozo Daumanto" šaulių kuopos garbės nariui

a.a. Dr. Jonui Juliiu BIELSKIUI

mirus, jo žmoną Oną, dukrą Rūtą ir sūnų Alfredą ir jų artimuosius nuoširdžiai užjaučiame ir kartu liūdime.

Los Angeles "Juozo Daumanto" šaulių kp. valdyba ir šauliai

BOLŠEVIKŲ PRIEVARTA MENO KŪRYBOJE

A. M.

Bolševikams pirmą kartą okupavus Lietuvą, Vilniaus pedagoginiame Institute įsteigė savo katedrą vyriausias komunizmo politrukas, marksizmo-leninizmo profesorius Ždanovas. Mes juokais jį vadindavome kapelionu, nes tikrąjį kapelioną kun. Lipniūną ateistas direktorius tuojau iš pareigų atleido. Savo "mokslus" jis dar dėstė Vilniaus Universitete, Konservatorijoje ir Aukštesniojoje Technikos mokykloje.

Jis buvo vyresnio amžiaus, nedidukas, mažų, mėlynų akių, atviro žvilgsnio ir džentelmeniško elgesio, kuo skyrėsi nuo visų kitų muzikų komunistų. Todėl mes prie jo greit pripratome ir nebijojome. Labiau bijojome jo asistento vilniečio, lietuvių komunisto, kuris buvo nekalbus, rūstus ir atrodė piktas. Tik džiaugėmės, kad jis į lektorių kambarį retai ateidavo.

Vieną rytą prof. Ždanovas išsiėmė iš, Vilniuje pirktu, naujo portfelio kelias, ant prasto popierio rotatorium spausdintas, keliolikos lapų knygeles ir padėjo ant stalo man, komp. J. Gaubui ir Stepui Sodeikai. Padėjęs, kad visi girdėtume, garsiai pareiškė, kad čia yra atspausdinti, konkurso būdu atrinkti, tarybų Lietuvos poetų tarybinėms dainoms sukurti tekstai ir mes — muzikai per mėnesį laiko privalome parašyti — sukurti po tris dainas, dviem balsam ir keturių balsų chorams, su dūdų bei simfoninio orkestro pritarimo orkestracijomis — partitūromis ir atiduoti jam. Man žaibo greitumu per sąmonę prašovą atsiminimai, kad skaičiau spaudoje Švietimo Komisariato skelbtą poetams konkursą kurti tarybinėms dainoms poeziją. Paskui skaičiau, kad mūsų poetai su entuziazmu konkurse dalyvavo (tiesiog negirdėtas skaičius), ir tokie bei tokie laimėjo premijas. Dabar gi bus paskelbtas konkursas kompozitoriams sukurti muziką.

Tuomet baisiai supykęs pagalvojau, kad visa tarybinė Lietuvos valdžia sudaryta beveik vien iš rašytojų ir poetų, tai ir visi kiti poetai išsikraustė iš proto ir padlaižiauja komunistams. Dabar paaiškėjo kodėl jie tame konkurse dalyvavo, nes tas jų "entuziazmas" buvo paremtas revolverio vamzdeliu. Va, tas pat daroma su mumis — kompozitoriais.

Mano, dar jauno skautininko ir šaulio kraujas užvirė ir tą knygutę numečiau jam po nosim, pridėdamas, kad Institute iš visų lektorių turiu daugiausiai pratybų ir paskaitų, vakarais

vadovauju Čiurlionio Ansambliui ir lankau trečią konservatoriją, studijuju kompoziciją, tad neturiu laiko ir dainų nerašysiu. Nes jei ir parašyčiau, tai būtų studentiška kūryba ir jomis niekas nepasinaudotų. Jis, ramiai atsikėlė, paėmė knygele ir vėl padėjo ant stalo ties manim, sakydamas, kad jis girdėjo mano dainas, jam labai patikę, o laiko, tokiam "kilniam" tikslui reikėtų surasti. Aš dar griežčiau numečiau tą knygutę ties juo ir išėjau skaityti paskaitą pirmajam kursui — "Chorvedybos pagrindiniai reikalavimai". Kokia ta mano paskaita buvo, kiek ten perdaviau studentams didaktikos, nežinau. Tik, einant iš paskaitos, mano mielosios studentės mane duryse užblokavo ir, viena per kitą ėmė klausinėti, kaip jaučiuosi, gal kas negerai, kad nebesu toks, kaip būdavau. Ką gi, tiesos pasakyti negali, tad staiga sumečiau, kad visko yra ir dar visko gali būti, tik atsiminkime, kad savo švenčiausius idealus turime išsaugoti — tai Dievo bei Tėvynės meilę ir tautos garbę ir už juos kovoti net gyvybės kaina.

Matyt paskaitą buvau sutrumpinęs, kad ilgame koridoriuje dar nieko nesimatė. Žingsniuojau į lektorių kambarį ir esu tikras, kad ten manęs laukia du uniformuoti vyrai, parodys tam tikrus ženklus, paklaus pavardės, uždės ant rankų baltą retežėlį ir ištempis į seną mašiną, nuvežti į "nepataisomų liaudies priešų namus", kaip padarė Ansamblio repeticijoje su studentu Mykolu Irlikiu.

Gretimame pastate, Vilniaus Filharmonijos Liaudies Ansamblyje moko kanklininkes mano gyvenimo ir visų svajonių draugė. Kokios trumpos tebuvo mūsų šeimyninės laimės dienos, gal net sudiev negalėsime pasisakyti. Ji, Sibiro tremtinių dukrelė, ten jaunutė išgyveno bolševikų revoliuciją ir patyrė visus žiaurumus. Lietuvoje — Šaulių Rinktinės vadė, tad, žinau, nelaužys rankų, kaip Vinco Krėvės "Padavimuose" ir garsiai nekeiks likimo, nes ji moka tyliai kančias kentėti.

Mano partizanai neiširs. Išsirinks kitą vadą ir lauks valandos.

Blogiau su Čiurlionio Ansambliu, nes liaudies meno specialistų muzikų, tebuvome du, su Jonu Švedu, kuris vadovauja bolševikų valdžios įsteigtą V. F. Liaudies Ansamblių. Gali likti kaip paprastas choras.

Daugiausia pralaimės Ždanovas. Jis užsitrauks studentų neapykantą ir kerštą, kad jam gali pasidaryti Institute "karšta". Gali ir studentų nemaža nukentėti. Juk bolševizmas nenusileis.

Netoli lektorių kambarys. Pasitempiau, iškė-

liau galvą, juk skautas turi būti viskam pasiruošęs ir priimti, kaip riteris, išdidžiai, ypač jei reikia kentėti ar žūti dėl tautos garbės. Čia pat, už nugaros užsitrenkia auditorijos durys ir kažkas lengvais žingsneliais mane vejasi. Topteliu per petį, gi kolega Ždanovas žiūri į mane maloniu žvilgsniu ir sako: — “Kolega, tą knygėlę, kurią šiandien daviau, paimkite ir parašykite tris dainas, bus jums geriau ir man geriau”. Paspaudė ranką ir greitai žingsniu nuėjo į savo katedrą.

Pasijutau išdidus, kad atspėjau, jog Ždanovas nenorės susikompromituoti mane sunaikindamas ir padarė didelę nuolaidą, mane paprašė parašyti dainas, nusižemino. O tokiai bolševikiškai “didenybei” nusižeminti, tai labai daug reiškia.

Įeinu į lektorių kambarį linksmi nusiteikęs, lyg nieko nebūtų įvykę. O mano kolegos žiūri į mane, kaip į numirusį, išgąstingomis išraiškomis ir net kalbos nepradeda. Pagaliau, buvęs mano profesorius komp. Gaubas ėmė šnekinti, kad paimčiau tuos eilėraščius ir rašyčiau, nes jie su Sodeika rašys ir visi rašys. Nenorėjau ilgai jų nervus erzinti, papasakojau savo geriems kolegoms Ždanovo padarytą gestą, tad, nėkiek savo, kaip lietuvių ir tautos garbės nenužeminęs, dainas rašysiu. Kolegos nudžiugo ir greitai tas reikalas buvo pamirštas.

Sakoma: — “skautas ir pragere šypsosi”. Tad rytais, ateidamas į lektorių kambarį vis atnešdavau naujų “tarybinių” anekdotų bei šūkių. Vyresnieji mane bardavo, bet bendrai — patikdavo, nes juk reikia nusiminusius kolegas palinksminti. Tokia jau mano dalia. Kartą įeinu pas kolegas ir neleidus man pareikšti smagų šūkį, ima mane sveikinti: — sveikinam, maestro ir t.t. Pamaniau, kad jie susitarė šįryt iš manęs pasijuokti. Tegu taip būna. Pagačiau, įeina vyresnis žmogus dr. Ruginis ir jis mane sveikina. Tada jau rimtai kreipiausi į kolegas, pasakyti, ko jie iš manęs juokiasi. Išgirdau: — ar neklausėi Kauno radio vakare, taigi esi pagerbtas, kaip Stalino premijos laureatas — antroji premija. Taigi, taip ir atsitiko, kaip galvojau. Privertė, išprovokavo ir prieš visą tautą suniekino. Kas patikės, kad tai buvo prievarta, kaip žmonės sužinos tikrąsias aplinkybes? Va, ir tapome bolševikų “pataikūnais”, komunizmo “statybos” talkininkais. Dauguma lietuvių ir šiandien tų paslapčių nežino ir poetus bei muzikus smerkia.

Po valandėlės ateina prof. Ždanovas. Puola prie manęs, spaudžia abi rankas, sveikina, džiaugiasi ir “drožia” kolegoms prakalbą. Kokie mes turime būti išdidūs, turėdami savo tarpe Stalino

premijos tarybinių dainų laureatą. Kolegos jokio džiaugsmo nerodė. Jie padėjo man tą kančią tyliai išgyventi. Ir kaip nusivylėme Ždanovu. Jis buvo mūsų laikomas, kaip kultūringas rusas, intelektualas, o čia pasirodė, kad ir jis komunistinio melo, apgaulės ir šantažų paveiktas ir nebesupranta, kad tie žmonės matė ir išgyveno tą prievartos aktą, tuos “laurus” laimėti. Jis gi, naiviai džiaugiasi, kaip savanorišku tarybinės kultūros laimėjimu.

Suskambėjo telefonas ir Instituto direktorius pranešė, kad mane kviečia į kompartijos centrą pas kultūros-propagandos viršininkę Ziną (Kauno žydelkaitė). Nesvarbu, kad manęs studentai laukia su pratybomis, seminarais ir praktiko pamokom. Čia yra svarbesnis dalykas, negu mokslas. Nueinu. O ten jau susirinkusi visa bolševikinė Vilniaus vyriausybė, su vuriausiuoju Lietuvos komisaru — Sitnikovu. Paspaudė ranką ir nusivežė į kompartiečių restoraną “Georg”, kur laukė Cvirka, Venclova, Rūkas ir Vilniaus burmistras — sekretorius Kęstutis Drūtas. Paaiškėjo, kad pietūs suruošti mane pagerbti. Jie prasidėjo rusišku šampanu ir juodoju kaviaru, kol priėjo prie silkės ir vodkos. Kai jau gerokai įsigėrė, tada prasidėjo gražbylostės mano adresu. Pradedant Sitnikovu, kalbėjo visi, žinoma, rusiškai. Kalbėjo užsigerdami ir paskutiniai jau liežuvio nebeapvertė. Mudu su Zina nelabai tegerėme ir po kelių valandų iš kompanijos atsiprašėme. Man buvo rimtas pagrindas — Institute pamokos, tad niekas nesipiktino.

Neatsižvelgiant tų prievartos išgyvenimų ir bolševikų vyriausybės naivumo, kol dar labiau nenusikaltau, buvau savotiška “persona grata”. Tą padėtį sėkmingai išnaudojau tautos reikalams. Iš Zinos išsikovoju nuolatinį leidimą ruošti koncertus be specialaus atsiklausimo ir su labai švelnia dainų programos cenzūra. Tad stengiausi duoti kuo dažniau koncertus per Vilniaus radiją ir ruošti koncertus provincijoje, stiprinti tautiečių dvasią, nepasiduoti bolševikų viliojimams, išlaikyti Lietuvos ir lietuvių garbę ir ruošti kovai už laisvę. Net gaudu būdavo atidaryti laiškus, kurių daugybę gaudavau iš visos Lietuvos, su didžiausios pagarbos pareiškimais ir kunigaikščio, vado bei vaidilos titulais. O kolegos, chorų dirigentai klausė, kaip aš drįstu dainuoti tokias patriotines dainas, kai juos už lietuviškas liaudies dainas kiša į kalėjimą. Aišku, man buvo sunku paslaptį neišduoti, tad patardavau studijuoti vietos sąlygas ir daryti kas galima.

Šio mano straipsnio tikslas yra: vyresniesiems, kurie dar nežino ir ypatingai jaunimui,

DĖKOJAME

*O, Viešpatie didis, Kūrėjau galingas,
Dėkojam už valandas mūsų laimingas.
Už leistas gyventi šviesiąsias dienas,
Sekundes, akimirkas džiaugsmo pilnas.*

*Už saulės skaistumą ir orą taip gryną,
Už jūros ošimą ir vandenį tyrą.
Už krūmus, gėles, jų skaistųjų žiedą —
Paukščius margaspalvius, kurie gražiai gieda.*

*Už vakarą ramų, už laužo liepsnelę,
Kuri mūsų širdis, jausmus aukštyn kelia.
Medžius, žvėrelius, kuriuos galim stebėti —
Ir per gamtos grožį gėrėt, tobulėti.*

*Už mėlyną dangų, šviesiąsias žvaigždes,
Kurios amžinybėn ir mus nusives ...
Ir visas kitas mums skirtas malones
Nuoširdžiai dėkojame, Viešpatie, mes!*

* * * *

jams, kaip atvykę iš Maskvos bolševikų meno srities politrukai suniekino mūsų tautos kultūrą, praeitį, visų sričių kultūros ir meno kūrėjus bei jų kūrybą.

akivaizdžiai parodyti, kaip komunistai prievartauja kultūrininkus-menininkus komunizmo statybai bei Sovietų Sąjungos propagandai užsieniuose. Mūsų — išeivijos jaunimui, jolševikų agentai, kurie dažnai mums moka prisistatyti, kaip dideli patriotai, kala į galvas, kad Sovietų Sąjungoje yra beribės galimybės kurti pagal savo pasirinktą sritį ir talentą; kad tie, kurie įrodo, jog visa tai yra užmaskuota prievarta, yra nekultūringi žmonės. Deja, ar už geležinės uždangos dailininkas gali nutapyti Madoną, Pietą ar kurį Lietuvos karalių? Jis tuojau bus suniekintas ir liks be garbės ir be duonos. Kūrėjai turi kurti ką vyriausybė leidžia, arba įsako. Tad kūryba pagal įsakymą nebėra kūryba — yra dvasinė vergija, kurią tūkstančiai mūsų brolių kenčia pavergtoje Lietuvoje.

Man geriau rašyti šiuos nemalonus prisiminimus dabar, kol dar, mano džiaugsmui, tebėra gyvi bent du kolegos, Pedagoginio Instituto lektoriai: dailininkas Bronius Murinas ir vėliau buvęs direktorius, dr. Liaugminas, kurie kartu su manim tuos nemalonus įvykius išgyveno ir dėl manęs jaudinosi. Dar šiandien tebesu dėkingas p.p. Liaugminams, kurie savo bute mane nuo bolševikų slėpė, kai vėl mano santykiai su komunistais susikomplicavo.

Sekančiame straipsnyje pristatysiu skaityto-

TRIJŲ ŠAULIŲ PARTIZANŲ TRAGIŠKA MIRTIS

Šis Antrojo Pasaulinio karo įvykis buvo Vilniaus apylinkėse. Tikrosios pavardės ir vardai, kad nepakenkus Lietuvoje likusiems giminėms, neminimi.

Vos vokiečių armijoms pražygiavus pro mūsų sostinę Vilnių, Vladas, vienas iš miesto partizanų, sumanė aplankyti savo tėviškę, esančią už buvusios Lietuvos-Lenkijos sienos. Prisikalbino dar du savo draugus — Mykolą ir Joną vykti su juo svečiuosna jo tėviškėn. Vladas dar buvo nevedęs, Mykolas ir Jonas vedę ir turėjo šeimas. Mykolui vairuojant lengvąją mašiną, išvyko į kelionę.

Didesnę pusę kelio nukeliavę, pastebėjo griovyje šalia kelio bsiilsinčius kelis rusų kareivius. Savo nelaimėi, dėl staigaus posūkio kelyje, nepastebėjo toliau daugiau bsiilsinčių rusų. Šalia kelio gyvenęs lietuvis ūkininkas įvykį matė ir vėliau papasakojo. Trys šauliai sustojo, nes norėjo nuginkluoti rusus. Jiems sukomandavus, iš griovio pakilo apie 40-50 karių. Rusų vyresny-

sis trumpai juos patardęs, nors Jonas buvo šaulio uniforma apsilvilkęs ir visi trys buvo ginkluoti, sušaudė. Dalį jų rūbų nuvilko ir numaustė visų batus. Pasiėmė ir visų trijų asmens dokumentus. Dalis rusų susėdo į automašiną ir nuvažiavo, o kiti dingo miško tankumynuose. Ūkininkas palaukęs keletą valandų iki pavakarės, su talka pačioj pamiškėj iškasė duobę ir visus tris be karstų, tik paklojęs duobėj šiaudų, palaidojo. Nuo Jono rankos ūkininkas numovė vedybinį žiedą, kuriame buvo išgraviruotos dvi pirmosios vardo ir pavardės raidės.

Jono žmona, nesulaukdama grįžtančio vyro, ėmė nerimauti. Daugiau kaip po savaitės, eidama Vilniaus gatve, sutiko jauną moterį, kuri pasiteiravo, kur randasi viena ligoninė. Beeidamos, išsipasakojo savo nelaimės. Sutiktoji buvo anksčiau minėto ūkininko marti. Jos vyras partizanas kautynėse buvo sunkiai sužeistas ir paguldytas ton ligoninėn gydymui. Apgailėstaudama pastarosios nelaimę ir Jono žmona papasakojo, kad jos vyras su dviem draugais išvažiavęs tėviškėn ir nors jau virš savaitės praėjo, negrįžęs. Ūkininko marti papasakojo apie rusų karių sušaudytus tris

ŠAULIŠKOJ PASTOGĖJ

“D.L.K. Kęstučio” kp., Racine, Wisconsin minėjimas

Gruodžio 5 d. “DLK Kęstučio” šaulių kuopa suruošė Lietuvos Ginkluotųjų Jėgų Atstatymo minėjimą. Jis buvo pradėtas šeštadienio vakare pamaldomis už žuvusius dėl Lietuvos laisvės, šv. Kazimiero bažnyčioje.

Sekmadienį oficialų minėjimą pradėjo kuopos pirm. P. Petrušaitis, pasveikindamas jo dalyvius ir paprašydamas susikaupti minute pagerbti žuvusius dėl Lietuvos laisvės. Toliau minėjimą vedė Z. Lukauskas.

Kalbėjo gen. št. plk. K. Dabulevičius, LVK “Ramovės” S-gos pirmininkas. Jis savo žodyje priminė sunkias Lietuvos ginkluotųjų jėgų atkūrimo sąlygas. Trūko kareivių, trūko vadų, nebuvo ginklų. Tie, kurie organizavosi, buvo vokiečių ir net lenkų trukdomi. Gal buvo pavėluotas karinių jėgų organizavimas, bet vistiek jo dėka buvo užtikrinta Lietuvos laisvė.

Dabartinė padėtis Lietuvoje sunki. Tauta laikosi, pasyviai priešinasi okupanto užmačioms. Reikia tikėtis, kad, jei atsiras galimybė, tauta vėl pakartos laisvės kovų karių, savanorių ir partizanų žygius, kurie įgalino Lietuvą būti laisva.

Laisvė nedaloma ir nenuperkama. Todėl visi išeivijos lietuviai turime rūpintis ir dirbti, kad ji greičiau sušvęstų pavergtoje Tėvynėje.

Trumpą sveikinimo žodį tarė minėjime dalyvavęs LŠST pirmininkas K. Milkovaitis. Jis ragino visus sėti kienybės sėklas, nes iš jų išaugs mūsų tautos

ir valstybės rytojus.

Ed. Vengianskas, “Gen. T. Daukanto” jūrų šaulių kuopos pirmininkas, parodė garsinį spalvotą LKV S-gos “Ramovės” karinio turinio filmą “Iš dabarties į praeitį”. Jis buvo įdomus vyresniesiems, kurie dalį tų įvykių matė, juose dalyvavo ar tik išgyveno. Naudingas buvo ir jaunimui, nes jį supažindino su nepriklausomos Lietuvos įvykiais bei vaizdais.

Dar vėliau Ed. Vengianskas parodė 30 min. garsinį spalvotą filmą “Wisconsin Lietuvių Diena 1976”. Filmas pagamintas gerai ir buvo įdomus dalyviams, kadangi kai kurie iš jų buvo šio filmo “artistai”. Už šio filmo pagaminimą Ed. Vengianskas buvo apdovanotas gelėmis ir bučiais.

Po minėjimo buvo užkandžiai, užsitęsę keleta valandų, kurių metu pabendrauta, pasidalyta įspūdžiais ir pasitarta įvairiais lietuviškos veiklos klausimais.

Jurgis Milas

“DLK Algirdo” šaulių kuopa Hamiltone Hamiltone yra susidariusi tradicija Kariuomenės atkūrimo minėjimą ruošti vienais metais ramovėnams, kitais — šauliams. 1976 m. lapkričio 27 d. tą šventę ruošė veteranai su mergaičių choro “Aidas” rėmėjais. Šios šventės proga penkiems kuopos nariams buvo įteikti žymenys. Juos įteikė Lietuvos generalinis konsulas Kanadai, dr. Jonas Žmuidzinas. Povilas Kanopa ir Antanas Šukaitis buvo apdovanoti Šaulių Žvaigždės ordinu, Algirdas Aušrotas, Anicetas Povilauskas ir Vladas Saulis — Šaulių Žvaigždės medaliai.

Gruodžio 24 dieną Kūčias paruošė šauliai. Tik jėjus į Jaunimo Centro sa-

lę, susidarė šventiška nuotaika — akis džiugino baltai padengti stalai, apdėti tradiciniais Kūčių valgiais. Kūčios pradėtos prel. dr. J. Tadarausko sukalbėta malda ir plotkelių laužymu, dalinantis šventiškais linkėjimais. Trumpą kalbą pasakė kuopos pirmininkas Povilas Kanopa, pasveikindamas visus ir padėkodamas rengėjoms. Buvo padarytas vienas bendras stalas, kad visi susėdę pasijutų vienos šeimos nariais; gi buvo ir tokių, kurie artimųjų neturi ir šią dieną savo vienišumą gal būtų labai skaudžiai išgyvenę, jei ne šis gražus šaulių darbas. Dalyvių skaičius kasmet mažėja.

Skanų maistą pagamino moterų sekcijos vadovė Stasė Petkevičienė, o maisto buvo daug ir įvairaus. Kalėdų pasijutė buvo aukšta, beveik lubas siekusi, padabinta šiaudinukais, pagamintais iš tikrų šiaudų (šaulės A. Petraitienės darbas). Ir kitos organizacijos susidomėjo šiaudinukais; gal būt, kitais metais ir jos savo eglutes puoš savo darbo lietuviškais papuošalais vietoj pirkėtų blizgučių. Taigi pavyzdys patraukia...

1977 m. balandžio 16-17 d. “DLK Algirdo” šaulių kuopa minės savo gyvavimo dešimtmetį ir balandžio 16 d. Hamiltone bus Kanados Šaulių Rinktinės atstovų suvažiavimas. Apie tai bus paskelbta netolimoje ateityje.

Ad.

Lietuvos Kariuomenės Atkūrimo

58 metų sukakties minėjimas Los Angeles

Lietuvos kariuomenės atkūrimo iškilmingas minėjimas Los Angeles, ruošiamas “Ramovės” sk., “J. Daumanto” šaulių kp. ir “Birutės” d-jos, įvyko 1976 m. lapkričio 21 d. Kadangi “Ramovės” sk. p-kas plk. ltn. Juozas Andrius sir-

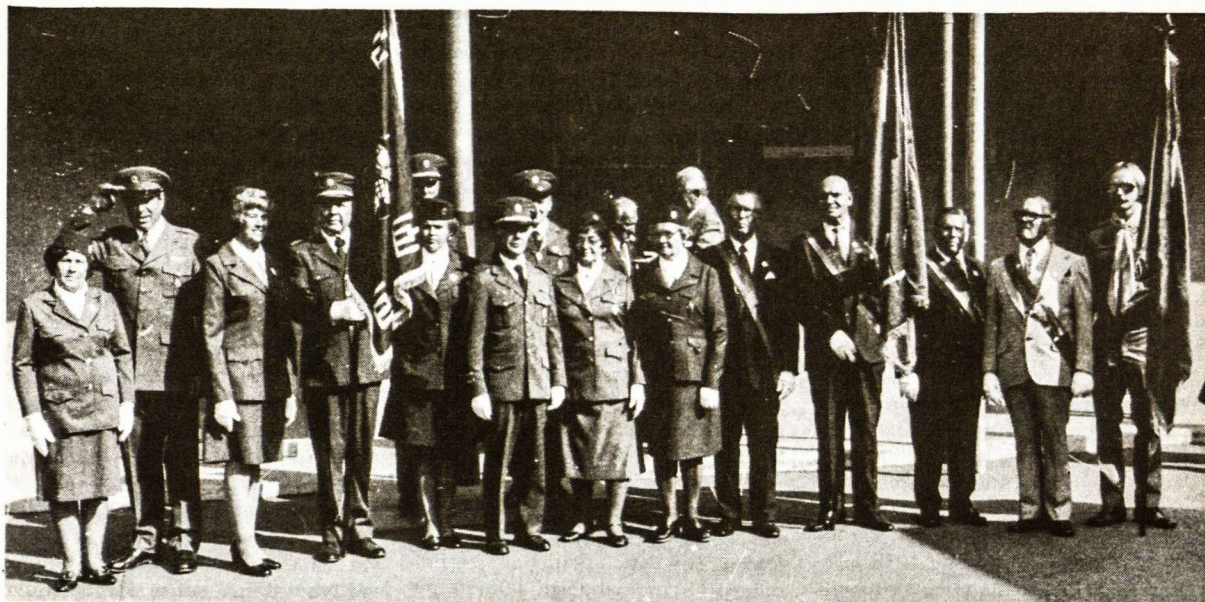
jaunus vyrus ir kad jos uošvis nuo vieno piršto numovęs vedybinį žiedą su dviem raidėmis. Viskas atitiko. Jono žmona suprato, kad visi trys žuvę. Atvykusi pas mane su ašaromis maldavo, kad vyktume pasitikrinti ir parvežti žuvusio vyro lavoną, kad galėtų palaidoti Rasų kapinėse.

Susiradau du drąsesnius draugus, išsinuomavom atvirą sunkvežimuką, visi apsiginklavome, pasiėmėm dar kulkosvaidį, Jono žmona nupirko karstą ir pasiruošę, paskambinom Vilniaus vokiečių karo komendantui įstaigai, prašydami leidimo nuvykti parvežti lavoną. Komendantūra leidimo nedavė, nes ne visi aplink Vilnių miškai buvo išvalyti nuo besislapstančių rusų karių. Vykti turėjom savo rizika. Leidomės kelionėn. Pakeliui radom policijos stotį, pasiteiravom, bet ir jie negalėjo garantuoti. Be kliūčių pasiekėm minėtą ūkininką. Jono žmona, pamačiusi žiedą, atpaži-

no, kad tai jos vyro. Prieš kelias dienas atvažiavę Vlodo tėvai buvo išsikasę ir išsivežę sūnaus lavoną palaidoti savo parapijos kapinėse. Mykolas liko ilgiau, nes jo tėvai gyveno už Kauno. Išsikasę Jono lavoną, paguldėm į karstą. Buvo patys vasaros karščiai, todėl nuo lavono buvo stiprus kvapas. Prieš leisdamasis į kelionę, buvau paprašęs kunigą Čibirą atlikti laidojimo apeigas. Grįždamas paskambinau telefonu ir jis atvykęs prie duobės atliko visas apeigas, kartu tarė keletą jautrių patriotinių palyginimų apie per ankstyvą jauno tėvynės sūnaus mirtį. A.a. kun. Čibiras buvo taurus lietuvis patriotas, apie jį sukosi visa lietuviškoji veikla. Draugų vardu atsisveikinau su Jonu.

Tų trijų nekaltai žuvusių šaulių pralietas kraujas, tebūnie ateinančioms kartoms drąsos ir tėvynės meilės simbolis.

Šaulių, ramovėnų ir skautų vėliavos, Šv. Kazimiero parapijos aikštėje, Los Angeles, 1976 m. lapkr. 21 d., Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjimo iškilmėse. Septintas iš k. K. Karuža, š. kp. pirm.

go, jį pavadavo vicepirm. Vl. Šimoliūnas.

Sekmadienį šv. Kazimiero parapijos aikštėj pakeltos JAV ir Lietuvos vėliavos ir sugiedotas Lietuvos himnas. Ramovėnų, šaulių, ateitininkų ir skautų vėliavos į šv. Kazimiero bažnyčią palydėjo Vyčio Kryžiaus kavaliarius, plk. Jonas Andrašitūnas. Klebonui pageidaujant, vėliavos buvo išrikiuotos ne prieš didįjį altorių, kaip paprastai, bet prieš mažųjų šoninių altorių. Bažnyčia buvo pilnutėlė žmonių.

Sv. Mišias už žuvusius Lietuvos karius, partizanus ir šaulius atnašavo prel. J. Kučingis. Pamokslą apie Kristų Karalių, nes kariuomenės šventė sutapo su Kristaus Karaliaus švente, pasakė Tėvas Bruno Markaitis. Pamaldų metu giedojo solistai J. Čekanauskienė, R. Dabšys ir parapijos choras, vadovaujamas muz. komp. Broniaus Budriūno.

Po pamaldų parapijos kieme aukas Lietuvos karo invalidams šelpti rinko: Sof. Vizgirdienė, Pr. Sušinskas, Rym. Barauskaitė, Myk. Barauskas, J. Radvenienė ir G. Raibienė.

Iškilmingas minėjimas įvyko 1 val. p.p. Lietuvių Tautinių Namų salėj Glendale. Salė nors ir nedidelė, bet gražiai dekoruota.

Pasigirdus trimitui, maršo garsams aidint, salėn įneštos ramovėnų ir šaulių kp. vėliavos. Antanui Polikaičiui vedant,

buvo sugiedotas Amerikos himnas. Prel. J. Kučingis sukalbėjo invokaciją. "Ramovės" skyr. vicepirm. Vl. Šimoliūnas rengėjų vardu pasveikino visus minėjimo dalyvius, Lietuvos karius: Vyčio Kryžiaus kavaliarius ir savanorius-kūrėjus ir pakvietė tylos minute pagerbti visus žuvusius dėl Lietuvos laisvės.

Vyčio Kryžiaus kavaliariams: gen. St. Raštikiui, plk. J. Andrašitūnui, plk. ltn. Braziuliui, mjr. P. Starevičiui, kpt. J. Tumui-Tumavičiui ir savanoriams-kūrėjams — gen. J. Černiui, plk. T. Sereikai, plk. ltn. J. Andriui, plk. ltn. J. Balčiūnui-Švaistui, mjr. J. Puikūnui, kpt. Vac. Žemeliui, kpt. G. Radveniui, vyr. ltn. Vl. Juodeikai, vyr. ltn. dr. J. Prialgauskui-Gadaugai, virš. Vl. Bajeliui, j. psk. J. Ramanauskui-Ramoniui, grand. J. Čekanauskui ir eil. M. Barauskui, dvi jaunos lietuvaitės moksleivės prisegė specialius tautinių spalvų ženklelius, o visi minėjimo dalyviai pakilę iš vietų sugiedojo jiems: "Valio! Ilgiausių metų jums, valio!"

Lietuvos karius šventės proga ALT vardu pasveikino inž. Vyt. Čekanauskas, LB ir skautų vardu inž. Vyt. Vidugiris, "J. Daumanto" šaulių kp. vardu pirm. K. Karuža ir sol. V. Jonuškaitė-Zaunienė.

Šio minėjimo pagrindinis kalbėtojas, teisininkas, ats. ltn. Mykolas Naujokaitis pasakė sekančią kalbą:

LIETUVOS KARIUOMENĖ

Kai 1940 metais buvo organizuojamas pagrindis, į jį stėjo kariai, buvę kariai ir tie, kuriems kariuomenėj neteko tarnauti. Tai buvo visų lietuvių reikalas, toks pagrindis ir pasiliko. Organizacijos darbams gausėjant, įsijungė vis daugiau vyrų ir moterų. Čia radom leitenantus ir puskarininkius, generolus ir eilinius, gailestingąsias seseris, mokytojas, šaulius ir policininkus, kaimo žmones ir miestiečius, daktarus, profesorius, darbininkus, kunigus ir vieunoyno provincijolą.

Visų įdėtas darbas ir pralietas kraujas už Lietuvą, už savo kraštą. Prie Nemuno tilto žuvo ltn. Dženkaitis, prie Vilijampolės — polic. Savulionis, Fredoje — prof. Juozas Milvydas; ištrėmimo nukankintas Vytautas Putvinskis; kalėjimuose nukankinti pagrindžio vadai: gen štabo mjr. Vytautas Bulvičius, kpt. Kilius, ltn. Žemkalis, adv. Kamantauskas. Kova tęsėsi. Aktyvus pasipriešinimas užtruko dvylika metų. Mažos tautos sudėtos aukos — milžiniškos. Tautos vaikų kančioms nupasakoti trūksta žodžių. Nunuoginto Lietuvos kūno žaizdos per gilios, kad jų ne-

minėti, jas užmiršti. Tautos kančioje sudėtos aukos šaukiasi didžiaviryų žodžio: kpt. Jonas Noreika, gen. štabo kpt. Žemaitis, ltn. Ramanaukas, plk. Vitkus, Juozas Lukša, žurnalistas Julijonas Būtėnas, prof. Jurskis, gen. štabo kpt. Gužaitis ir dešimtys tūkstančių mūsų sesių ir brolių.

Grandis, jungusi juos pogrindžio veikloje, ryžtas atiduoti savo aukščiausią auką brangiosios Lietuvos vadavimui, turėtų mummyse uždegti šventą pareigą neišjungti tų Lietuvos dukrų ir sūnų, neišskirti jų iš kovotojų tarpo. Mums pasilikusiems šioje žemėje tenka kalbėti apie tuos, kurie jau nutilo, kurie nepratars žodžio, neparašys savo atsiminimų.

Šiandien mes švenčiame kariuomenės šventę — minime 1918 metų Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės atkūrimo prisiminimą. Tad nekeisdami nei vardo nei datos, įrašy kime didelėmis raidėmis, kad niekad neužmirštume, kad šis minėjimas yra skirtas visai kariuomenei — Lietuvos vaikų junginiui, jų garbei — apimančiai dabartinės ir istorinės Lietuvos laikus.

Pasitaiko, kad bekalbant Lietuvos tautiniais ir valstybiniais reikalais, iškyla mintis ar klausimas: kodėl Lietuvai buvo ir bus reikalinga kariuomenė? Kartais šis klausimas iššaukia neigiamą atsakymą, kad ateity tikriausiai kariuomenės nereikėsia, nes Lietuvos ateitis tegali būti išspręsta didžiųjų valstybių susitarimų atveju, tuo būdu Lietuva galinti atgimti. Didžiųjų valstybių tarpe mes neturime specialių giminių, artimų draugų, todėl viltis, kad kas nors už mus advokataus, derėsis, mūsų reikalus gins ar mėgins išpirkti mūsų nepriklausomybę, būtų istorinių faktų ir duomenų ignoravimas. Niekad, dar niekad mūsų valstybiniame gyvenime nesame ką nors veltui gavę ar laimėję. Be savo pastangų ir didelių aukų nebūtume nepriklausomybės atgavę.

KAS KURĖ IR KOVOJO UŽ MŪSŲ KRAŠTĄ

Lietuvos valstybė gimė Baltijos pajūry, kuris geografiškai tapo keletos didžiųjų valstybių pasirinktu keliu, ar tai traukiant jėgas į rytus, ar tai slenkant į vakarus. Visais

tais atvejais, kai mūsų valstybė neturėdavo pakankamai pajėgų, kraštas tapdavo nualintas, nuteriotas. Tačiau nuo Mindaugo, Traidienio laikų daugiau kaip penkis šimtus metų Lietuvos kariuomenė buvo krašto laisvės saugotoja ir nepriklausomybės gynėja. Formos, kaip kariuomenė būdavo organizuojama, mankštinama, lavinama ir vadovaujama, nesvarbu. *Svarbu tik*, kad laiko bėgyje pavestas uždavinys buvo atliktas, teritorija išlaikyta ar praplėsta.

Lietuvos valstybės kūrimosi etapas buvo gana ilgas ir, jei istorijos šaltiniai teisingai nusako tų laikų įvykius, pasisekimai ir laimėjimai visuomet, atrodo, rišosi su mūsų karališkų vadų gabumais vienybei išlaikyti. Jie bus suradę būdą kraštui stiprinti, organizuoti kariuomenę ir administraciją, laimėti gyventojų paklusnumą, tapti pripažintais vyriausiais vadais, krašto valdytojais. Jų žinioje buvo krašto turtas, jie vadovavo kariuomenei. Istorijos knygoje randame garsiojo Lietuvos valstybės kūrėjo-radininko karaliaus Mindaugo sekantį apibūdinimą:

“Mindaugas-Išmintingasis, priverkęs visus savęs klausyti, sukūrė stiprią, galingą valstybę ir *išgelbėjo tautą nuo svetimųjų užkariavimo*. Mindaugas pasižymėjo diplomatinę veiklą, valingas, pilnas energijos ir gyvybinių jėgų, jis puikiai susivokė savo laikotarpio feodalinės Europos santykiuose. Jis sugebėjo taip stipriai sujungti visą Lietuvą, kad ir po jo mirties ji nesuskilo ir tuo būdu išlaikė nepriklausomybę tuo laiku, kada jai iš visų pusių grėsė pavojai. Mindaugas padėjo tvirtą pagrindą Lietuvos valstybiniam gyvenimui. Jis, priimdamas krikštą, pasirinko Vakarų kultūrą.

Aukščiausias Lietuvos valstybiškumo laipsnis buvo pasiektas Vytauto Didžiojo laikais, kai šis garsus Lietuvos valdovas valdė plotus priklausančius Lietuvai, t. y., Vytauto Didžiojo įtakai, nuo Baltijos iki Juodosios jūros. Šio valdovo malonės ieškojo didesnė to laiko Europos valstybių ir valdovų pusė. Vytautas istorijos puslapiuose charakterizuojamas sekančiais:

“Protingas, gudrus, šalto, praktiš-

ko nusistatymo žmogus; kaip valstybės vyras, politikas, diplomatas, karo vadas bei strategas; su savaisiais švelnus ir labai teisingas. Prieš svetimuosius labai išlaidus ir mokąs savo garbę ir veiksmus iškelti”.

Kiekviename Vytauto žingsnyje pasireiškė plieninė valia ir ištvermė. Savo užsibrėžtų tikslų jis siekė per metų metus, nepaisydamas didžiama planavimą, pažangą ir atliktus veiksmus. Didelės ambicijos žmogus Vytautas, tačiau niekad nedirbo sau, viskas tik savo valstybei — Lietuvai. Jo vadovaujama Lietuvos kariuomenė gynė kraštą ir vakaruos ir rytuos.

Po penkių šimtų metų laisvo, bet dažnai nevisai produktingo ar Lietuvai naudingo laikotarpio, Lietuvos valstybė staiga suiro, kraštas buvo suskaldytas ir dabartinė Lietuvos teritorija atsidadė rusų okupacijoj.

Būdinga, ir tai tenka gerai įsidėmėti, kad ir šios okupacijos įvedimas nebuvo karo išdava, bet vadovybės, pasišventusios išlaikyti laisvę ir nepriklausomybę, stoka. Būdinga dar ir tuo, kad Lietuva anais laikais buvo pažiba Europoje, pasiekusi aniems laikams nepaprastai aukšto lygio asmeninės laisvės ir teisės srityse.

Nežiūrint valstybinio suirimo lietuviai pasiliko tautiniai gajūs. To meto bandymai atsikratyti okupantu pareikalavo daug aukų. Kovose dalyvavo visi: ir kariai, ir kunigai, ir bajorai ir valstiečiai. Nukentėjo visi: kurie išliko gyvi kovos lauke, buvo rusų pakarti ar ilgiems metams išstremti į Sibirą. Po antrojo sukilimo, Muravjovui korikui siaučiant krašte, kraštas neteko jėgų, tauta išseko — apmirė.

Lietuvos Taryba, paskelbusi Nepriklausomybės Aktą, supratusi, kad kariuomenės organizavimas yra gyvybiniai svarbus, pradėjo organizuoti krašto gynimą. Ir kas rinkosi į tą kariuomenę? Ir vėl ta pati grupė žmonių: kariai ir karininkai, bet dauguma buvo vėl tų, kurie niekad kariuomenėj netarnavo, bet šventai tikėjo, kad kraštui laisvės iškovojimas buvo jų šventa pareiga.

Šiandien čia mes tarėme ačiū tų kovų dalyviams, tautos didvyriams

už sudėtas aukas, pralietą kraują, sudarant sąlygas mums bent trumpą laiką pasidžiaugti savo krašto laisve, nepriklausomybe. Tad, dar kartą ačiū.

Žinant to laiko įvykius, būtų tikrai sunku suprasti, jei kas šiandien drįstų tvirtinti, kad Lietuvos nepriklausomybė būtų buvusi užtikrinta, jei ir savos kariuomenės nebūtų buvę.

1941 metų sukilimą prieš rusų bolševikų okupaciją ruošė ir pagrindžio vadovybėj aktyviai dalyvavo laisvosios Lietuvos karininkai, kariai ir civiliai. Kaip kiekviena kova, taip ir šios kovos pareikalavo didelių aukų. Pogrindžio kova tęsėsi ilgus metus, kovos laukas buvo visa Lietuva.

1944 metais kovai prieš artėjantį rusų okupantą ruošėsi daug jaunų žmonių. Ir čia kariai, praėję karišką apmokymą, tapo vadais. Jie darė karinius sprendimus, planavo kovų eigą, vedė į kovą.

Prieš ketverius metus, šios šventės proga, a.a. prof. Žymantas jautriais ir karštais žodžiais supažindino mus su didžiausiais 1940-1952 metų įvykiais ir pagrindžio veikėjais. Būdamas tų kovų pagalbininkas ir turėjęs artimus ryšius su tų kovų vadais, buvęs jų patikėtiniu Vakaruose, prof. Žymantas galėjo geriausiai šią kovą aptarti, apsaityti. Jis buvo vienas ir nedaugelio, kurie jautė šventą pareigą viską mesti į šašlį ir pasišvesti kovai už tautos interesus. Stasys Žymantas instinktyviai išvelgė, kad kovojantiems Lietuvoje tik Vakarai — demokratiniai kraštai galėtų padėti. Ir jis, daugelio neįvertintas, ėmėsi darbo užmezgti ryšius tarp kovojančios tautos ir esančių Vakaruose. Darbas, pareikalavęs milžiniškų pastangų, energijos ir laiko, davė vos keletą prošvaistės valandų. Daugumoje tai liko žlugusiomis viltimis, skaudančia širdimi ir karčiais prisiminimais. Rusų žvalgyba surado būdus ir kelius viską sunaikinti.

AR MUMS KARIUOMENĖ BUS REIKALINGA?

Nedvejodamas sakau taip. Ji buvo reikalinga visais mūsų tautos išgyventais metais, ji bus reikalinga ir

ateity. Be jos mes nebūtume turėję laisvės, nepriklausomybės, vadinamas, nebūtume turėję net savo istorijos. Esu tikras ir ateity turėsime eiti tuo pačiu keliu. Kariuomenė yra simbolis mūsų nepriklausomybės, bet kas yra simboliu mūsų kariuomenės? Yra kraštų, kurie simboliškai yra pasirinkę laukinių žvėrių ar paukščių, skaitydami, kad šie gyvūnai vaizduoja aukščiausio atsilikimo laipsnį.

Lietuviai yra pasirinkę visai kitą žemės būtybę: savo žmogų, savo kovojantį didvyrį, ginantį savo kraštą. Vytis — karys ant žirgo su iškeltu kalaviju rankoj — valstybės simbolis buvo žinomas jau Vytauto Didžiojo laikais. Šis mūsų valstybės ženklas yra nepaprastai brangus mums ir dabar. Jis suriša mus su mūsų kraštu, jis vaizduoja mums Nepriklausomą Lietuvą.

Kas liktų kariuomenės simboliu?

Mums reikia dabarties, šių laikų veiksmų, kuriuose mes rastume dvasią pakeliančių, širdį virpinančių įvykių, kurie galėtų mums tapti tėvynės meilės ir jai pasiaukojimo simboliu.

Tokių drąsos, stiprios valios ir pilnutinio pasišventimo simbolių mes tikriausiai turėtume rasti didžiojo pasipriešinimo Dramoj ir jos dalyviuose. Taip vaizdžiai prof. Žymanto pristatyta ši kovos drama dar tebėra neišblėsus iš mūsų minčių ir vaizduotės. Tai buvo kova — tokia desperatiška, tokia beviltė, kad tie, kurie joje kovojo, buvo besąlyginiai pasiruošę mirti savame krašte, ant šventos Lietuvos žemės. Vertinant šių, atidavusių tautai savo didžiausią auką, kovotojų karžygiškumą, geresnio, gražesnio ar labiau įkvepiančio simbolio pasauly, kuriuo lietuviai galėtų labiau didžiūotis, nėra. Tai tikrai lietuviškas ir šventas mūsų tautos simbolis. — baigė savo kalbą šio minėjimo prelegentas.

Oficialiosios dalies pabaigai buvo sugiedotas Lietuvos himnas ir išneštos iš salės vėliavos.

Meninėj daly aktorė Dalia Mackelienė paskaitė Nelės Mazalaitės "Kareivio grįžimas" ir ištrauką iš plk. Skorubskio knygos "Karas už Lietuvos laisvę". Apšakymas Antano Žukausko-Vienuolio.

Šaulys J. Janušauskas padeklamavo

tris — Almio ir Kuncės-Kuncevičiaus eilėraščius. Vyrų kvartetas: A. Polikaitis, R. Dabšys, Br. Seliukas, E. Jarašūnas, akomp. jaun. R. Polikaitis, padainavo Gailevičiaus "Ramovėnų maršą", Naujelio "Op, op", A. Mikulskio "Kalniškės mūšis", M. Petrausko "Gaudžia Trimitai" ir Br. Budriūno "Gražink laisvę".

Po minėjimo vyko kuklios vaišės, kurias paruošė birutietės ir šaulės.

Šis kariuomenės šventės minėjimas praėjo sklandžiai ir šventės dalyviams paliko gražų įspūdį.

Kazys Karuža

"J. Daumanto" šaulių kp. Los Angeles, Kalifornijoje, veikia

Prie beveik pusantro šimto narių pasiekusios, "J. Daumanto" kp., Los Angeles, šiemet įsisteigė Jaunimo būrys, kurį suorganizavo Jaunimo vadovas š. Bronius Stančikas.

1976 m. gruodžio 12 d. įvykęs skaitlingas (dalyvavo 76 šauliai ir keli svečiai) susirinkimas ir pobūvis, akivaizdžiai parodė, kad jau ir vilos "Trakai" sveatinė darosi daumantiečiams prankšta. Keliamas nuosavų Šaulių Namų su sale, arba sodybos su sklypu statybai, klausimas. Galimybės iširti ir mecenatų paieškoti išrinkta komisija: Petras Sakus, Justinas Naujokaitis, Bronius Žemaitaitis, Kazimieras Bakūnas.

Kp. leidžia stambiają knygą apie vysk. Motiejų Valančių. Prenumeratas (po 10 dol.) renka ir kitos kuopos. Susirinkimui pirmininkavęs knygos autorius, dr. Gr. Valančius, ir kp. p-kas K. Karuža, 3675 Monon Str., Los Angeles, Calif. 90027, pranešė kad spaudos darbai baigiami ir prašė knygą aukščiau minėtu adresu užsisakyti.

Perskaitytas naujosios CV aplinkraštis, gen. St. Raštikio atsakymas į linkėjimus pasveikti ir išklaustas pranešimas apie 1976 m. Pranciškonų sodyboj, Kennebunkporte, S-gos Kultūrinę savaitę, kuriai vadovavo "Naujosios Anglijos" šaulių rinktinės p-kas J. Stašaitis ir Moterų vadovė E. Gorodeckienė. Savaitėj iš Los Angeles dalyvavo kp. p-kas K. Karuža.

Iš pranešimų paaiškėjo, kad nuveikta visa eilė darbų. Šaulė Sofija Puikūnienė ir savanoris-kūrėjas mjr. Jonas Puikūnas padovanojo kuopai tautinę vėliavą. Laukiame, kad kas padovanotų JAV vėliavą. Kuopa renka aukas Pranui ir Algirdui, kurias priima š. A. Galdikas. Kuopa bendradarbiauja su ramovėnais ir birutietėmis.

Tylos minute pagerbti kp. mirusieji: Leonas Tompauskas ir trys Juozai — Ga-

jauskas, Matjošaitis ir Zemaitaitis ir sąjungos žymūnai — a.a. Rapolas Skipitis, buvęs ŠS CV p-kas ir buv. ŠS viršininkas plk. Mykolas Kalmantas. Apie plk. Kalmanto kankinimą papasakojo kartu su juo bolševikų kalėjime kankintas š. Liūdas Reivydas. Anot jo, plk. Kalmanto veidas buvo taip sumuštas, kad pajuodo, kaip negro . . .

“Daumanto” kp. priklauso 43 šaulės, kurioms vadovauja sesė Orloviėnė. Po susirinkimo jos visus dalyvius pavaišina. Šį kartą vaišes paruošė ir pyragus kepė: Orloviėnė, Jurkūniėnė, Puikūniėnė, Banionienė, Paškauskienė, Makerienė ir kt. Susirinkimas praėjo geroje nuotaikoje.

Šaulys

Detroito “Švyturio” jūrų šaulių kp.

“Švyturio” jūrų šaulių kp. moterų vadovė Angelė Šukienė paprašė šiaudinukų žinovę Antaniną Jonynienę pravesiti švyturietėms to meno kursus. Kursai vyko A. Jonynienės namuose. Kursus lankė šaulės: Cecilija Balsienė, Angelė Šukienė, Stefanija Paulikienė, Emilija Lungienė, Sofija Sirutienė, Vera Pleskienė ir Konstancija Kirvelaitienė. Kursantės ne tik išmoko daryti gražius šiaudinukus, bet kiekviena jų po keleta pasidarė.

Bendros Kūčios

Gruodžio 24 d. 9 val. vakaro šv. Antano parapijos kavinėj “Švyturio” jūrų šaulių moterų vadovės A. Šukienės pastangomis, buvo suruoštos Kūčios šauliams ir svečiams. Dalyvavo apie 50 žmonių.

Parengimų vadovas Juozas Kinčius,

Detroito “Švyturio” jūrų šaulių kp. šaulės prie savo pagamintais šiaudinukais papuoštos kalėdinės eglutės šv. Antano parapijos kavinėj. Iš k. į d.: Stefanija Paulikienė, kp. moterų vadovė Angelė Šukienė ir Emilija Lungienė.

Detroito Lietuvių Bicentennial komiteto nariai: iš kairės į dešinę “Švyturio” jūrų šaulių kuopos kapelionas klebonas Kazimieras Simaitis, buvęs LŠST CV pirmininkas, “Stasio Butkaus” kp. pirmininkas Vincas Tamošiūnas ir TREMITES TRIMITO redaktorė, “Stasio Butkaus” kp. vicepirm. ir Bicentennial k-to vicepirm. Stefanija Kaulienė. Bicentennial k-tas Detroito JAV 200 sukaktuviniiais metais pastatė ir meniškai išpuošė motorizuotą vežimą ir dalyvavo gegužės mėn. didžiausiame pasauly parade Detroito ir liepos mėn. Dearborn Hts., suruošė didingą Čiurlionio ansamblio koncertą puošnioj Fordo auditorijoje, dalyvavo Pavergtų Tautų festivaly su labai gražiu lietuvišku nameliu ir, rugsėjo mėn., Tarp-tautinio Instituto Tautybių šalėj suruošė gražiausių atgarsių amerikietiškoj spaudoj susilaukusią Lietuvių Inašo į JAV gyvenimą ir tautodailės parodą. Nuotrauka daryta paskutinio posėdžio metu, šv. Antano parapijos kavinėj. Nuotrauka foto korespondento Kazimiero Sragausko

Kalėdinius sveikinius LKVS "Ramovės" vardu, "Gen. T. Daukanto" kuopos Kūčių Vakarieneje, perduoda CV-bos pirmininkas plk. K. Dabulevičius. Nuotraukoje: plk. J. Švedas, kun. Kuzminskas, kuopos pirm. E. Vengianskas ir kun. Dilys. Nuotr. P. Malėtos

taręs žodį pakvietė kapelioną kun. Kazimierą Simaičių ir moterų sekcijos vadovę Angelę Šukienę uždegti žvakutes ant Kalėdų eglutės. Eglutė buvo labai puošni, šaulių — Emilijos Lungienės, Stefanijos Paulikienės ir Ankelės Šukienės darbo šiaudinukais gražiai papuošta.

Kp. p-kas Alfa Šukis, pasveikinęs su šventėmis, priminė, kad Kūčios ir Kalėdos yra šeimos šventė. Lietuvoje dar gimnazistai, studentai ir tarnautojai, stengėmės grįžti į namus, kad savo šeimoms šventes galėtume švęsti. Kadangi kaimo šeimoms ir dabar dar yra išblaškytos, todėl šauliai šių švenčių metu jungiasi su visais lietuviais, kurių šeimų čia nėra, į vieną bendrą didelę šeimą ir jau kelinti metai ruošia bendras Kūčias Detroito lietuviams. Šiose Kūčiose buvo viešnių iš Kalifornijos, tai Kristina ir Rūta, inž. Vitolio ir Irenos Budrių dukrelės, šaulių Valerijos ir Leonardo Šulcų anūkės ir viešnia iš Lietuvos.

Kūčioms pritaikytus eilėraščius padeklamavo: "Tušti namai" (nežinomo autoriaus) — Angelė Šukienė, Vytės Nemunėlio "Kalėdų Kristui" — Vytė Šnapštytė ir S. Garlausko "Kalėdų naktis" — Rūta Šnapštytė. Abi Šnapštytės, Aušros lituanistinės mokyklos mokinės, nors dar labai jaunos, gražiai deklamuoja ir puikia tarsena kalba lietuviškai.

Kun. Kaz. Simaičiui sukalbėjus maldą, plotkelių laužymu buvo pradėta Kūčių vakarienė. Vakarienės metu buvo perduodamos kalėdinės giesmės. Vakarienei

įpusėjus, Marijonas Šnapštys papasakojo keletą savo giminaičio, rašytojo kun. Juozo Šnapščio-Margalio gyvenimo nuotrupų ir paskaitė ištrauką iš jo "Odė Jaunimui".

Angelė Šukienė padėkojo Kūčių dalyviams ir rengėjoms-talkininkėms: Stefanijai Paulikienei, Antoninai Zakarkienei, Emilijai Lungienei, Marijai Žilinskienei, Uršulei Vitienei, Danutei Petrauskienei ir Marijai Kinčienei, o kp. kapelionui kun. K. Simaičiui įteikė Kalėdų dovaną.

Kūčioms pasibaigus Leonardas Šulcas parodė savo paties prieš 8 metus sušuktą filmą. Filme matėme šaulių stovyklą Dainavoje, švenčių bei sukakčių minėjimus ir kitus kultūrinius įvykius. Filme matėme ir kai kuriuos šių Kūčių dalyvius. Jie ten atrodė daug jaunesni ir gražesni. Pasirodo, 8 metų laikotarpis gerokai pakeitė mus.

Po Kūčių dauguma dalyvių dalyvavo šv. Antano bažnyčioje Bernelių mišiose. Mišių metu, Pranui Zarankai vadovaujant, buvo giedamos kalėdinės giesmės. Ypatingai gražų įspūdį paliko, kai prie vargonų su pučiamuoju instrumentu prisijungė Rimas Kasputis. Šv. Mišios buvo labai iškilmingos.

Antanas Grinius

Naują veiklos lapą atverčiant

Čikagos "Gen. T. Daukanto" jūrų šaulių kp. valdyba, š.m. sausio 16 d., susirinko kp. narių Elenos ir Norberto

Martinkų jaukiame bute 1976 m. baigiamajam ir 1977 m. pirmajam darbo posėdžiui.

Pirmininkaujant kp. p-kui Ed. Vengianskui, buvo peržvelgta praeitų metų kp. veikla. Ja ši kuopa gali tik pasidžiaugti. Metų bėgyje į kp. įstojo 53 nauji nariai. Kp. atstovai, dažnai su kp. vėliava, dalyvavo šv. Kazimiero kapinėse mirusių pagerbimo apeigose. Vasario 16-sios ir birželio išvežimų minėjimuose, Pavergtų Tautų parade, tradicinėje Vilniaus lietuvių šventėje ir Lietuvos kariuomenės atkūrimo minėjime. Dalyvavo Lietuvių Dienoje Kenosha, Wisc.

Suorganizavo ir sėkmingai pravedė kp. renginius: vasarą — pasilinksminimą Union Pier, Mich., rudenį — plaukiojimo sezono uždarymo balių ir Kūčių vakarienę Čikagoje. Pravedė 1976 m. kp. pereinamosios taurės šaudymo varžybas ir iškilmingame susirinkime paminėjo Lietuvos karinių pajėgų atkūrimo metinę sukaktį. Kalėdų proga su dovanomis aplankė šv. Šeimos senelių namuose, Lemont, Ill., gyvenančius lietuvius senelius ir metų bėgyje susirgusius kp. narius, besigydančius ligoninėse ir namuose.

Iš kp. kasoje turimų pinigų 200 dol. paskyrė lietuviškajai spaudai: laikraščiams, savaitraščiams, Lietuvių Televizijai ir šiaip paramos reikalingiems.

Kp. laivas, vedamas K. Pumpučio, talkininkaujant M. Maksvyčiui, vasaros metu atliko dvi keliones Michigano eže-

“Gen. T. Daukanto” jūrų šaulių kuopos, 1976.XII.18, Čikagoje Kūčių Vakarienes dalyviai. Nuotr. P. Malėtos

ro bangomis į Union Pier, Mich. Kas sekmadienį kp. nariai, jų šeimos ir svečiai turėjo progos paplaukyti šia gražia “Gen T. Daukanto” kp. motorine jachta, pažuvauti ir pailsėti.

Kuopos veiklai aptarti metų bėgyje buvo sušaukti du visuotiniai narių susirinkimai ir 6 kp. valdybos darbo posėdžiai. Svarbesnieji “Gen. T. Daukanto” kp. darbai ir įvykiai užfiksuoti renkamoje foto nuotraukose, laikraščių iškarpų albume ir spalvotos garsinės filmos juostose.

Kp. valdyba, pradėjusi savo kadenciją, nedelsdama užmezgė glaudų ryšį su giminingomis organizacijomis: Lietuvos Savanorių-Kūrėjų S-ga, Lietuvių Karių Veteranų S-ga “Ramovė”, LDK Birutės d-ja ir vietos šaulių padaliniais ir kontaktą palaikė ir plėtė. Tuo būdu kuopa metų bėgyje įgijo daug draugų bei rėmėjų lietuviškos visuomenės ir spaudos darbuotojų tarpe.

1976 m. “Gen. T. Daukanto” jūrų šaulių veikla buvo labai gera. Kp. per eitis metais pasiekusi 110 narių, skaičiumi padvigubėjo, organizaciniai sustiprėjo ir įsirikiojo į veiklesnių LŠST padalinių gretas, ir 1977 m. numato savo veiklą gyvinti ir augti. Visi padarę pranešimus, išskėlė nelengvas darbo sąlygas, pasidžiaugė 1976 m. atsiektais laimėjimais, sklandžia ir darnia veikla ir pasižadėjo dar uoliau dirbti savo kp. ir LŠST labui.

Pradedant 1977 m., posėdyje patvirtinus gautus pareiškimus, į “Gen. T. Daukanto” kp. priimti 26 nauji nariai ir patvirtinta Kūčių parengimo apyskaita. Buvo aptartas platus 1977 metams kp. veiklos planas, apimęs kp. narių bei valdomųjų organų susirinkimus, parengimus, išvykas, plaukiojimo laivu užsiėmimus, jūrų šaulių rinktinės sudarymo, aktyvų dalyvavimą LŠS planuojamuose darbuose, narių verbavimo, “Kario” pranešimo, uniformų įsigijimo ir LŠS spaudinių platinimo reikalus.

Priimta ir patvirtinta 1977 metams kp. finansinė sąmata, siekianti virš 4,000 dolerių sumą, iš kurios lietuviškajai spaudai, radijui ir televizijai pramatyta paskirti 300 dol. Numatyta finansiniai paremti ir mūsų veiksmų svarbesnius užsimojimus, siekiant Lietuvai laisvės ir nepriklausomybės.

Pradedant naujuosius veiklos metus, su pagarba tenka paminėti pareigūnus, kurie rūpinasi kp. gerove, aukodami brangų poilsio laiką, eina atsakingas pareigas ir ant kurių pečių guli jūrų šaulių veiklos planavimo ir organizaciniai darbai. O jų yra visa eilė: kp. vicepir. V. Zinkus, sekretorius B. Anulis, išdininkas N. Martinkus, moterų vadovė U. Zinkienė ir jos talkininkės A. Anulienė, L. Litvinienė, G. Martinkienė, parengimų vadovas K. Vidžius, šaudymo vadovas A. Martinkus, laivo kapitonas K. Pumputis ir talkininkas M. Maksvy-

tis, žurnalo “Karys” atstovas V. Navickas ir foto korespondentas P. Malėta, kp. Garbės Teismo p-kas V. Mociskis, kontrolės komisijos p-kas E. Holtzas ir ligonių lankymo narys V. Galeckas. Jiems visiems 1977 metais yra patikėtas “Gen. T. Daukanto” jūrų šaulių kp. vairs Čikagos veiklos audringuose vandenyse.

Po posėdžio malonūs šeiminkai, Elena ir Norbertas Martinkai, pakvietė prie gražiai paruošto vaišių stalo užkąsti ir praėjusių metų dulkes nusiplauti.

Vaišių metu kp. p-kas Ed. Vengianskas pademonstravo garsinį spalvotą “Gen. T. Daukanto” jūrų šaulių kp. veiklos filmą. Filmas vaizdžiai parodė, kokia gyva buvo kp. veikla.

Tad, gero vėjo, “Gen. T. Daukanto” jūrų šaulių kp. būrėms 1977 metais!

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Dr. Constantine R. Jurgėla, *Lithuania: The Outpost of Freedom*. 388 psl., iliustruota, kieti viršeliai su spalvotu aplanku. Išleido L. Š. Sąjunga Tremtyje, bendradarbiaujant su Valkyrie Press, Inc.

Pranas Naujokaitis, *Lietuvių Literatūros Istorija*. IV t. (1944-1975 m.), 580 psl. Kieti virš., iliustruota. Išleido JAV Kultūros Taryba. Kaina 10 dol., rašyti: A. Kareiva, 7030 S. Rockwell Ave., Chicago, Ill. 60629.

1974 metais Maskvos knygynuose pasirodė gen. Maltsevo knyga, kurioje išryškinama kviečių supirkinėjimo iš kitų kraštų prasmė. Ten cituojami Lenino žodžiai "... raudonoji armija negali būti stipri be kviečių didelių rezervų, nes ji turi būti gerai maitinama, kad galėtų gerai judėti. Darbininkai privalo turėti pakankamai duonos, kad išvystytų aukštą produkciją karo reikalams".

Maltsevas dėsto didelį kviečių reikalingumą modernaus karo pasirengimui ir vėdimui "... žemės ūkio kolektyvizacija turi tiesioginės įtakos fiziniams ir moraliniams krašto kariuomenės stiprinimui". Dalis žemės ūkio mašinų, naudojamų komunaliniuose ūkiuose, taip pat mašinų aptarnavimo kadrai — mechanikai, vairuotojai ir kiti, bus panaudoti kaip pagalbinės priemonės karo metu. Gal nėra tiek įdomios gen. Matsevo mintys, išdėstytos 60,000 tiražo knygoje, kiek įdomūs pasisakymai amerikiečio H.F. Scott straipsnyje, 1975 m. rudenio laidos žurnale "Strategy Review". Scottas sako, esą nežinoma kiek puslapių bus perskaityta iš tokio didelio knygos tiražo, tačiau kiekvienas skaitytojas prisimins, kai kolektyvizacijos išdavoje mirė milijonai Sovietų Sąjungos piliečių. Nuo 1928 m. kolektyvizacijos įvedimo, iki 1960 m., gyvulių prieauglis nuo 60.1 milijono sumažėjo iki 33.5 milijono ir tik 1960 metais vėl pasiekė pirminį skaičių. Atrodo, Sovietų valdžia nenori pripažinti žemės ūkio kolektyvizacijos nuostolingumo. Tačiau, užtenka praveisti liniją tarp privačių ir Maskvos kolektyvizuotų, kad pamatytų didelį skirtumą. Priedui, klimatinės sąlygos yra blogos tose vietose, kur yra gera žemė kviečiams. Tūkstančiai hektarų kolektyvinių ūkių visuomet nukentia nuo sausrų dėl sistemos ir techniškos priemonių stokos, kai privatus ūkiai tas kliūtis lengvai nugalai (pav., USA). Dar kita priežastis — nežiūrint, kad valdantys asmenys 1928 metų padarytą klaidą ir mato, bet dėl prestižo negali ją atitaisyti, be to, privačiuose ūkiuose partija nustotų kontrolės.

Pagal Scottą, amerikiečiai kviečių pardavimą laiko kraštui pelningu ir tikisi tuo rusus įtikinti, kad Vakarų ūkinė sistema yra geresnė už Sovietų Sąjungos. Be to, amerikiečiai mano padarys rusus priklausomus nuo amerikiečių arūdų.

Šiuo metu rusų ginkluotos jėgos siekia 6 mil. kovotojų (dvigubai daugiau už amerikiečių). Gen Maltsevas pabrėžia, kad sovietų ginkluotos jėgos didėja ir "... raudonoji armija negali būti pajėgi be didelių kviečių rezervų". Amerikiečiams šis posakis turi būti įsidėmė-

tinas, skaitantis su rusų kariuomenės jėgų didėjimu, pastebi H.F. Scottas.

— Rusai pagamino SS-20 vidutinės tolimos daugiagalvę raketą su branduolinės energijos užtaisais ir kilnojamom raketų laidymo stotimis. Tai pirmą tokios rūšies raketą rusų ginklavime. Raketa vežiojama ant vikšrinio vilkiko su visais taikymo ir laidymo įrengimais. SS-20 atpalaiduos dalį tarpžemyninių strateginių raketų, kurių išdėstymas yra krašto gilumoje. Didžiama SS-20 raketų yra sutelkta Kamčatkos pusiasalyje, iš kur jos lengvai gali pasiekti Amerikos vakarinius krantus. SS-20 žymiai padidins rusų karinį pajėgumą prieš kiniečius ir Vakarų Europą.

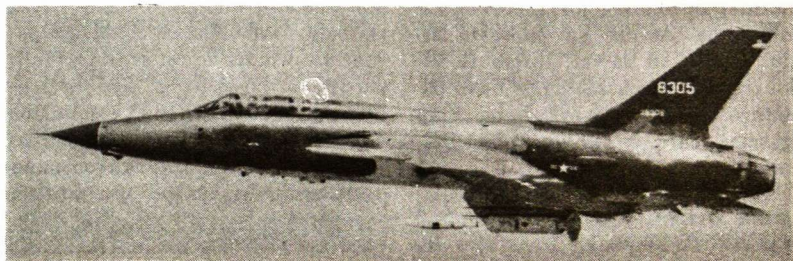
— Amerikiečiai keičia karinio transporto priemonių galingumą ir turį ir keičia komerciniams tikslams naudojamų sunkvežimių konstrukciją taip, kad dalių pakeitimui galėtų naudoti rinkoje esamus išteklius. Bene svarbiausias techniškas pakeitimas, tai vietoj rankinio bėgių keitimo greičių dėžės, įvedamos automatinės. Tas palengvins vairavimo apmokymą, prailgins variklių amžių, nes automatinis greičių perjungimas, ypatinai esant dideliame apkrovimui, yra labiau išlygintas už rankinį perjungimo metu junginėjančią sankabą. Stabdžių sistemoje įvestas padidintas stabdžių kaladėlių paviršius. Įvedamos radialinės konstrukcijos padangos, sustiprinti rėmai, hidraulinė vairavimo sistema, kuro įpurš-

kimo karburacija, elektroninis degimo paskirstymas ir eilė kitų. Pabaigoje 1980 metų numatoma užbaigti variklių ir važiuoklių panašius pakeitimus ir tankams.

— 1973 metais įvedus amerikiečių kariuomenės papildymą savanorių principu, karinė spauda skundžiasi stokojant rezervų. Esą karo atveju būtų didelis trūkumas pirmomis dienomis papildymų kovojantiems daliniams ir sudaryti strateginius rezervus. Šiuo metu yra didelis trūkumas jaunesnių vadų, papildymai iš universitetų ROTC taip pat sumažėjo. Numatomos įvesti stipendijos jaunuoliams, pasižadėjusiems eiti į kariuomenės tarnybą arba rezervus, padedant gimnazijomis. Stipendijos būtų skirtos tiems, kurie įsipareigoję apmokymui įvairioms karinėms sritims. Numatomi įvairūs atlyginimai tiems, kurie įsipareigoję savaitgaliais dalyvauti kariniame parengime. Tuo būdu tikimasi sudaryti minimalų karinių jėgų rezervą.

— Švedai pagamino magnetinę prieš-tankinę miną, su stipriais užtaisais, kuris sunaikintų tanką kelių metrų atstume. Tos minos būtų dėstomos 8 metrų tarpais. Tankui įvažiamus į minų magnetinio lauko zoną, magnetiniai įrenginiai susprogdintų miną. Be magnetinių sprogdiklių, minos turi ir mechaninius, jei magnetinis sugestų. Mina sprogtų ir tuo atveju, jei tankas užvažiuotų ant jos. Minų transportui nereikia specialių įpakavimų.

Amerikiečių F-105, ginkluotas priešraketinėmis raketomis

1976 m. pabaigoje Naujienos pradėjo spausdinti Viktoro Vyteniečio atsiminimus — Pirmieji kariški žingsniai, kuriuose jis smulkiai aprašo savo išgyvenimus Lietuvos kariuomenės 9 pėst. DLK Vytenio pulke. Slapyvardė pasislėpęs autorius pateikia daug smulkių žinių apie buvusius savo viršininkus, tvarką kareivinėse ir karinį mokslą, bet įdomiausias žinios yra tos, kur jis smulkiai nurodo, kiek vieno Lietuvos kareivio išlaikymas kaštavo valstybei. Autorius nenurodo šių žinių šaltinio, tačiau, pažįstančiam karinį gyvenimą, jo pateikiami skaičiai atrodo patikimi, todėl čia ir noriu juos pakartoti ir "Kario" skaitytojams.

Eilinio atlyginimas metams 60 Lt., jam skirtas maistas su visais švenčių priedais — 518.41 Lt., muilas — 7.20 Lt., prausimasis pirtyje — 6.60 Lt., baltinių skalbimas — 22.50 Lt., šiaudai čiuziniui — 4,32 Lt., valgio virimas — 25.74 Lt., kareivinių šildymas — 23.60 Lt.

(skaitant po 19.5 Lt. už erdm. malkų), rūbų, avalynės ir šarvuotės nusidėvėjimas — 380 Lt., butas, šviesa ir inventorius — 155 Lt., ginklavimas ir šaudymas — 120 Lt., gydymo išlaidos — 22 Lt., švietimas ir mokymas — 33 Lt. (visi skaičiai rodo metines išlaidas). Tokiu būdu vieno pėstininko kareivio išlaikymas per metus vyriausybei kaštudavo 1398.37 Lt.

1977 m. sausio 6 d. Tėviškės Žiburiai išspausdino P. Lelio straipsnį — Apie kariuomenes ir karius, kuriame autorius skundžiasi, kad per Lietuvos kariuomenės šventės minėjimus kalbėtojai kartoja visiems žinomus dalykus, o kai kurie net skelbia ir neteisingus įvykius, arba juos pavaizduoja ne taip, kaip iš tikrųjų buvo įvykę. Su tokiais autoriaus teigimais visi turėtume sutikti, nes nors ir kokia mūsų kariuomenė būtų mums brangi, teisybė apie ją turėtų būti brangesnė. Tačiau ir šio straipsnio autorius neišvengia nenusidėjęs savo skelbiamiems reikalavimams. Autoriui nepatinka, kad Lietuvos kariuomenė buvo per daug garbinama, kad per daug buvo akcentuojami jos laimėjimai kovose su priešais, nes 1939-40 m. įvykiai parodė, kad kariuomenė buvusi silpna ir neparuošta. P. Lelis, atrodo, turėtų žinoti, kad vis dėlto Lietuvos kariuomenė išvijo savo metu ir bolševikus ir bermontininkus iš Lietuvos ir 1920 m. pajėgė sulaikyti lenkus prie Širvintų ir Giedraičių, nors šių priešų pajėgos buvo žymiai stipresnės ir geriau ginkluotos. O kad ji nepasipriešino 1939-40 m. įvykiams, reikėtų kaltinti ne ka-

riuomenę dėl jos silpnumo, bet bendrą pasaulinę būklę ir Lietuvos tuometinės vyriausybės nusistatymą išlikti neutraliais to meto įvykiuose. Be to, reikėtų atsiminti ir to meto Lietuvos priešų karinį pajėgumą. Kodėl Lietuva tuo metu nekariavo, įtikinančiai yra pasisakęs gen. St. Raštikis savo atsiminimuose (žiūr. St. Raštikis Kovose dėl Lietuvos, II t. 19-27 psl. ir to paties autoriaus Įvykiai ir Žmonės, 299-301 psl.).

Ir toliau P. Lelis teigia, kad 1920 m. Širvintų ir Giedraičių kautynių metu su lenkais Lietuvos kariuomenė vos tik išsilaikusi užimtuose miesteliuose ir kad tų kautynių sulaikymas Tautų Sąjungos kontrolės komisijos buvęs Lietuvai naudingas. Lietuviių Enciklopedijos tų kautynių aprašymai (žiūr. VII t. 208-210 psl., XXX t. 17-19 psl. ir XV t. 94-104 psl.) rodo, kad tas kautynės laimėjo Lietuvos kariuomenė, kad lenkų pajėgos ten buvo sumuštos ir traukėsi.

Pasišovęs ir toliau menkinti Lietuvos žygius, P. Lelis nuvertina ir Vytauto Didžiojo garbę Žalgirio mūšio metu 1410 m., priskirdamas to mūšio laimėjimus lenkams ir Jogailai, nors LE XXXV t. 161 psl. teigiama, kad Jogaila buvo tik nominalinis vadas. Faktinas to mūšio vadas buvo Vytautas, todėl ir mūšio laimėjimas turėtų būti priskirtas Vytautui, o ne Jogailai.

Sutinkame su autorium, kad nereikia nepagrįstai girtis, bet negalime sutikti su P. Lelio pastangomis Lietuvos kariuomenės veiksmus nuvertinti. Užtenka, kad svetimieji mus nuvertina, o patiems nepagrįstai save susimenkinti ne tik neverta, bet ir žalinga.

A.A. PLK. LEONARDAS PESECKAS

1976 m. gegužės 29 d., Čikagoje, mirė vienas iš žymiausių nepriklausomos Lietuvos karo aviacijos veteranų — plk. ltn. Leonardas Pešekas.

L. Pešekas gimė 1899 m. rugsėjo 15 d. Remeikių km., Vabalninko valsč. Mokėsi Vilniaus realinėje gimnazijoje.

1919 m. sausio 24 d. stojo savanoriu į besikuriančios Lietuvos kariuomenę. Atvyko su nuosavu žirgu, balnu, su savimi turėjo iš vokiečių nupirktą karabiną, ir buvo paskirtas į I-ą gusarų eskadroną. Kaip gusaras, dalyvavo kovose prieš bolševikus prie Jiezno ir Alytaus.

Vasario 5 d., pritrūkęs benzino,

prie Jiezno nutūpė ir į lietuvių rankas pateko Sopwith 1 1/2 Strutter tipo (anglų gamybos) bolševikų lėktuvas. Tai buvo pats pirmasis Lietuvos karo aviacijos lėktuvas, ir jis padaręs L. Pešekui gilų įspūdį. Gusarams buvę įsakyta nesužalotą lėktuvą pristatyti į Kauną. Nemokėdami lėktuvo išardyti, jie piovę pakelės medžius ir telefono stulpus, kol po kelių kilometrų tokio vargo, atsiradęs vokiečių mechanikas parodė kaip nunomontuoti sparnus. Taip jau likimo buvo lemta, kad šis lėktuvas, dešimčiai metų praslinkus, vos nenutraukė paties L. Pešeko gyvenimo siūlo. Tarp kitko, tame pačiame gusarų eskadrono tarnavo

ir būsimieji Lietuvos karo aviacijos lakūnai — Vytautas Rauba ir Juozas Kumpis (deja, jau sekančiais 1920 metais abu žuvę lėktuvų avarijose).

Antrą sykį L. Pešekui teko vėl susidurti su aviacija, kai iš Lietuvos pasitraukę vokiečiai (tik spėjama, įrodymų nebuvo) Kauno aerodrome padegė vieną lėktuvų angarą. Gusarų eskadronui, tada stovėjusiam Kaune, prie Ukmergės plento esančiose alaus gamyklos patalpose, buvo įsakyta šokti ant arklių ir vykti gesinti gaisrą.

Jau perėję karo aviacijos tarnybą, Rauba su Kumpiu lankydavosi aviacijos štabe, kuris tada buvo įsikūręs taip pat Ukmergės plente, netoli Saulės rūmų, av. m-los virš. Fugelevičiaus namuose. Besilanky-

dami štabe, Rauba su Kumpiu ap-
lankydamas ir L. Pesecką, ir prikal-
bino jį stoti karo aviacijon.

Patikrinus sveikatą, balandžio 8
d. L. Peseckas buvo priimtas į karo
aviacijos mokyklą. 1919 m. gruodžio
16 d. jis baigė šios mokyklos pir-
mąją ir vienintelę laidą ir buvo
pakeltas į inžinerijos leitenanto
laipsnį. Iš viso tą laidą baigė 34
asmenys.

Kovose su lenkais, kaip oro žval-
gas, jis dalyvavo keturiuose skridi-
muose. 1920.X.4 jam teko dalyvauti
Varėnos geležinkelio stoties bombar-
davime. Iš penkių tame žygyje da-
lyvavusių lėktuvų, ltn. A. Gustai-
čio (vėliau generolo, karo av. vir-
šininko) persunkiai bombomis pri-
krautas lėktuvas sudužo beklant iš
Kauno aerodromo, o eskadrilės va-
das ltn. J. Kumpis buvo virš Va-
rėnos gel. stoties lenkų pašautas,
sunkiai sužeistas, ir už kelių dienų
mirė.

1920.IX.1 L. Peseckas buvo pa-
skirtas į mokomąją eskadrilę, ir tą
pat metų lapkričio 18 d. išskrido
savistoviai lėktuvu Albatros B II.
Vėliau jis skraidė 2-je ir 1-je oro
eskadrilėse.

1923 m. pradžioje, kurios tai šven-
tės proga, lėktuvų penkeriukei, va-
dovaujamai J. Dobkevičiaus, pa-
skraidžius rikiuotėje ir beišsiskirs-
tant, Pesecko lėktuvas susidūrė ore
su J. Mikėno valdomu lėktuvu. L.
Pesecko lėktuvui buvo visiškai iš-
muštas variklis, ir bekabėjo ant ke-

lių plieninių trosų. Nepaprastų lakū-
niškų sugebėjimų, šaltų nervų ir di-
delės laimės dėka, L. Peseckas su-
gebėjo lėktuvą nutupdyti ir tuo iš-
gelbėti savo ir žvalgo gyvybes. Lai-
mingai nutūpė ir J. Mikėno lėktuvas.

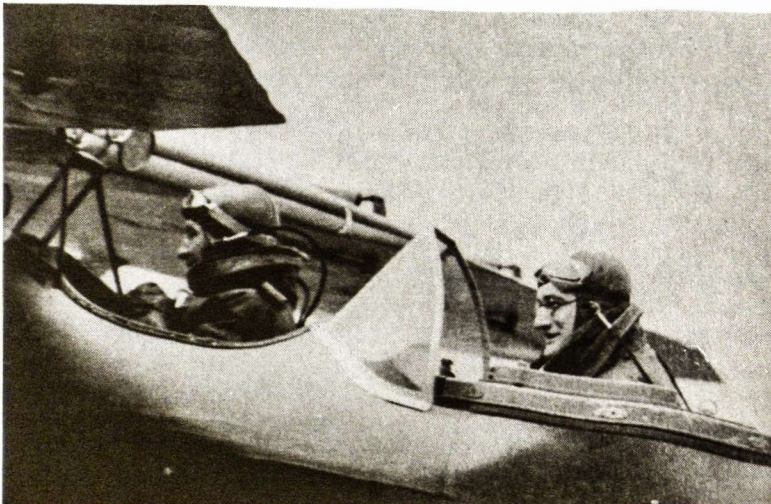
Tų pačių 1923 m. vasarą, tūpdam-
as Kauno aerodrome su Halber-
stadt C IV tipo lėktuvu, oro sū-
kurio buvo pagautas ir išgyveno avari-
ją, bet nei L. Peseckas, nei su
juo skridęs žvalgas J. Pranckevičius
nenukentėjo. Ta diena Lietuvos
karo aviacijos istorijoje yra vadinama
"juodąja", nes tą dieną per išban-
domąjį skridimą sudužo Aviacijos
Parko dirbtuvėse atstatyta dvimoto-
rė "Gotha". Tą dieną J. Dobkevi-
čius išgyveno net dvi avarijas: vie-
ną prie Raudondvario, kitą netoli
Raudonės (abi su tuo pačiu lėk-
tuvu).

1924.I.1 L. Peseckas buvo pakel-
tas į vyr. ltn. laipsnį, o tų pačių
metų VI.2 jam buvo suteiktas karo
lakūno vardas.

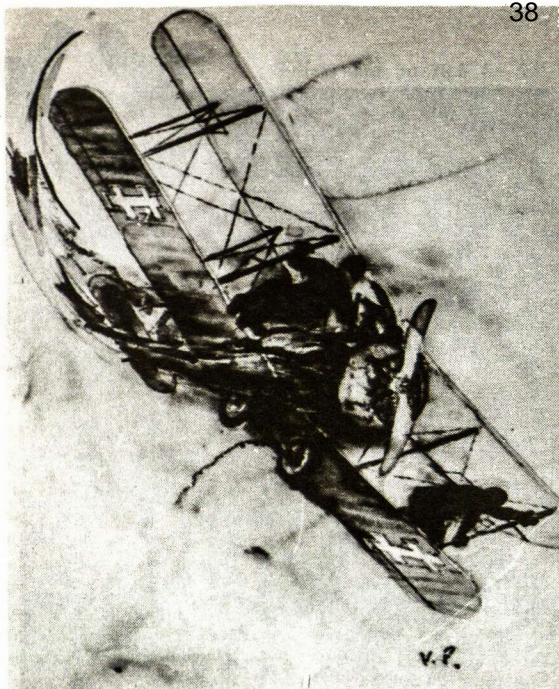
Plk. ltn. L. Peseckas skraidina į Taliną
užs. reik. min. S. Lozoraitį (apie 1936 m.).

Plk. ltn. Leonardas Peseckas

Plk. ltn. L. Pesecko sūnus Vytautas šitaip pavaizdavo savo tėvo herojišką dramą degančiame lėktuve. Akvarelė.

1925.VIII.1 paskirtas 4-os eskadrilės vadu. Jam vadovaujant, toje eskadrilėje skraidė vėliau labai pasižymėję lakūnai: Stepas Darius, V. Jablonskis, J. Liorentas, Jonas Pyragius, J. Rapšys, K. Šimkus ir kiti (iš čia suminėtyjų, šiuo metu tebėra gyvas tik plk. J. Liorentas, gyv. Hollywood, Floridoje). L. Peseckui vadovaujant, eskadrilėje mirtinių nuotykių neturėta.

1926 m. L. Peseckas buvo vienas iš pirmųjų Lietuvos karo aviacijoje, pradėjęs naktinius skraidymus.

1926.VI.8 jam teko būti jauno lėktuvų konstruktoriaus inž. ltn. J. Dobkevičiaus mirtinos avarijos liudininku.

1926.XII.17, kartu su St. Darium, dalyvavo perversme.

1927.V.1, taip pat kartu su St. Darium, buvo vienu iš Lietuvos Aero Klubo steigėjų.

1928.IX.21 besilankydamas mūsų karo aviacijoje Kaune, Latvijos karo attache panoro paskraidyti anksčiau minėtuoju Sopwith lėktuvu, kuriuo jam jau anksčiau buvo tekę skrai-

dyti. Prieš sveičiui skrendant, daugelį metų angare stovėjęs nenaudojamas lėktuvas buvo mechaniko peržiūrėtas ir kpt. L. Peseckui buvo pavesta jį išbandyti ore. Beskrendant, lėktuvo variklis sprogo ir užsidegė. Gelbėjimosi parašiotų tada dar neturėta. Nepakęsdamas karščio ir dūmų, L. Peseckas išlipo ant dešiniojo sparno, o kartu skridusiam žvalgui K. Šimkui liepė lipti ant kairiojo. Taip savo kūno svoriu balansuodamas degantį lėktuvą ir lai-

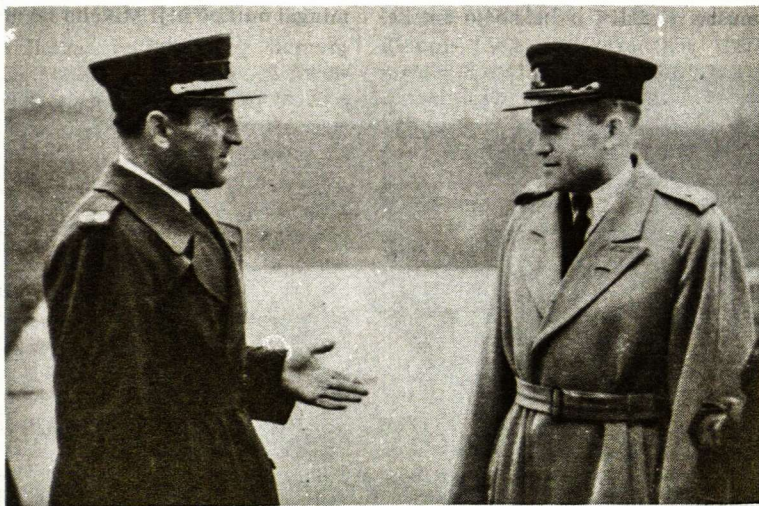
kas nuo laiko per liepsnas prilaikydamas vairulazdę, jis sugebėjo išsigelbėti iš tragiškai beviltiškos ir šurpios padėties, ir šiaip taip nutupdyti lėktuvą. Sunkiai rankas apdegęs ir sutrenktas, L. Peseckas Karo ligoninėje Kaune išgulėjo 9 savaites. Ši, gal vienintelė aviacijos istorijoje įvykį, plačiai aprašė ne tik Lietuvos, bet ir užsienio spauda, o JAV prez. Hooveris atsiuntė net asmenišką sveikinimo laišką. Specialiu Valst. prezidento aktu L. Peseckas buvo pakeltas į majoro laipsnį, tapdamas pirmuoju majoru jaunoje Lietuvos karo aviacijoje.

1930 m. rugpj. 18 d. Lietuvos karo aviacijos Ansaldo A-120 trejukė skrido re-vizitui į Maskvą. Su mjr. Pesecku, žvalgu skrido kpt. Jablonskis. Virš begalinių Minsko pelkių, staiga, sustojo L. Pesecko lėktuvo variklis. Greitos orientacijos ir šaltakraujiškumo dėka, jis tuoj atrado kliūtį: besisiūbuojanti žemėlapių planšetė buvo užkabinusi rankenėlę ir išjungusi magnetus!

1933.VII.27 mjr. L. Peseckas buvo paskirtas Zoknių įgulos (karo aviacijos bazė netoli Šiaulių) viršininku.

1934.IX.1 paskirtas 6-os eskadrilės vadu.

1936.IV.9 pakeltas į plk. ltn. laipsnį.

Plk. ltn. L. Peseckas kalba su karo av. viršininku gen. inž. A. Gustaičiu.

1936.IX.21 paskirtas būti I-os Grupės vadu. Šiai grupei priklausė 2-ji, 6-ji ir 8-ji žvalgybos eskadrilės.

1938.IV.24, jam pačiam prašant, plk. ltn. L. Peseckas buvo iš aktyvios tarnybos paleistas į atsargą, Lietuvos karo aviacijoje ištarnavęs ištisus 19 metų, nuo pat jos užuomazgos, beveik iki nepriklausomybės metų pabaigos. Pagal tarnybos lapą, iki 1934 m. pabaigos jis Lietuvos karo aviacijoje atliko 1696 skridimus ir išskraidė virš 1162 valandų. Kadangi po 1934 m. tarnybos lape metiniai skraidymų susumavimai jau nebebuvo įrašomi, reikia spėti, kad iki išėjimo atsargon plk. ltn. L. Peseckas buvo atlikęs iš viso apie 2100 skridimų ir Lietuvos padangėse išskraidęs apie 1460 valandų. Imant dėmesin, kad daugelis skridimų pradžioje buvo atlikti su pasenusiais I-jo Pas. karo tipo lėktuvais, ir kad dauguma skridimų buvo atlikti vykdant karinius uždavinius, šie skaičiai yra labai dideli. Be to, daugelis užsieniuose atliktų skridimų nebuvo registruojami.

Tarnaujant karo aviacijoje, jam teko laikinai eiti karo aviacijos viršininko pareigas, būti Plieno Sparnų garbės ženklų tarybos pirmininku, aviacijos karininkų garbės teis-

mo nariu, aviacijos karininkų Ramovės pirmininku.

Už įvairius nuopelnus jis buvo apdovanotas D.L.K. Gedimino IV laipsnio ordinu, Lietuvos Neprikl. 10 metų sukaktuvių jubiliejiniu medaliu, Čekoslovakijos lauko lakūno piloto garbės ženklų, Latvijos aviacijos pulko ženklų, Latvijos Nepriklausomybės medaliu, Estijos aviacijos garbės ženklų.

Reprezentaciniais, lėktuvų užpirkimo ar kitais tarnybiniais reikalais daugelį kartų buvo siunčiamas į užsienį. Lankėsi Latvijoje, Estijoje, okup. Vilniaus krašte, Čekoslovakijoje, Sov. Sąjungoje, Italijoje, Anglijoje. Išbandė Lietuvos karo aviacijai perkamus Šmolik ŠM 20 (Čekoslovakijoje) ir Ansaldo A 120 (Italijoje) lėktuvus. Lietuvoje išbandė gen. inž. A. Gustaičio konstrukcijos visus serijiniai gaminamus ANBO 41 ir kai kuriuos ANBO IV lėktuvus.

Buvo labai teisingo būdo, pavaldiniams tėviškas, visiems kitiems draugiškas, dėl to buvo vadinamas "Levuku". Kritiškuose atvejuose gerai orientavosi, buvo šaltakraujis. Pasižymėjo aiškiaregyste: numatydamo, kuris lakūnas išliks gyvas, kuris žus.

Išėjęs į atsargą tarnavo Prekybos ir Pramonės rūmuose Kaune. Vo-

kiečių okupacijos metais buvo "Lima" audinių fabriko direktorium. 1944 m. pasitraukęs į Vokietiją gyveno Vienoje, Regensburge, Scheinfelde.

1949 m. emigravo į JAV ir dirbo Fordo fabrikuose, Detroite. Vėliau išėjo pensijon ir apsigyveno pas sūnų, Čikagoje. Priklausė LKVS "Ramovė", Savanorių-Kūrėjų s-gai ir Am. Lietuvių Aero Klubui.

Atsisveikinimo iškilmes A. Petkaus laid. koplyčioje pravedė plk. K. Dabulevičius, kalbas pasakė plk. A. Motuzas, plk. A. Rėklaitis, teis. K. Smalenskas ir inž. E. Jasiūnas. Religinės apeigas koplyčioje, bažnyčioje ir kapinėse atliko kan. V. Zakaruskas.

Po pamaldų Švč. M. Marijos Gimimo parapijos bažnyčioje, Marquette Parke, gausiai giminių, ginklo draugų ir kitų tautiečių miniai dalyvaujant, birželio 2 d. buvo palaidotas Lietuvių Tautinėse kapinėse. Velionis paliko sūnų arch. Vytautą ir dukrą Rimutę su šeimomis.

Ilsėkis ramybėje, Lietuvos Are. Gaila, kad Tau prieš mirtį nebeteško pamatyti gimtosios Lietuvos padangės.

E. Jasiūnas

4-os oro eskadrilės branduolys, apie 1926 m., esk. vado raštinėje. Iš k. į d. sėdi: (neatpaž.), Stepas Darius, esk. vadas L. Peseckas, Jonas Pyragius, Damijonaitis. Stovi: Tiškus, Kaveckas, (neatpaž.), (neatpaž.).

Ramovėnų tradicija Čikagoje —

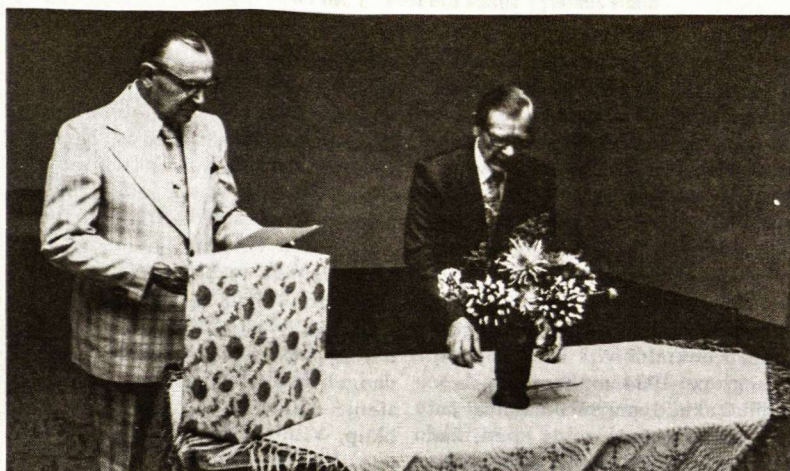
Čikagos ramovėnai vėl parėmė "Karij"
1976 m. spalio 17 d., sekmadienį, dar gerokai prieš 4 val. p.p., Jaunimo Centro apatinėje salėje pradėjo rinktis aktyvieji Čikagos "Kario" rėmėjai į ramovėnų ruošiamą žurnalui paremti kavutę. Rengėjų talkininkės, ponios birutininkės, triūsios jau kelias valandas, vos spėjo užbaigti sumuštinius ir jais bei pyragaičiais apkrauti rudeninėmis gėlėmis papuoštus stalus. Rengėjams ir talkininkėms dar prieš kavutės pradžią rūpėjo ar bus svečių, ar pakankamai paruošta vaišių? O tuo tarpu, kavutei dar neprasidėjus, teko papildomai pristatyti pora stalų. Tik vikriųjų šeiminių dėka besirenkantieji svečiai laiku buvo viskuo aprūpinti.

Kavutę atidarė ir susirinkusius svečius trumpu žodžiu pasveikino "Ramovės" skyriaus pirmininkas Kostas Juškaitis. Jis palinkėjo maloniai ir jaukiai praleisti kelias valandėles šiame pobūvyje su savo bičiuliais ir vienminčiais. Taipgi priminė, kad tokios "Karij" paremti kavutės yra ruošiamos jau eilė metų ir jos jau virto ramovėnų tradicija. Pažymėjo, kad "Karys" yra vienintelis lietuvių karių žurnalas "visame sviete", kad "Karys", lyg koks simbolis, ugdo mus dvasiniai, palaiko mūmyse kariškas tradicijas ir jungia į vienas bendras gretas. Visų pareiga "Karij" remti, nes iš savęs "Karys" išsilaikyti nepajėgia. Mūsų visų garbės reikalas yra išlaikyti "Karij" gyvą. Taip pat padėkojo mieliems svečiams, kurie skyrė šią gražią rudens popietę praleisti čia, kad galėtų paremti "Karij". Pasveikino ir gausiai susirinkusius brolius šaulius, kurie "Karyje" turi savo "Tremties Trimitą" ir kurie nemažiau kaip ir ramovėnai prenumeruoja, remia ir palaiko "Karij".

Po skyriaus pirmininko sveikinimo trumpą žodį tarė "Kario" atstovas Čikagoje Jurgis Stankūnas, padėkodamas rengėjams už kavutės suruošimą ir paragindamas svečius parodyti nuoširdumą ir dosnumą. Jis prabilo šiais žodžiais:

Virš.: Skyriaus pirmininkas Kostas Juškaitis (deš.) ir KARIO atstovas Jurgis Stankūnas kavutę pradėdant.

Apáč.: Svečiai vaišių metu: Kostas Juškaitis, Kazimieras Plenys, p. Plenienė, p. Griauzdienė, p. Stankūnienė, p. Gasperienė ir Kazys Griauzdė. Užpakalyje Jurgis Stankūnas ir Juozas Gasperas. Nuotr. C. Genučio

"Mieli svečiai, Nuoširdžiai sveikinu visus čia susirinkusius "Kario" skaitytojus ir rėmėjus ir "Kario" vardu dėkoju Čikagos ramovėnams ir ponios birutininkėms, suruošusiems šį gražų "Kario" paramos pobūvį.

Nuo 1967 metų man esant "Kario" atstovu, ši tradicinė kavutė žurnalui paremti, yra iš eilės dešimtoji. Iki šiol visos buvusios devynios kavutės buvo sėkmingos, nes "Kariui" jų metu buvo sutelkta virš 6,000 dol. (6,158.86). Aš tikiu, kad ir ši, parodžius visiems čia susirinkusiems nuoširdumą ir dosnumą, praeis su nemažesne sėkme.

Aš linkiu, kad ši ramovėnų ir ponių birutininkių tradicija dar ilgai būtų puoselėjama. Ačiū visiems, tiesiantiems ranką mūsų "Kariui"! AČIŪ!"

Po šių kalbų svečiai buvo pakviesti

vaišintis, o tuo metu skyriaus vicepirmininkas Vladas Garbenis, pasitelkęs talkininkus, paplatino mažosios loterijos bilietukus ir pravedė loteriją. Laimingieji buvo: mjr. P. Linkus, laimėjęs tortą; p. L. Griauzdienė, gėrimą ir p. Diminskienė — radio aparatą.

Kavutėje atsilankiusių svečių tarpe galima buvo matyti: L.K.V.S-gos "Ramovės" pirmininką gen. št. plk. ltn. Karolį Dabulevičių; LŠST pirm. Karolį Milkovaitį (koks sutapimas — abu Karoliai, abu ir vadovauja mūsų "ginkluotoms pajėgoms"); taip pat — mjr. Petrą Linkų, buvusį Sibiro bataliono vadą, tai kiekvienų metų "Kario" paramos kavučių svečias-dalyvis; dr. J. Monstavičienę, kuri irgi nuolatinė kavučių viešnia, o dar, kai Čikagos daktarų "Kario" skaitytojų skaičius vis mažėja, dr. J. Monstavičie-

nė priešingai — skaitytojų eiles papildė užsiprenumeruodama žurnalą. Didelę svečių dalį sudarė ir "Vytauto Didžiojo" rinktinės šauliai su savo pirmininku Vladu Išganaičiu, o ir gausus "Gen. Daukanto" jūrų šaulių būrys su savo pirm. Edm. Vengiansku. Svečių tarpe buvo ir poetas Feliksas Breimeris (plk. inž. Breimerio sūnus), kuris dar savo jaunystėje eilėraščių bendradarbiavo "Karyje", ir dabar baigia paruošti ir netrukus žada išleisti savo eilėraščių rinkinį, kurį recenzuoti pažadėjo pasiūsti "Kariui". Atžymėtinas šių metų kavutės svečias — "Dirvos" bendradarbis, žurnalistas Antanas Juodvalkis, kuris šią kavutę gražiai aprašė "Dirvoje" nr. 43, jo vedamose "Čikagos lietuviai" skiltyse. Tai tikrai retas atvejis, kai kito laikraščio bendradarbis neprašė pro šalį, bet stabtelėjo ir pastebėjo, kad toks žurnalas "Karys" egzistuoja.

"Kario" rėmėjams ir skaitytojams, už aukas ir paramą, kiekvienais metais rengėjai burtų keliu skiria mūsų dailininkų paauktus paveikslus. Šiais metais paauktus paaukėjo newyorkiečiai — dail. Marija Žukauskienė vieną ir dail. Jonas Rūtenis — du. Burtus traukti "Kario" atstovas Čikagoje Jurgis Stankūnas, iš svečių tarpo pakvietė tris ponias — V. Gasperienę, D. Kurauskienę ir St. Cėcevičienę, o joms asistuoti pasisiūlė ramovėnas Bronius Masiokas. Pirmoji laimė — dail. Marijos Žukauskienės "Cėlės", teko "Kario" skaitytojui Jeronimui Lesčiui, antroji, dail. Jono Rūtenio "Mėlynoji simfonija" — Sauliui Strokiui ir trečioji — taip pat dail. Jono Rūtenio "Rudens motyvas" — Leonui Balzarui.

Pabaigai Jurgis Stankūnas parodė trumpą praėjusių metų "Kario" paramos kavutės filmą, o po to, didelis ir nuoširdus kavutės rengėjų pagelbininkas Edmundas Vengianskas parodė savo susuktą ir sumontuotą garsinį filmą "Čikagos šaulių namų atidarymas".

Virš trijų valandų užsitęsusi "Kario" paramos kavutė baigėsi. Svečiai patenkinti ir su gera nuotaika, skirstėsi namo, žadėdami ir kitais metais tokioje kavutėje atsilankyti, o rengėjai ir visi jų talkininkai džiaugėsi geru pasisekimu.

jonas k-lis

Iš viršaus:

1. Svečiai šauliai su V. Išganaičiu.
  2. Svečiai ir viešnios KARIO rėmėjai.
  3. Birutiečių stalas. Priekyje — poetas F. Breimeris
- Nuotr. C. Genučio

Kariuomenės Šventė Bostone

Lietuvos kariuomenės atkūrimo 58-tąją sukaktį Bostono ramovėnai ir šauliai minėjo 1976 m. lapkričio 21 d., sekmadienį. Buvo pradėta 10 val. ryto, pamaldomis už žuvusius kovose dėl Lietuvos laisvės, šv. Petro lietuvių parapijos bažnyčioje ir iškeliant tautines Lietuvos ir Amerikos vėliavas prie Lietuvių Klubo pastato. Pamaldose, kaip ir minėjime, su savo vėliavomis dalyvavo Amerikos Lietuvių karo veteranų "Dariaus" postas ir lietuviškos organizacijos. Šventei pritaikytą pamokslą pasakė parapijos klebonas kun. A. Baltrašiūnas, giedojo parapijos choras, vedamas komp. Jeronimo Kačinsko.

Po pamaldų, lietuvių radijo valandos "Laisvės Varpas" vedėjas P. Viščinis pusę valandos transliavo per vietinę radijo stotį vainiko padėjimo apieigas prie Nežinomojo Kario kapo, taip kaip jos originaliai būdavo atliekamos Kaune, Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelyje, Lietuvos Laisvės kovų karo invalidų.

Iškilmingas šventės minėjimas vyko 3 val. p.p. Lietuvių Klubo auditorijoje. Jį atidaręs, vietinio "Ramovės" skyriaus pirmininkas P. Janavičius, pakvietė visą minėjimo programą vesti J. Vizbarą. Karo veteranų "Dariaus" posto vadovybėje buvo įneštos į sceną organizacijų vėliavos. Naujosios Anglijos šaulių rinktinės vyrai ir sesės šaulės, vadovaujami pirmininko J. Stašaičio, uniformuoti, su Amerikos karo veteranų posto vyrais, kariškoje drausmėje, atidavė pagarbą išrinktuoms organizacijų vėliavoms, iškilmingai aidint Lietuvos ir Amerikos himnams. Kun. A. Baltrašiūnas sukalbėjo maldą už Lietuvą, susikaupimo ir tylos minute buvo prisiminti ir pagerbti žuvę kovose už tautos laisvę. Šaulė Birutė Šakenienė prisegė prie krūtinės minėjime dalyvavusiems septyniems savanoriams-kūrėjams po baltą gėlę. Meninėje programos dalyje aktorė ir režisierė Aleksandra Gustaitienė skaitė ištraukas iš Juozo Krasiūno istorinio romano: "Vaišvilkas" ir buvo parodytas, A. Ivaškos susuktas garinis filmas iš 5-sios Tautinių Šokių Šventės Čikagoje.

Išskirtinai yra paminėtina kpt. Antano Rugio, iš New Jersey, kruopščiai paruošta paskaita, kurioje jis, peržvelgdamas Nepriklausomybės kovas, statistiniais duomenimis pavaizdavo visuose frontuose žuvusių, sužeistų ir tapusių invalidais lietuvių karių skaičių. Po programos, prie ramovėnų ponių ir sesių šaulių gražiai parengtų stalų, visi buvo pavaišinti, o jaunimas turėjo progos ir pasišokti.

J.V. Sūduvas

Minėjimo programos vadovas Jonas Vizbaras.

Nuotr. M. Rugytės

LIETUVOS KARIUOMENĖS ATKŪRIMO MINĖJIMAS BOSTONE

Minėjimo dalyviai savanoriai-kūrėjai. Iš k.: J. Valickas, K. Merkis, J. Liutkonis, St. Griežė-Jurgelevičius, P. A. Janavičius ir S. Kontautas.

(Jurgis Gediminėnas, atkelta iš 60 psl.)

Solženicyno įspėjimas Vakarams, bet tai buvo sutrumpintai ir nežymiame kampelyje paskutiniuose laikraščio puslapiuose. Dar vienas dalykas, tai beveik tuo pačiu laiku buvo patiekta redakcijai gražiai parašytas straipsnis, buvusio Lietuvos nepriklausomybės šventės minėjimo proga, bet straipsnis nebuvo spausdinamas, nes ten buvo minima rusų okupacija, kolonializmas ir komunizmo tikrovė! Negalima, juk, ižesti tokiu straipsniu mieste beviešinčio garbingo svečio! Kodėl tos varlės kuprotos? . . .

Prieš neseniai įvykusį Kanados Lietuvių Fondo suvažiavimą, parašiau laišką K.L. Fondo Tarybos p. k. dr. A. Pacevičiui, kuriame išdėčiau du pasiūlymus paskirstant fondo dividendus, kurių už 1976 m. būsią apie 10,000 dol. Pirmas pasiūlymas buvo įsteigti ir duoti gabiam ir tikram lietuviui stipendiją žurnalizmui studijuoti, daleiskim, po 1,000 — kokiems 4 metams, o šiam užbaigus studijas, tą stipendiją perkelti kitam ir t.t. Šitoks mokslus baigęs žurnalistas, atrodo, turėtų jaustis įpareigotas retkarčiais savo straipsniais angliškoje spaudoje priminti sovietų okupuotą Lietuvą, žiaurią komunizmo tikrovę ir t.t., o taip pat reaguoti į visokių radikalų, kairiųjų liberalų ir kitokių propagandistų melus bei smegenų plovimą.

Kitas mano pasiūlymas — tai paskirti keletą tūkstančių anglų kalba knygai parašyti. Čia galėtų prisidėti ir JAV Lietuvių Fondas, turėjęs už 1976 m. apie 45,000 dol., o kitais metais numatę turėti net 100,000! Jeigu veikliųjų ir dosniųjų visoje Šiaurės Amerikoje žinomų p.p. Rudžių finansuojamas Aloyzas Baronas baigia ruošti 200 puslapių knygą apie Lietuvos žydus ir jų santykius su lietuviais II Pasaulinio karo metu, tai mano siūlomos knygos turinys būtų apie žydų padarytas skriaudas lietuviams ir Lietuvai, o medžiagos tam netrūktų, tik reikia pridėti darbo ir pinigų. Labai gražios šios rūšies medžiagos patiekia 1976.XII.6 d. "Draugas" vedamajame

"Kas suiminėjo, kankino, trėmė ir žudė lietuvius":

"Žinoma, po 35 metų sunkoka rasti gyvų liudininkų. Bet kadangi žydai tariasi randą prieš lietuvius liudininkų, mes galime bandyti, nemesdami dėmės visiems Lietuvos žydams, paieškoti liudijimų apie tuos žydų tautybės narius, kurie, talkindami Sovietų enkavedistams, lietuvius suiminėjo, kalino, kankino, trėmė, žudė. Reikalas nėra per daug sunkus, nes mūsų tarpe tokių kankinių yra. Štai keletas liudijimų.

Š.m. birželio 6 d. Kankakee psichiatinėje ligoninėje mirė a.a. plk. Mikas Kalmantas, buv. Lietuvos šaulių ir skautų organizacijų vadas, Klaipėdos krašto vaduotojas. Tiesa, jis pats nebegali kalbėti, bet yra palikęs savo raštiškus atsiminimus "Kalėjime" ("Lietuvių archyvas", IV t. 236-287 psl.). Čia jis aprašo, kaip nepaprastai žiauriai kalėjime kankino NKVD budeliai. Iš penkių jo kankintųjų trys buvo žydų tautybės. M. Kalmantas buvo nepaprastai skaudžiai mušamas, kankinamas. Iš Kauno kalėjimo jį išvadavo Lietuvos partizanai, tačiau jis sveikatos nebeatgavo. Jo mirtis po daugelio metų psichiatinėje ligoninėje nebuvo atsitiktinis reikalas.

Prieš mūsų akis guli 1940-41 m. deportacijų planai. Čia (Liet. archyvas I, 14) surašyti "operatyvinių grupių" vadai: I gr. — Krastinas, II — Dembo, III — Finkelšteinas, IV — Komodaitė; atsakingas vadovas — Todesas. Kurios tautybės jie?

Lietuvių tauta niekad neužmirš 1941.VI.24 Rainių miško kankinių. Čia nukankinti 76 politiniai kaliniai. Kas buvo jų kankintojai? Atsakymą suteikia žinomas publicistas Aleksandras Merkėlis ("Liet. archyvas, I, 74-103 psl.). Štai pora ištraukų iš jo liudijimo: "Izoliavę kalėjimą, komunistai su žydais pradėjo kankinti politinius kalinius. Jų kankinimui vadovavo Telšių kompartijos sekretorius ir švietimo skyriaus vedėjas žydas Šeras ir Rocius. Juodu ėjo per kameras ir nurodinėjo, kurie kaliniai reikėjo kankinti... Pats pagrindinis kankinimas buvo Rainių miškelyje. Čia, matyt, kanki-

nimui iš anksto ir specialiai buvo pasiruošta. Be jau minėto žydo Šero ir Rociaus, kankinime dalyvavo... kalėjimo prižiūrėtojas Zalimas ir apie 50 Telšių žydų".

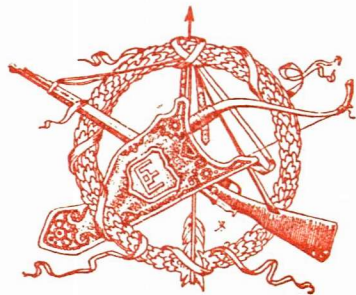
Iš to paties rašinio matome, kad Zarasuose lietuvių žudyme pasižymėjo žydų tautybės Šneideris. Žydų, lietuvių žudytojų bei kankintųjų buvo Rokiškyje, Ukmergėje, Praveniškėse ir kitose vietose.

Br. Daunoras (LA I, 104-115 psl.) liudija, kad Zimanas ir Leiba Šausas sudarinėję laikraštinių sąrašus jų ištrėmimui.

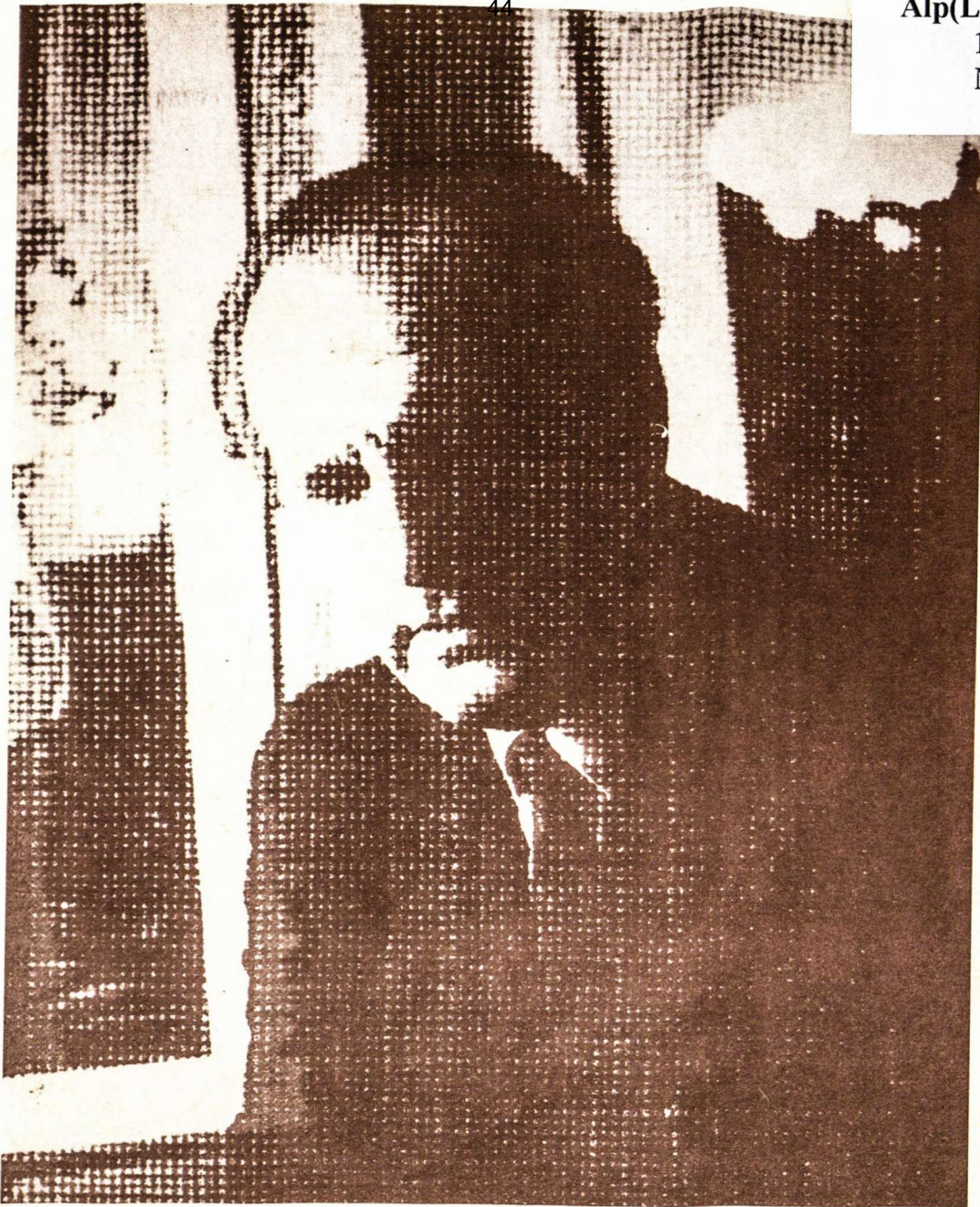
Bet labiausiai nukentėjo Lietuvos kariuomenė. Gen. St. Raštikis rašinyje "Lietuvos kariuomenės tragedija" (LA I, 116-156 psl.) mini visą eilę politrukų kariniams daliniams, kurie, kaip žinome, išdavinėjo lietuvius karius suėmimams ir mirčiais. Štai jų toli gražu nepilna eilė: Meir Levi-Chaimovič, Mordechel Goldman, Mauša Gold, David Rest, Iosif Levinson, Icik Bichovski, Lev Trainym, Leiba Zamelan, Benicijon Gurvič, H. Mendelevič, Icik Šapiro, Piesach Gantovnik, Noj Kaplan, Elija Gertner, Leiba Mackevič, Leiba Zabelan, Leja Rosenberg, Efraim Pitler, David Levinštein ir daugybė kitų (138 psl.).

Žydai Izraelyje, Amerikoje ir kituose kraštuose yra išleidę daugybę knygų, kuriose neteisingai aprašo savo santykius su Lietuva ir lietuviais. Atrodo, kad atėjo laikas surinkti ir paskelbti medžiagą apie Lietuvos žydų "įnašą" lietuvių tautos genocido darbe. O gal kai kuriems jų ir teismus už tai tektų surošti?" Tiek iš "Draugo". b. kv.

(Bus daugiau)

Dailės PARODA

Jono Rūtenio dailės paroda, ruošama ir globojama "Laisvės Žiburio" radijo, įvyko sausio 22-23 dienomis Kultūros Židinyje, Brooklyne.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.